

Nr 150.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till hospitalsbyggnader; given Stockholms slott den 21 februari 1930.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Sven Lübeck.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1930.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, BISSMARK, JOHANSSON, DAHL.

Departementschefen, statsrådet Lübeck anför efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet:

I årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 52, har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition i ämnet, som kunde bli riksdagen förelagd, till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 beräkna ett extra reservationsanslag av 4,700,000 kronor.

Jag anhåller att nu få återkomma till denna fråga.

Bihang till riksdagens protokoll 1930. 1 saml. 117 häft. (Nr 150.)

456 30 1

Inledning.

1928 års plan
för anskaffan-
de av nya
hospitals-
platser.

I propositionen nr 165 till 1928 års riksdag framlades en plan för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården, enligt vilken plan den rådande bristen på vårdplatser å de statliga sinnessjukanstalterna skulle fyllas medelst genomförande av ett i planen ingående byggnadsprogram. Då en prövning av detta spörsmål i hela dess vidd ansågs icke längre böra undanskjutas, berodde detta bland annat därpå, att ett osedvanligt stort antal förslag åtgående omfattande nybyggnader eller om- och tillbyggnader av sinnessjuk- och sinnesslöanstalter då var beroende på Kungl. Maj:ts prövning, samt att vissa frågor, som avsågo omändring av ledigblivna kasernetablissemang, av andra skäl, framför allt hänsyn till vederbörande städer, omedelbart borde företagas till avgörande. Det syntes då nödvändigt, att man vid bedömande av ifrågavarande förslag och vid deras vägande mot varandra kunde se dem icke isolerade utan såsom led i en gemensam plan.

Föredragande departementschefen underströk emellertid i detta sammanhang, att han icke ville hava uttalat, att statsmakterna då skulle fatta avgörande ståndpunkt till någon detaljerad plan för åstadkommande av nya sinnessjukplatser, utan att avsikten endast vore, att statsmakterna skulle för sig klargöra det resultat, som de ansåge inom viss tid böra vinnas, och att alltså den då och i framtiden förestående prövningen av föreliggande byggnadsfrågor skulle ske under vederbörligt hänsynstagande därtill.

Den sålunda framlagda planen för fyllande av platsbristen å hospitalen grundade sig på en beräkning, att antalet sinnessjuka i behov av hospitalsvård i genomsnitt kunde beräknas motsvara tre på varje tusental av befolkningen och att alltså platsantalet borde, då planen genomförts, motsvara 3 pro mille av rikets folkmängd. Med denna utgångspunkt och med beaktande jämväl av att de tre största städerna enligt särskilda avtal åtagit sig att själva sörja för sin sinnessjukvård hade medicinalstyrelsen beräknat, att antalet sinnessjukplatser vid utgången av den närmaste tioårsperioden, d. v. s. vid 1937 års slut, borde uppgå till 5,282 mera än det vid tiden för planens uppgörande hösten 1927 tillgängliga antalet. Detta antal upptogs då till 11,593, därvid emellertid hänsyn tagits dels till redan fattade beslut om platsökning å vissa befintliga hospital, dels å andra sidan till avgången på grund av föreslagna nedläggning av två äldre sinnessjukanstalter och dels slutligen därtill att det beräknades, att de platser å hospitalen, som nu disponerades för sinnesslöa, skulle bli tillgängliga för sinnessjukvården. Av sistnämnda anledning ansågs det utgöra ett nödvändigt led i planens genomförande, att särskilda vårdplatser anskaffades för de sinnesslöa, som dittills vårdats på hospitalen.

Vid nyssnämnda beräkning av platsbehovet hade medicinalstyrelsen tagit med i beräkningen den uppskattade folkökningen under den tidsperiod, inom vilken planen skulle genomföras. Föredragande departementschefen

ansåg sig emellertid kunna räkna med att stegringen i platsbehovet till följd av folkökningen skulle uppvägas av vissa närmare angivna faktorer och att man alltså kunde kalkylera platsbehovet efter nuvarande befolknings-siffra. Med denna utgångspunkt och med beräkning av någon marginal uppskattade departementschefen det platsbehov för sinnessjuka, som borde fyllas, till omkring 4,800. Departementschefen betonade emellertid, att den närmare bestämningen av platsbehovet icke hade någon omedelbar praktisk betydelse. Det antal vårdplatser, för vilkas anskaffande åtgärder nu borde vidtagas, fölle otvivelaktigt inom ramen för platsbehovet, sådant detta redan för närvarande kunde konstateras. Ytterligare underströk departementschefen, att beräkningen byggde på att särskilda vårdplatser anskaffades åt sinnesslöa, så att dessa ej vidare komme att upptaga hospitals-platser; i den föreliggande planen ingående förslag fyllde emellertid icke helt detta önskemål.

Det sålunda beräknade platsbehovet skulle enligt den framlagda planen fyllas genom *dels* omändring av ett antal på grund av 1925 års försvars-organisation ledigblivna kasernetablissemment till anstalter för sinnessjuka och sinnesslöa, *dels* uppförande av vissa nya sinnessjukanstalter, *dels* ock utvidgning av en del befintliga hospital. *Medicinalstyrelsen* hade framlagt olika alternativ till fyllande av det sålunda påvisade platsbehovet. I det alternativ, varpå den sedermera godkända planen byggde, räknades med ett ökat platsbehov å 66 platser på grund av utrymning av vissa till Vadstena hospital hörande lägenheter i klosterbyggnaden därstädes.

Efter vissa av departementschefen — delvis som följd av den lägre be-räkningen av platsbehovet — gjorda jämkningar skulle planen jämte till-hörande approximativa kostnadsberäkningar te sig på följande sätt:

Anstalt	Platsantal		Kostnad kronor
	Sinnes- sjuka	Sinnes- slöa	
Utvidgning av Växjö hospital	460	—	2,760,000
Nytt hospital i Visby	200	—	2,200,000
Hospital vid Umeå	800	—	7,000,000
Upptagningspaviljong vid Umeåhospitalet	100	—	560,000
Omändring av Vänersborgs kaserner	572	286	2,525,000
Omändring av Jönköpings »	1,200	—	6,000,000
Nya paviljonger vid Hälsingborgs hospital	200	—	1,000,000
Nya platser vid äldre hospital	150	—	525,000
Övertagande av s. k. länsplatser vid äldre hospital	325	—	1,137,500
Psykiatrisk klinik i Lund	102	—	724,000
Kliniker i Stockholm och Uppsala	200	—	2,000,000
Omändring av Sala kaserner	—	380	1,264,000
Omändring av Örebro kaserner	—	360	1,354,000
Tillbyggnad av Piteå hospital	148	—	2,200,000
Hospital i Gävleborgs län	600	—	4,800,000
Större omändringsarbeten	—	—	3,500,000
Summa	5,057	1,026	39,549,500

Från antalet platser för sinnessjuka	5,057
avginge till indragning avsedda platser å	
Malmö asyl	124
Visby hospital	63
Vadstena hospital	66
	253

Härefter återstode nyanskaffning av platser för sinnessjuka 4,804

Sammanlagda antalet hospitalsplatser för sinnessjuka skulle efter förslaget genomförande komma att uppgå till omkring 16,500.

Såsom framgår av den återgivna uppställningen, ingår i planen ett belopp på 3.5 miljoner kronor för »större omändringsarbeten». Därmed avsågs att täcka sådana kostnader för större ombyggnader av eller tillbyggnader till äldre hospital, som enligt erfarenheten regelmässigt förekomma och vilka ej kunna bestridas av det ordinarie anslaget till hospital och asyl. Detta belopp hade uppskattats till i genomsnitt 350,000 kronor om året.

Vad angår *den tid, inom vilken denna plan skulle genomföras*, förklarade departementschefen sig anse det vara i och för sig önskvärt, att platsanskaffningen med hänsyn till den trängande beskaffenheten av det aktuella platsbehovet ävensom på grund av vissa med övergångsbestämmelserna till fattigvårdslagen sammanhängande omständigheter skedde så hastigt som möjligt. För ett snabbt tempo talade också vissa preliminärt avslutade avtal med de städer, varest kaserner skulle omändras till vårdanstalter. I sista hand avgörande för tiden för planens genomförande borde emellertid vara det uppskattade kostnadsbeloppet, vilket som nyss nämnts skulle uppgå till nära 40 miljoner kronor. Med hänsyn till samtliga å frågan inverkan omständigheter ansåg departementschefen, att man tills vidare borde eftersträva platsbehovets fyllande inom en tid av 10 år. Då det emellertid icke vore meningen, att statsmakterna skulle definitivt binda sig för en plan i ena eller andra hänseendet, saknade jämväl denna fråga omedelbar betydelse, i det att senare jämkningar givetvis borde kunna ske, därest förhållandena det påfordrade. — I och för sig vore det visserligen önskvärt, att utgifterna under den kommande byggnadsperioden kunde förbliva ungefär lika stora år från år. Emellertid skulle det av praktiska orsaker och på grund av att en stor del av arbetena komme att koncentreras till början av perioden icke låta sig göra att hålla anslagen vid jämna belopp. Visserligen skulle det anslag, som komme att begäras för budgetåret 1928/1929, ungefär motsvara en tiondel av summan av de beräknade kostnaderna, men för de därefter närmast följande budgetperioderna syntes det icke kunna undvikas, att anslagen komme att stiga över medeltalet, medan de under slutet av perioden skulle bliva lägre än detsamma.

I *riksdagens skrivelse* i frågan (nr 287 år 1928) uttalades, att det nu icke längre borde anstå med vidtagande av mera planmässiga åtgärder för fyllande av den starka bristen på platser å de statliga sinnessjukanstalterna, liksom ej heller med ordnande av frågan rörande vården av vuxna, vanartade sinnesslöa. Arbetet med ökande av antalet platser för nu ifrågasvarande

vårdbehövande borde sålunda energiskt fortsättas och därvid bedrivs efter en enhetlig plan. I fråga om tiden för planens genomförande yttrade riksdagen, att med hänsyn till det trängande behovet av ökat antal hospitalsplatser anskaffningen av dessa borde ske inom så kort tidsperiod, som omständigheterna medgäve, samt att därför, oaktat de stora kostnader som åsamkades statsverket för planens genomförande, tidsperioden syntes, så vitt då kunde bedömas, i enlighet med vad departementschefen förordad böra bestämmas till 10 år. Vad sedan angår grunddragen i det framlagda förslaget rörande sättet för platsanskaffningen anförde riksdagen, att riksdagen, såvitt då kunde bedömas, icke funnit anledning till erinran däremot. Riksdagen funne sig emellertid sakna anledning att närmare ingå på vad departementschefen yttrat i förevarande hänseende.

Det anslag, som för planens genomförande beviljades för budgetåret 1928/1929, uppgick till 3.500,000 kronor. Detta belopp var enligt propositionen avsett att användas på följande sätt, nämligen *dels* till fortsättning av den av 1927 års riksdag beslutade utvidgningen av Piteå hospital och asyl m. m., *dels* för påbörjande av omändring av det av Västmanlands trängkår tidigare disponerade kasernetablissemnetet i Sala till en anstalt för manliga asociala imbecilla och av det av Svea trängkår tidigare disponerade kasernetablissemnetet i Örebro till en anstalt för kvinnliga asociala imbecilla, *dels* för omändring av Västgöta regementes kasernetablissemnet i Vänersborg till en för sinnessjuka och sinnesslöa avsedd anstalt, *dels ock* slutligen till påbörjande av ett hospital i Västerbottens län.

Riksdagen biföll med obetydliga jämkningar förslagen rörande anstalter i Sala, Örebro och Vänersborg. Däremot avslog riksdagen förslaget angående hospital i Västerbotten och begärde ny utredning i vissa hänseenden av frågan därom. Som skäl för att riksdagen det oaktat, såsom nyss erinrats, beviljade hela det begärda anslaget åberopade riksdagen önskvärheten av att den av riksdagen godtagna tioåriga byggnadsplanen måtte kunna förverkligas genom utförandet under den närmaste tiden av andra i planen ingående arbeten.

Genom beslut den 22 juni 1928 fördelade Kungl. Maj:t det anvisade anslagsbeloppet å 3.5 miljoner kronor på de skilda ändamålen. Denna fördelning skedde på följande sätt, nämligen

	Kronor.
till fortsättande av utvidgning av Piteå hospital	1,200,000
» omändring av Västmanlands trängkårs kasernetablissemnet i Sala	600,000
» omändring av Svea trängkårs kasernetablissemnet i Örebro	400,000
» omändring av Västgöta regementes kasernetablissemnet i Vänersborg	1,275,000

Av anslagsbeloppets återstod, 25,000 kronor, anvisades 10,000 kronor för underhåll av byggnader vid kasernetablissemneten i Sala, Örebro och Vänersborg; det därefter resterande beloppet reserverades till Kungl. Maj:ts disposition.

1929 års
riksdag.

Genom proposition nr 220 till 1929 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till fortsatta åtgärder för den godkända hospitalsbyggnadsplanens genomförande. För sådant ändamål begärdes för budgetåret 1929/1930 ett anslag av 4.1 miljoner kronor. Med detta anslag avsågs framför allt *dels* att fortsätta de påbörjade byggnadsföretagen i Sala, Örebro och Vänersborg, *dels ock* att påbörja två nya sinnessjukanstalter, den ena belägen i Umeå socken och avsedd för 918 vårdplatser och den andra förlagd till det av Jönköpings regemente tidigare disponerade kasernetablissemnet i Jönköping och avsedd för 1,220 vårdplatser. Slutligen avsåg anslaget utförande av vissa omändringsarbeten inom Uppsala hospital och asyl och Vänersborgs hospital vid Restad.

Riksdagen biföll förevarande proposition i alla delar (riksdagens skrivelse nr 288).

Genom beslut den 20 juni 1929 fördelade Kungl. Maj:t sedermera det anvisade anslagsbeloppet å 4.1 miljoner kronor på följande sätt, nämligen till fortsättande av utvidgning av Piteå hospital kronor 1,000,000
till fortsättande av omändringen av Västmanlands trängkårs kasernetablissemnet i Sala » 550,000
till fortsättande av omändringen av Svea trängkårs kasernetablissemnet i Örebro » 650,000
till fortsättande av omändringen av Västgöta regementes kasernetablissemnet i Vänersborg » 1,387,000
till uppförande av sinnessjukanstalt i Umeå socken » 200,000
till omändring av Jönköpings regementes kasernetablissemnet i Jönköping » 160,000
till utvidgning av bagerilokalerna vid Vänersborgs hospital och asyl vid Restad » 50,000
till anordnande av W. C.-anläggning inom vissa byggnader vid Uppsala hospital och asyl » 60,000

Av anslagsbeloppets återstod, 43,000 kronor, anvisades 16,000 kronor för underhåll av byggnader i Sala, Örebro, Vänersborg och Jönköping. Resten kvarstår tills vidare till Kungl. Maj:ts förfogande.

Nu till be-
handling före-
liggande
förslag.

Genom beslut den 22 juni 1928 anbefalldes Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen att successivt inkomma med de förslag, som erfordrades för hospitalsbyggnadsplanens genomförande. Till åttlydnad härav har medicinalstyrelsen hittills avgivit följande ännu icke till slutlig behandling hos Kungl. Maj:t upptagna förslag, nämligen rörande utvidgning av Växjö hospital med 480 platser, rörande nybyggnad av hospital i Visby, avsett för 200 vårdplatser, ävensom angående vissa ändringsarbeten inom Vadstena hospital och asyl samt Lunds hospital och asyl. Tillika föreligger behov av ytterligare medel för fullföljande av redan beslutade byggnadsföretag. Slutligen hava från kasernkommittén inkommit förslag rörande inrättande av anstalter för svårskötta obildbara sinnesslöa i Vaxholm och Lund. De belopp, som *för nästa budgetar* begärts för nu uppräknade ändamål, uppgå sammanlagt till över 6

miljoner kronor. Då det varit uppenbart, att ett belopp av denna storlek — ehuru nära överensstämmande med den summa, som vid byggnadsplanens framläggande beräknades bliva erforderlig för ifrågavarande budgetperiod — icke gärna kunde äskas för ifrågavarande ändamål, har jag ansett en omprövning vara av nöden, vilka av de föreliggande förslagen i första hand böra framläggas för riksdagen. I samband därmed har jag ansett en undersökning böra ske rörande möjligheten att på ett någorlunda jämnt sätt fördela kostnaderna för planens genomförande på de i byggnadsperioden ingående budgetåren.

Innan jag ingår på behandlingen av dessa frågor, torde ståndpunkt böra tagas till den inverkan på den ursprungliga byggnadsplanen, som kasernkommitténs omförmälda förslag rörande statliga anstalter för viss kategori av sinnesslöa kan böra hava. Jag övergår därför till behandling av denna fråga.

Orduandet av vården av svårskötta obildbara sinnesslöa.

I förenämnda proposition nr 165 till 1928 års riksdag angående anslag till hospitalsbyggnader m. m. lämnades bland annat en redogörelse rörande den svenska sinnesslövårdens utveckling och nuvarande organisation. Av denna redogörelse, till vilken jag här tillåter mig hänvisa, framgår bland annat, att de sinnesslöa pläga uppdelas i två huvudgrupper, *bildbara* och *obildbara*. Till förstnämnda grupp räknas därvid alla, som kunna förvärva sig några praktiska färdigheter, oberoende av om de för övrigt visa sig mottagliga för teoretisk undervisning eller icke, medan till den senare gruppen, de s. k. idioterna, hänföras de, vilka stå så lågt, att de äro alldeles oförmögna till någon som helst ordnad sysselsättning.

Historik.

Av berörda redogörelse må i övrigt här endast erinras, att enligt § 28 i den till och med innevarande år gällande sinnessjukstadgan må vid statens asyler för sinnessjuka, därest utrymmet det medgiver, jämväl intagas och vårdas sådana från barndomen sinnesslöa (idioter), vilka såsom våldsamma eller opålitliga icke kunna annorstädes erhålla ändamålsenlig vård. I viss icke alldeles obetydlig utsträckning har det också förekommit, att dylika sinnesslöa intagits å sinnessjukhus. Beträffande en grupp av obildbara sinnesslöa har staten anordnat vård, nämligen för sådana som tillika äro blinda. Den statsanstalt för blinda med komplicerat lyte, som är uppförd utanför Lund och som öppnades år 1922, innehåller nämligen bland annat en asylavdelning för obildbara blinda sinnesslöa. Tillika må erinras, att staten lämnar driftbidrag till anstalter för sinnesslöa av olika kategorier, däribland obildbara. Dessa anstalter äro visserligen i regel i första hand avsedda för barn och ungdom, men i ganska stor utsträckning förekommer, att intagna personer få därstädes kvarstanna även sedan de blivit vuxna.

Den plan för anskaffande av erforderliga platser för den statliga sinnessjukvården, som med nyssnämnda proposition förelades 1928 års riksdag, berörde även frågan om ordnandet av anstaltsvården för vissa sinnesslöa, nämligen de *asociala imbecilla* (vuxna vanartade sinnesslöa). I huvudsaklig

överensstämmelse med nämnda plan beslöt 1928 års riksdag på därom i propositionen gjord framställning, *dels* att i det ledigblivna kasernetablissemnetet i Örebro skulle anordnas en anstalt för kvinnliga asociala imbecilla, *dels* att i det ledigblivna kasernetablissemnetet i Sala skulle anordnas en anstalt för manliga asociala imbecilla, *dels ock* att en av bataljonskasernerna i det ledigblivna kasernetablissemnetet i Vänersborg skulle utnyttjas för sistnämnda ändamål. Frågan om ordnandet av vården för de asociala imbecilla är därmed avgjord på det sätt, att denna vård i princip övertagits av staten.

Vad däremot angår de *svårskötta obildbara sinnesslöa* eller idioterna har någon definitiv ordning ännu icke träffats för deras omhändertagande. Sådana sinnesslöa vårdas, såsom nyss antytts, flerstädes å de statsunderstödda anstalterna för obildbara sinnesslöa, men dessa anstalter sakna i allmänhet resurser för vård av i ett eller annat avseende svårskötta sjuka. På grund av platsbristen på sinnessjukhusen kan intagande därstädes av sinnesslöa som regel äga rum endast i trängande fall. Flertalet svårskötta idioter hava därför hittills måst omhändertagas av fattigvårdsanstalterna, där de givetvis endast mera sällan kunnat erhålla en tillfredsställande vård och där deras närvaro vållat stora svårigheter och medfört betydande obehag för andra intagna. Spörsmålet om vård av de svårskötta obildbara sinnesslöa återstår därför ännu att lösa.

Denna vårdfråga har i själva verket stått på dagordningen alltsedan början av detta århundrade. Redan 1893 års sinnesslövårdskommitté uttalade för övrigt i sitt år 1894 avgivna betänkande, att det kunde ifrågasättas, huruvida ej i en framtid staten borde övertaga anordnandet och underhållet av erforderligt antal vårdplatser för obildbara sinnesslöa. 1899 års riksdag beslöt också en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning och förslag rörande åtgärder för att genom statens medverkan bereda vård åt sådana sinnesslöa, vilka enligt gällande bestämmelser icke kunde vinna inträde på då befintliga, huvudsakligen för bildbara sinnesslöa avsedda anstalter. Enligt riksdagens mening borde statens medverkan ske genom bidrag till de årliga underhållskostnaderna. Frågan berördes sedermera i det betänkande, *medicinalstyrelsen år 1902* framlade rörande resultatet av då verkställd undersökning om behovet av vårdplatser för sinnessjuka. Däri framhöll medicinalstyrelsen nämligen, att det syntes nödvändigt, att staten ägnade samma omsorg åt de allra mest svårskötta obildbara sinnesslöa som åt det stora flertalet sinnessjuka, men att den dittills tillämpade anordningen att intaga sinnesslöa i anstalter, som egentligen vore avsedda för sinnessjuka, tvivelsutau vore ganska olämplig både för sinnessjukvården och för vården av de sinnesslöa, vilka sistnämndas vård fordrade i viss mån andra anordningar än vården av sinnessjuka. Av dessa skäl ansåg medicinalstyrelsen det vara förtjänt att tagas under överbägande, huruvida icke de sinnesslöa, som ansåges böra vara föremål för vård å statsanstalt, borde hänvisas till en särskild, enbart för vård av dessa avsedd anstalt, varigenom skulle vinnas dels den fördelen, att sinnesslöa icke vid tävlan om inträde behövde stå tillbaka

för sinnessjuka, dels även att anstalten kunde anordnas uteslutande och speciellt med hänsyn till vården om sinnesslöa och att denna på så sätt kunde bli mera ändamålsenlig än fallet vore å sinnessjukanstalterna.

I enlighet med den sålunda av medicinalstyrelsen uttalade uppfattningen föreslog den kommission, som hade att uppgöra förslag till Strängnäs hospital, att vid denna anstalt skulle anordnas ett annex med 250 vårdplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa. Som skäl härtill framhölls i kommissionens betänkande, att bland de obildbara sinnesslöa finnes ett avsevärt antal, för vilkas vård erfordrades särskilda, kostsamma anordningar, som skulle bli alltför betungande för de av landsting eller enskilda upprättade sinnesslöåsymlerna. Ett ingalunda ringa antal obildbara sinnesslöa vore nämligen behäftade med ytterst störande ovanor, impulsiva utbrott till svår våldsamhet, obehärskade, stundom perversa sexuella drifter, benägenhet för mordbrandsanläggningar och andra för omgivningen vådliga tendenser. Å de mindre, statsunderstödda asylerna med deras otillräckliga säkerhetsåtgärder, deras enkla lokala anordningar och deras i regel uteslutande kvinnliga personal vore det enligt kommissionens mening helt enkelt omöjligt att vårda sådana sinnesslöa. Kommissionen ansåg därför fullgiltiga skäl föreligga för fullföljandet av medicinalstyrelsens ursprungliga plan att i samband med den offentliga sinnessjukvårdens ordnande upprätta en särskild statsanstalt för här äsyftade sinnesslöa.

Sedan medicinalstyrelsen tillstyrkt kommissionens ifrågavarande förslag, upptogs i den *proposition angående plats för ett nytt hospital för Stockholms m. fl. län* (Strängnäs hospital), vilken förelades 1911 års riksdag, även särskilda byggnader med 250 vårdplatser för svårskötta obildbara sinnesslöa. Riksdagen ansåg sig emellertid icke böra biträda detta förslag och anförde som skäl härtill bland annat, att riksdagen — som väl hölle före, att snara och kraftiga åtgärder borde vidtagas för beredande av vård i största möjliga utsträckning åt de obildbara sinnesslöa, och som ej ville förneka, att det kunde anses böra ankomma på staten att i avseende å de fall av idioti, varom närmast vore fråga, eller de för omgivningen vådliga, bereda dessa vård — likväl icke kunde medgiva, att sådan bereddes i samband med den vård, som gäves å hospitalen och som uteslutande borde ägnas de sinnessjuka i egentlig mening.

På grund av de stora olägenheter för kommunernas fattigvårdsanstalter och för de av landstingen eller enskilda upprättade sinnesslöåsymlerna, som saknaden av en statens anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa medförde, upptogs emellertid i planen för det nya hospitalet vid Hälsingborg, omfattande 1.200 platser för sinnessjuka, även 200 vårdplatser för dylika sinnesslöa, förlagda till en särskild specialavdelning med två paviljonger om 100 platser vardera, en för vardera könet. Detta förslag vann Kungl. Maj:ts godkännande och framlades i den till 1917 års riksdag avlätna *propositionen om Hälsingborgs hospital*, vilken proposition också blev av riksdagen bifallen, utan att därvid någon erinran gjordes mot inrättandet av de särskilda paviljongerna för sinnesslöa.

Denna specialavdelning för svårskötta obildbara sinnesslöa vid Hälsingborgs hospital blev dock aldrig anordnad, enär under tiden förslag framkommo att för ändamålet taga i anspråk ledigblivande kaserner. Den ursprungliga planen för nämnda hospital blev i följd därav på denna punkt reviderad.

Med *skrivelse den 12 januari 1928* överlämnade sedermera *kasernkommittén* till dåvarande chefen för socialdepartementet en av ledamoten i nämnda kommitté, professorn A. Petrén verkställd utredning rörande behovet av anstalter för vård av svårskötta obildbara sinnesslöa, däri Petrén bland annat framlade visst förslag rörande de grupper av sjuka, vilka enligt hans uppfattning borde vårdas å dylika anstalter. Med anledning av nämnda utredning yttrade departementschefen i omförmälda proposition nr 165, att densamma visade, att antalet sinnesslöa av sistnämnda kategori vore så stort, att för ett tillfredsställande omhändertagande av desamma torde erfordras omfattande särskilda åtgärder. Departementschefen förklarade sig icke beredd att då ingå på närmare prövning av denna vårdfråga men ansåg sig redan då böra framhålla, att andra möjligheter för frågans lösning än ett ingripande från statens sida knappast torde kunna tänkas; även beträffande denna grupp av abnorma kunde staten redan genom gällande sinnessjukstadga sägas hava godkänt denna princip. Beträffande sättet för ett effektivt ordnande av denna vård torde det ligga närmast till hands att tänka sig användande för ändamålet av ett eller flera kasernetablissemment. Vid de preliminära överväganden, som departementschefen i samråd med chefen för försvarsdepartementet och kasernkommittén ägnat förevarande spörsmål, hade departementschefen därvid funnit det av Svea ingenjörkårs fästningsingenjörkompani disponerade etablissemmentet å Vaxön böra i första hand ifrågakomma, därest detta etablissemment — såsom möjligen torde kunna bliva fallet — bleve ledigt. Det hade vidare preliminärt ifrågasatts att anordna ytterligare vårdplatser för ifrågavarande kategori inom det invid Lund belägna kasernetablissemmentet, vilket icke blivit färdigställt för sitt ursprungliga ändamål.

På därom av kasernkommittén i skrivelse den 10 mars 1928 gjord framställning bemyndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 14 juni 1928 kommittén att med biträde av särskild sakkunnig närmare utreda frågan om inredande av en anstalt för vård av vuxna obildbara sinnesslöa i förenämnda kasernetablissemment å Vaxön.

Frågan om vården av svårskötta obildbara sinnesslöa upptogs även av *chefen för socialdepartementet* i ett anförande till statsrådsprotokollet för *den 22 juni 1928*. Däri erinrade departementschefen att enligt av Petrén framlagda beräkningar antalet å hospitalen vid 1926 års utgång vårdade obildbara sinnesslöa samt vid samma tidpunkt till inträde där anmälda sinnesslöa ävensom å statsunderstödda sinnesslöasyler den 1 augusti 1927 intagna svårskötta obildbara sinnesslöa sammanlagt utgjorde 740. Dessa siffror angäve enligt departementschefen ett omedelbart behov av vårdplatser för sådana obildbara sinnesslöa, beträffande vilka staten kunde anses hava principiellt gått in för övertagande av vårdnadsskyldigheten.

Efter erinran jämväl i andra delar om innehållet i den av Petréu verkställda utredningen förklarade departementschefen i fortsättningen av sitt anförande, att han i anslutning till vad som yttrats i oförmälda proposition nr 165 funne det önskvärt, att särskilda åtgärder från statens sida med det snaraste vidtoges för ett tillfredsställande ordnande av vården av de svårskötta obildbara sinnesslöa. Sådana åtgärder syntes motiverade ej blott av den nuvarande bristen på vårdmöjligheter för äsyftade abnormkategorier utan även av den omständigheten, att — enligt vad medicinalstyrelsen vid olika tillfällen framhållit — den dittillsvarande anordningen med intagning av vissa idioter å sinnessjukvårdsanstalter måste anses mindre lämplig ur sinnessjukvårdens synpunkt. Att staten nu grepe sig an med denna uppgift torde vara så mycket mera påkallat, som det syntes möjligt att för ifrågavarande ändamål taga i anspråk ledigblivande kasernetablissemment. På grund av kasernkommitténs uppdrag att utreda frågan om lämpligaste användningen av sådana etablissemment torde det ankomma på kommittén att i första hand upptaga frågan om detta vårdbehovs tillgodoseende på angivet sätt.

Efter erinran om nyssnämnda kommittén den 14 juni 1928 lämnade bemyndigande yttrade departementschefen vidare följande.

I kasernetablissemmentet å Vaxön kunde icke inrymmas på långt när hela det antal, för vilket vård å statsanstalt krävdes. Ytterligare åtgärder torde alltså bliva erforderliga, och syntes det påbörjade men ej färdigställda kasernetablissemmentet invid Lund närmast böra komma i fråga såsom ytterligare anstalt för ändamålet. För bedömande av storleken av en eventuell anstalt i sistnämnda etablissemment krävdes emellertid uppenbarligen ett ståndpunktstagande till frågan om avgränsningen av statens vårdnad beträffande obildbara sinnesslöa. Det syntes därför böra, innan beslut fattades om storleken av sist avsedda anstalt, övervägas, huruvida, såsom Petréu föreslagit, till de svårskötta obildbara sinnesslöa, för vilka staten borde ombesörja vården, även borde hänföras dels vuxna obildbara sinnesslöa, vilka lede av epilepsi, dels och vårdbehövande patienter, vilka lede av kronisk epileptisk sinnessjukdom. Spörsmålet om de sistnämndas omhändertagande vore visserligen att betrakta såsom en sinnessjukvårdsfråga, men, därest praktiska vårdsynpunkter kunde anses tala för att i nämnda samband ordna denna del av sinnessjukvården, syntes hinder därför ej böra möta. I detta sammanhang torde slutligen böra tagas under övervägande ett av Petréu även framställt, av praktiska synpunkter förestavat förslag om att imbecilla skulle i viss utsträckning kunna intagas å anstalt för svårskötta obildbara.

Innan Kungl. Maj:t fattade ståndpunkt i nu angivna hänseenden, syntes medicinalstyrelsens yttrande och förslag i ämnet böra inforas.

På grund av det sålunda anförda beslöt därefter Kungl. Maj:t, på hemställan av departementschefen, uppdraga åt medicinalstyrelsen att snarast möjligt inkomma med yttrande och förslag beträffande omfattningen av de statliga åtgärder, som borde vidtagas för vård av ifrågavarande kategorier av abnorma.

Dylikt yttrande avgavs av *medicinalstyrelsen den 25 september 1928*. I detta yttrande framhöll styrelsen bland annat följande.

Styrelsen vidhölle sin tidigare gång efter annan uttalade uppfattning, att det borde övervägas, huruvida icke de sinnesslöa, som ansåges böra bliva föremål för vård å statsanstalt, borde hänvisas till en särskild, enbart

för vård av dem avsedd anstalt Därigenom skulle vinnas dels den fördelen, att sinnesslöa icke vid tävlan om inträde behöfve stå tillbaka för sinnessjuka, dels även att anstalten kunde ordnas uteslutande och speciellt med hänsyn till värden om sinnesslöa och att denna på så sätt kunde bliva mera ändamålsenlig än fallet vore vid hospitalen och asylerna för sinnessjuka. Å de ifrågasatta statsanstalterna borde endast mottagas sådana sinnesslöa, som vore svårskötta. De lättskötta kunde utan större olägenheter vårdas med enklare anordningar antingen i sina hem eller å kommunala anstalter. Det förhållandet att sinnesslöheten vore förenad med epilepsi borde icke hindra de sinnesslösas hänförande till ifrågavarande kategori; erfarenheten visade nämligen, att sådana abnorma mestadels vore synnerligen svårskötta. Medicinalstyrelsen preciserade närmare vilka utbildbara sinnesslöa, som vore att beteckna som svårskötta. Till denna grupp räknade styrelsen i främsta rummet sådana, som vore farliga för allmänna säkerheten genom benägenhet för eldsanläggning och annan förstörelselusta eller valdsamhet mot andra, vidare sådana, som vore grovt osnygga och måste tillses och skötas för att ej förorsaka stora obehag för andra, sådana, som på grund av utdunstningar och dylikt sprede dålig lukt omkring sig, samt sådana, som genom skrik och oljud vore plågsamma och uttröttande för sin omgivning.

Vidare förordade medicinalstyrelsen, att i anstalterna för svårskötta obildbara sinnesslöa till vård skulle kunna mottagas även med epilepsi behäftade sinnessjuka, vilka kommit i ett kroniskt stadium av sjukdomen. Denna anordning funne styrelsen lämplig, enär sådana sjuka i många fall vore mycket störande för sjukvården å anstalter, avsedda för sinnessjuka.

En sammanställning av utredningens resultat, i vad avser de kategorier, som enligt medicinalstyrelsens förslag böra intagas å statsanstalt för svårskötta utbildbara sinnesslöa, utvisar följande platsbehov.

	Män	Kvinnor	Summa
Å hospitalen intagna sinnesslöa	130	85	215
Till hospitalen anmälda sinnesslöa	263	140	403
Å sinnesslöasylerna intagna svårskötta.....	76	46	122
Till hospitalen anmälda sinnessjuka med epilepsi	89	58	147
Summa	558	329	887

Emellertid betonade medicinalstyrelsen, att dessa siffror måste anses vara minimisiffror.

Genom remiss den 12 oktober 1928 överlämnade Kungl. Maj:t till kasernkommittén medicinalstyrelsens förenämnda skrivelse av den 25 september 1928 med därtill hörande handlingar för att tagas i övervägande vid uppgörande av förslag beträffande användningen av det ofullbordade kasernetablissemnet i Lund.

Kasern-
kommitténs
förslag.

Sinnesslö-
anstalt för
kvinnor i
Vaxholm.

Med skrivelse den 27 februari 1929 har därefter kasernkommittén framlagt förslag rörande inredande i omförmälda, av Svea ingenjörkårs kustingenjörkompani disponerade kasernetablissemnet å Vaxön av en anstalt för vuxna utbildbara sinnesslöa. Förslaget, som förutsätter att nämnda ingenjörkompani förflyttas till annat etablissemnet inom Vaxholms fästnings område, innebär i huvudsak följande.

För sinnesslöanstaltens behov skulle tagas i anspråk större delen av den mark som hittills varit upplåten såsom kasern- och övningsområde för kustingenjörkompaniet. Anstaltsområdets areal skulle bli omkring 15 hektar. Då kasernetablissemnets belägenhet och det för anstalten avsedda markområdets beskaffenhet icke möjliggör anordnande därstädes av en större sinnesslöanstalt, föreslogs, att till etablissemetet måtte förläggas en anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa kvinnor, för vilket ändamål skulle erfordras allenast ett platsantal av omkring 300.

Då den befintliga kasernbyggnaden icke kan inrymma mer än något över 100 vårdplatser, måste återstående antal vårdplatser anskaffas genom nybyggnad. Inalles skulle uppföras fem nya byggnader, nämligen två sjukpaviljonger, ett ekonomihus, ett därmed sammanbyggt ångpannehus och en portvaktstuga. Ekonomibygnaden skulle icke innehålla några lokaler för tvätt, då den för militärt ändamål inrättade, å Rindön belägna centraltvätten enligt vad kommittén inhämtat lämpligen kunde ombesörja tvätten jämväl för den ifrågasatta sinnesslöanstalten. Någon bagerianläggning har — med hänsyn till anstaltens ringa omfattning — av kommittén icke ansetts erforderlig.

Enligt förslaget skulle anstalten komma att rymma 314 vårdplatser. Kostnaderna hava av kommittén beräknats till 1,761,000 kronor, motsvarande ungefär 5,600 kronor per vårdplats, vartill skulle komma vissa belopp för inköp och reparation av en del enskilda personer tillhöriga byggnader.

Över förslaget har *medicinalstyrelsen*, efter byggnadsstyrelsens hörande, den 29 november 1929 avgivit infortrat utlåtande. Däri har medicinalstyrelsen anfört, att styrelsen på grund av det ifrågavarande områdets beskaffenhet, vissa föreslagna och befintliga byggnaders läge samt svårigheterna att på lämpligt sätt ordna läkarfrågan funnit förslaget ur sjukvårdssynpunkt mindre tillfredsställande. För den händelse den föreslagna anstalten det oaktat ansåges böra komma till stånd, har styrelsen framhållit nödvändigheten av viss ytterligare utredning ävensom förordat en del ändringar i förslaget, bland annat anordnande av särskild tvättinrättning. Vad angår förslaget rörande vattentillförsel till anstalten hava kraftiga erinringar framställts av den av medicinalstyrelsen anlitade experten. Med av ämbetsverken förordade ändringar skulle kostnaden enligt medicinalstyrelsens beräkning komma att uppgå till 2,025,650 kronor, vilket belopp, då enligt styrelsen omkring 3 % av det totala platsantalet borde beräknas som reservplatser och då följaktligen den effektiva platssiffran borde minskas till 305, motsvarade ett belopp av omkring 6,640 kronor per vårdplats.

Vidare har *kasernkommittén* med skrivelse den 30 september 1929 framlagt förslag angående omändring och utbyggande av det för södra skånska infanteriregementet påbörjade *kasernetablissemnet i Lund* till en statlig anstalt för vård av vuxna obildbara sinnesslöa av manligt kön. Av detta etablissement är en kasern uppförd och under tak men till det inre ej färdig samt grunderna lagda till ytterligare tre kaserner.

Sinnesslö-
anstalt för män
i Lund.

Enligt förslaget borde förstnämnda kasern färdigbyggas och därstädes inrymmas omkring 150 vårdplatser samt nyssnämnda grunder användas för uppförande av tre nya sjukpaviljonger med omkring 450 vårdplatser. I övrigt upptager förslaget följande nybyggnader: en ekonomibyggnad med lokaler för kök och tvätt m. m., ett ångpannehus med maskinverkstad, en överläkarbostad, en byggnad med bostäder för en andre läkare och för sysslomannen, en större byggnad med bostäder för gift skötarpersonal samt en portvaksstuga och ett obduktionshus. I programmet ingår icke något nytt administrationshus, enär utrymme för alla härtill hörande lokaler skulle erhållas i den förefintliga kasernbyggnaden. Icke heller upptager programmet någon byggnad för bagerianläggning, då sådan icke ansetts erforderlig.

Anstalten, som skulle komma att omfatta 612 vårdplatser, beräknas komma att kosta 4,200,000 kronor, motsvarande 6,862 kronor per vårdplats.

Enligt kommittén skulle en helt ny anstalt av föreliggande typ draga ungefärligen samma kostnad som en sinnessjukanstalt eller minst 8,000 kronor per vårdplats. Utnyttjandet av de å anstaltsområdet redan utförda byggnadsarbetena skulle alltså medföra, att kostnaderna nedbringades med omkring 1,150 kronor per vårdplats.

I anledning av sistnämnda förslag har *medicinalstyrelsen*, efter byggnadsstyrelsens och — i viss del — skolöverstyrelsens hörande, till följd av remiss den 14 februari 1930 avgivit utlåtande, däri medicinalstyrelsen i huvudsak tillstyrkt förslaget.

*Departements
chefen.*

Såsom redan av det föregående torde hava framgått, är det min uppfattning, att det bör ankomma på staten att omhändertaga vårderna av de svårskötta obildbara sinnesslöa, vilka icke lämpligen kunna vårdas å kommunala anstalter av ena eller andra slaget och som icke heller höra hemma på sinnessjukhusen, samt att anordna för detta ändamål erforderliga anstalter. En dylik ståndpunkt är endast en konsekvens av den utveckling, som under en längre tid pågått och för vilken jag i det föregående redogjort. Rörande de kategorier av vårdbehövande, som böra intagas å dylika anstalter, ansluter jag mig till medicinalstyrelsens förslag.

I överensstämmelse med den nu uttalade uppfattningen anser jag mig i likhet med kasernkommittén kunna utgå från att vårdplatser för här ifrågasvarande kategorier äro behövlige för minst 558 män och 329 kvinnor. Detta vårdbehov skulle enligt kommitténs förslag tillgodoses genom omändring och utbyggnad av det ofullbordade kasernetablissemnetet i Lund till en anstalt för obildbara sinnesslöa män och genom inrättande av en anstalt för obildbara sinnesslöa kvinnor i kasernetablissemnetet å Vaxön.

Vad först beträffar kommitténs förslag rörande inrättande av en sinnesslöanstalt för kvinnor å Vaxön har detta förslag från de hörda myndigheternas sida blivit föremål för anmärkningar av ganska genomgripande beskaffenhet. Jag ställer mig därför tveksam till frågan, huruvida någon anstalt av avsedd storlek och beskaffenhet bör komma till stånd å berörda område, som är beläget i stadens omedelbara grannskap, detta så mycket

mera som flera andra sätt att lösa denna vårdfråga kunna tänkas. Sålunda har medicinalstyrelsen i sitt utlåtande rörande kasernkommitténs förslag i ämnet pekat på möjligheten att fylla vårdbehovet för ifrågavarande sinnesslöa genom inrättande av särskilda paviljonger vid några av statens sinnessjukhus, en anordning som enligt medicinalstyrelsen i varje fall icke skulle ställa sig dyrare än kasernkommitténs förslag, varken beträffande engångskostnaderna eller i fråga om driften. Vidare har under de i ämnet förda överläggningarna ifrågasatts, att i Vaxholm icke skulle inrättas någon självständig anstalt utan att, väsentligen utan nybyggnader, den nuvarande kasernbyggnaden skulle utnyttjas för vård av sinnesslöa kvinnor såsom en avdelning av Stockholms hospital med gemensam läkarpersonal och förvaltning.

Sålunda framkomna uppslag synas mig böra tagas under övervägande vid sidan av kasernkommitténs förslag. Därest emellertid detta i princip skulle godtagas, bör dock i anledning av framställda anmärkningar undersökas, huruvida icke en ur olika synpunkter lämpligare förläggning av de till uppförande planerade byggnaderna skulle kunna erhållas. Hela denna fråga torde alltså erfordra ytterligare utredning. Under sådana förhållanden är jag givetvis icke nu beredd att taga närmare ställning till densamma. Ett uppskov med ställningstagandet lärer också utan olägenhet kunna ske vid det förhållandet att, enligt vad jag kommer att förorda, de erforderliga byggnadsarbetena med hänsyn till andra företag, som anses böra äga företräde, under alla omständigheter icke torde kunna påbörjas under de närmaste åren. Vad som vid innevarande tidpunkt är av betydelse är dels att statens åtagande av vården av ifrågavarande sinnesslöa i princip fastslås, dels ock att kostnadsramen för deras omhändertagande kan fastställas. I sistnämnda hänseende torde man med hänsyn till vad i ärendet förekommit kunna utgå från att — vilken väg som än slutligen väljes — kostnaderna icke skola behöva överstiga dem som angivits i kasernkommitténs kostnadsberäkning med däri av medicinalstyrelsen förordade modifikationer.

Vad härefter angår kasernkommitténs förslag om en sinnesslöanstalt i Lund, synes detsamma mig i stort sett vara ändamålsenligt och väl ägnat att läggas till grund för en proposition i ämnet. Mot det avtal mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena sidan, och staden Lund, å den andra, som kasernkommittén preliminärt undertecknat och som utgår från att berörda kasernetablissemang skall inredas till sinnesslöanstalt, är alltså från min sida intet att erinra. Icke heller beträffande Lundaanstalten är jag emellertid av skäl, till vilka jag nu övergår, beredd att till denna riksdag framlägga förslag.

Preliminär byggnadsplan för återstoden av byggnadsperioden.

Utförandet av de byggnadsföretag, som erfordras för statens övertagande, på sätt nyss sagts, av vården om de svårskötta obildbara sinnesslöa, bör, bland annat på grund av det samband kasernkommitténs förslag i ämnet äger med frågor om ersättning till därav berörda städer i anledning av för-

luster på grund av den år 1925 beslutade nedskrivningen av försvarsorganisationen, till tiden sammanfalla med genomförandet av 1928 års hospitalsbyggnadsplan, och då nämnda byggnadsföretag hava ett denna plan närliggande syfte, har jag funnit uppenbart, att de båda grupperna av byggnadsföretag böra betraktas såsom ett helt, så att sinnesslöanstalternas uppförande kommer att ingå som led i hospitalsbyggnadsplanen.

Jag anmodade därför under hösten 1929 medicinalstyrelsen att inkomma med en översikt rörande den ordning, i vilken och den tid då de särskilda i planen ingående byggnadsföretagen borde påbörjas samt rörande byggnadskostnadernas fördelning, därvid jag förutsatte, att den ursprungligen godtagna tioåriga byggnadstiden såvitt möjligt borde innehållas och arbetena således fördelas på återstående åtta budgetperioder. I anledning härav inkom från medicinalstyrelsen en den 7 november 1929 dagtecknad översikt över beräknade kostnader för nyanskaffning av hospitalsplatser m. m. åren 1928—1938. Av denna översikt framgick, att sammanlagda kostnaden för genomförande av den ursprungliga byggnadsplanen, utökad med de båda sinnesslöanstalterna i Vaxholm och Lund, beräknades uppgå till omkring 47,800,000 kronor. Av detta belopp hava åren 1928 och 1929 å anslaget till hospitalsbyggnader anvisats sammanlagt 7,600,000 kronor, vartill komma under särskilt anslag beviljade 724,000 kronor till psykiatrisk klinik vid Lunds lasarett. Å andra sidan hava till följd av senare verkställda kostnadsuppräknningar tillkommit omkring 400,000 kronor. För den utvidgade planens genomförande krävas följaktligen ytterligare nära 40 miljoner kronor eller alltså i genomsnitt omkring 5,000,000 kronor för varje budgetperiod. Enligt medicinalstyrelsens omförmälda översikt skulle emellertid beloppet fördela sig ganska ojämnt på de särskilda budgetperioderna; sålunda skulle summan för budgetåret 1931/1932 uppgå till nära 8 miljoner kronor för att sedan för de sista budgetåren under perioden gå ned under 2 miljoner kronor. Vad angår nästa budgetår har medicinalstyrelsen i denna översikt räknat med att såväl utvidgningen av Växjö hospital som uppförandet av det nya hospitalet i Visby och omändringsarbetena i Vadstena då skulle i full utsträckning påbörjas.

Ehuru det, såsom anförts vid behandlingen av motsvarande fråga i 1928 och 1929 års propositioner i ämnet, av flera skäl är oundvikligt, att anslagsbelastningen under förra delen av byggnadsperioden blir större än under slutet därav, ansåg jag det ytterligare böra undersökas, huruvida icke en jämnare fördelning av kostnaderna skulle kunna genomföras genom uppskjutande av något eller några av de ifrågasatta arbetena eller på annat sätt. Med hänsyn till innehållet i det föreliggande avtalsförslaget med Lunds stad fann jag det tillika böra undersökas, vilka verkningar på planen i övrigt det skulle hava, om arbetena på sinnesslöanstalten i Lund bedreves på sådant sätt, att den kunde vara färdig vid den tidpunkt, som i avtalsförslaget i första hand ifrågasatts, eller den 30 september 1934. På grund härav anmodade jag medicinalstyrelsen att inkomma med nytt förslag till arbets- och kostnadsöversikt. Sådant förslag överlämnades från medicinalstyrelsen med skrivelse den 10 december 1929. Den då avlämnade översikten var uppjord i två alternativ. Enligt det ena alternativet skulle nästa

budgetår utvidgningen av Växjö hospital påbörjas men ombyggnad av kasernetablissemnet i Lund undanskjutas till budgetåret 1933/1934. Enligt det andra alternativet skulle byggnadsarbetena i Lund påbörjas under budgetåret 1930/1931, medan utvidgningen av Växjö hospital, utom i vad anginge vissa mindre anordningar beträffande vattenledningen, skulle uppskjutas till nyssnämnda tid eller budgetåret 1933/1934. Enligt båda förslagen skulle påbörjandet av Visby hospital uppskjutas, nämligen till budgetåret 1932/1933 respektive 1933/1934, och vad angår Vadstena hospital och asyl skulle enligt båda förslagen nästa budgetår påbörjas allenast vissa arbeten avseende framför allt ny vattenledning, under det att större ombyggnadsarbeten skulle anstå till budgetåret 1933/1934. Byggnadsarbetena för Vaxholmsanstalten skulle enligt båda förslagen påbörjas först budgetåret 1935/1936. De ungefärliga kostnaderna för de tre närmaste budgetperioderna skulle bli enligt Växjöalternativet 5,070,000 kronor, 6,050,000 kronor och 5,940,000 kronor samt enligt Lundaalternativet 4,810,000 kronor, 6,350,000 kronor och 6,140,000 kronor.

Med den skrivelse, med vilken medicinalstyrelsen överlämnade sist berörda översikt, har *medicinalstyrelsen* framhållit, att utvidgningen av Växjö hospital avsåge anskaffande av nya platser för vård av sinnessjuka, medan anstalten i Lund vore avsedd huvudsakligen för sinnesslöa. En del av platserna å sistnämnda anstalt, förslagsvis omkring 150, torde emellertid komma att beläggas med sådana sinnesslöa och epileptiskt sinnessjuka, som för närvarande vårdades å sinnessjukhusen, vilka sålunda finge motsvarande platsantal disponibelt för vård av andra sinnessjuka. En jämförelse mellan de båda byggnadsföretagen med hänsyn till platseffekten för sjukvården gäve sålunda vid handen, att utvidgningen av Växjö hospital skulle för vården av sinnessjuka innebära 330 (480 — 150) nya platser mera än inrättandet av anstalten vid Lund, under det att sinnesslövården genom sistnämnda anläggning skulle vinna 450 (600 — 150) nya platser men vid den förstnämnda ingen.

Efter anförande härav uttalar medicinalstyrelsen, att det icke finnes tvivel om att nämnda tillskott i antalet platser för sinnessjuka under rådande förhållanden, då stora svårigheter mötte för beredande av anstaltsvård även för nyinsjuknade och botliga fall, ur sjukvårdssynpunkt måste anses mera angeläget än ernåendet av det högre antalet platser för sinnesslöa. Även rent siffermässigt sett vore det förhandenvarande platsbehovet för sinnessjuka förhållandevis vida större än för sinnesslöa. Medicinalstyrelsen funne således med hänsyn till de intressen, som styrelsen hade att företräda, önskvärdt att, därest icke båda de ifrågavarande anläggningarna samtidigt kunde komma till utförande, utvidgningen av Växjö hospital måtte gå i första rummet.

Vid valet mellan de båda alternativen har jag närmast anslutit mig till den av medicinalstyrelsen sålunda uttalade meningen. Inrättandet av anstalter för sinnesslöa avser väsentligen att åstadkomma lättnad för kommuner och andra, som nu hava att taga vård om dem; för vederbörande

själva, som ju äro fullkomligt obotliga och i stor omfattning sakna känedom om sitt tillstånd, är saken av mindre betydelse. Vad däremot angår de sinnessjuka råder alltfjämt en mycket stor platsbrist, något som bland annat medför, att sjuka alltför länge få vänta på inträde, varigenom deras tillfrisknande ofta fördröjes eller omöjliggöres. Ur allmän samhällelig synpunkt synas mig därför sinnessjukvårdens krav böra äga företräde.

En följd av denna ståndpunkt skulle enligt den föreliggande planen bliva, att med äskande av medel för Lundaanstalten skulle anstå till budgetåret 1933/1934, varav skulle följa, att anstalten icke kan beräknas stå färdig förrän år 1937. Jag förbiser icke, att enligt nyssnämnda avtal med staden Lund staten skall vara skyldig att under varje år, intill dess anstalten blir färdig att tagas i bruk, till staden erlægga viss ersättning, vilken efter den 30 september 1934 skall utgå med förhöjt belopp, men jag har icke funnit, att denna ersättningsskyldighet för statsverkets del bort vid förevarande avvägande bliva av utslagsgivande betydelse.

Icke heller underskattar jag betydelsen av vad som på sina håll anförts därom, att ett omedelbart påbörjande av ifrågavarande anslagsbyggen för de sinnesslöa skulle vara påkallat av hänsyn till vissa med fattigvården sammanhängande förhållanden. Därvid åsyftas ett stadgande i 32 § första stycket fattigvårdslagen, där det heter, att sinnesslöa, som på grund av brist på vårdplatser på specialanstalt måste omhändertagas å fattigvårdsanstalt, skola vårdas i särskilda rum eller avdelningar, såvida ej i särskilda fall annat finnes kunna ske utan men för den sjuke eller övriga understödstagare. För närvarande äger Kungl. Maj:t rätt att, där omständigheterna därtill föranleda, medgiva uppskov med de anordningar, som för tillämpningen av denna bestämmelse bliva erforderliga vid fattigvårdsanstalterna, men från och med den 1 januari 1934 skall bestämmelsen enligt riksdagens beslut ovillkorligen träda i kraft.

Det har nu med återopande av dessa bestämmelser ansetts, att det vore nödvändigt eller i varje fall högst önskvärt, att staten före sistnämnda dag i tillräcklig omfattning inrättade anstalter för de kategorier av sinnesslöa, vilkas vård staten ämnade övertaga, detta enär kommunerna eljest skulle vara skyldiga att före samma tid på sina fattigvårdsanstalter inrätta särskilda rum eller avdelningar för dessa slag av vårdbehov. Denna synpunkt synes mig emellertid icke avgörande. Därest Kungl. Maj:t godkänner den av mig här uttalade meningen i principfrågan rörande statens övertagande av vården av de svårskötta obildbara sinnesslöa samt denna mening av riksdagen lämnas utan erinran, torde kommunerna icke behöva befara, att från något håll skall, för mellantiden till dess staten kan fullgöra sitt åtagande, av dem utkrävas fullgörande av plikten att å fattigvårdsanstalterna träffa särskilda anordningar för denna grupp av sinnesslöa. Förhållandet är här alldeles detsamma som beträffande de sinnessjuka; icke heller beträffande dessa kan före fattigvårdslagens slutliga ikraftträdande platsbristen i de statliga anstalterna bliva avhjälp, men denna omständighet lärer icke föranleda, att kommunerna skulle åläggas att för den korta över-

gångstiden träffa särskilda anordningar. Under tiden till dess anstaltsbehovet för de svårskötta obildbara sinnesslöa kan bliva genom statens försorg tillgodosett, får givetvis vården av dessa sjuka på fattigvårdsanstalterna omhänderhavas på samma sätt som hittills.

Då jag alltså närmast förordar det s. k. Växjöalternativet, innebär detta, att jag vad angår nu hos Kungl. Maj:t föreliggande förslag ansett mig böra tills vidare undanskjuta, förutom dem som angå sinnesslöanstalter i Lund och Vaxholm, även förslaget rörande ny sinnessjukanstalt på Gotland, varjämte jag funnit ombyggnaden av Vadstena hospital böra upptagas endast i den begränsade omfattning — huvudsakligen avseende vattenverket — som för de båda närmaste åren beräknats för Växjöalternativet. Såsom framgår av årets statsverksproposition och vad här yttrats, har hospitalsbyggnadsanslaget för nästa budgetår ansetts böra begränsas till 4,700,000 kronor mot 5,072,800 kronor enligt medicinalstyrelsens översikt. På vad sätt en dylik begränsning bör inverka på de belopp, som kunna anvisas för de olika byggnadsföretagen, torde jag få tillfälle att fortsättningsvis framhålla vid behandlingen av varje särskild byggnadsfråga. Jag tillåter mig också att i detta sammanhang hänvisa till en inom socialdepartementet upprättad översikt, vilken utvisar medicinalstyrelsens Växjöalternativ med de modifikationer, som begränsningen av anslaget för nästa budgetår och uppräknningen av vissa kostnader måste föranleda. Den sålunda modifierade översikten torde få såsom *bilaga* fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende. Denna bilaga återger alltså min uppfattning om huru, såvitt för närvarande kan bedömas, hospitalsbyggnadsplanen i sitt med de båda sinnesslöanstalterna utvidgade skick bör i sina huvuddrag fullföljas, såvida icke särskilda omständigheter föranleda avvikelse.

Jag övergår härefter till att närmare behandla vart och ett av de byggnadsföretag, till vilka jag sålunda ansett anslag böra utgå för nästa budgetår.

Omändring av Västmanlands trängkärs kasernetablissemment i Sala till anstalt för manliga asociala imbecilla.

I propositionen nr 165 till 1928 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag rörande omändring av Västmanlands trängkärs kasernetablissemment i Sala till anstalt för manliga asociala imbecilla.

I anledning av omförmälda proposition beslöt *riksdagen* (se riksdagens skrivelse nr 287), att nämnda kasernetablissemment skulle för en beräknad kostnad av högst 1,264,000 kronor omändras till anstalt för manliga asociala imbecilla, avsedd för minst 370 vårdplatser, i huvudsaklig överensstämmelse med av ingenjören Hjalmar Cederström den 7 april 1927 upprättade och i vissa delar den 20 december samma år omarbetade ritningar, i sistnämnda delar betecknade med alternativ II, dock med iakttagande av vissa av föredragande departementschefen i propositionen angivna jämkningar, samt att förty det för nämnda anstalt avsedda området jämte därå befintliga, Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga byggnader — med undantag dels av en förrådsbyggnad, som enligt upprättat förslag till avtal med staden Sala i anledning

av trängkärens upphörande skulle tillfalla staden, dels ock av två andra av departementschefen angivna förrådsbyggnader — skulle från och med den 1 juli 1928 överföras från försvarsväsendet.

Genom beslut den 22 juni 1928 uppdrog *Kungl. Maj:t*, bland annat, åt byggnadsstyrelsen att låta, med beaktande av vad utav chefen för socialdepartementet i nämnda proposition samt av riksdagen i dess skrivelse nr 287 anförts i ämnet, omändra ifrågavarande kasernetablisement i Sala för en beräknad kostnad av högst 1,264,000 kronor till en för minst 370 vårdplatser avsedd anstalt för manliga asociala imbecilla i huvudsaklig överensstämmelse med förut omförmälda ritningar, dock med iakttagande av vissa av chefen för socialdepartementet samt av riksdagen angivna jämkningar. Tillika förklarades, att byggnadsstyrelsen, förutom nyssnämnda jämkningar, skulle efter samråd med medicinalstyrelsen äga vidtaga de smärre omläggningar och ändringar i ritningarna, som kunde föranledas av riksdagens beslut beträffande platsantalet vid anstalten eller som eljest kunde visa sig behövliga eller lämpliga och vilka av medicinalstyrelsen godkändes samt icke medförde ökning av kostnaden för anstalten. Samtidigt föreskrevs, bland annat, att omändringsarbetena beträffande förevarande anstalt skulle så bedrivas, att anstalten kunde efter färdigställande tagas i bruk före den 1 oktober 1930.

Genom samma beslut förordnade *Kungl. Maj:t* om överförande från försvarsväsendet av för anstalten avsedda områden och byggnader, vilka därvid ställdes under byggnadsstyrelsens förvaltning med vissa närmare angivna inskränkningar.

För omändring av kasernetablisementet ställde *Kungl. Maj:t* samtidigt till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av 600,000 kronor från det av riksdagen för budgetåret 1928/1929 anvisade extra reservationsanslaget till hospitalsbyggnader.

På därom av *Kungl. Maj:t* i proposition nr 220 till 1929 års riksdag gjord framställning beslöt sedermera sistnämnda års riksdag (se riksdagens skrivelse nr 288) *dels* att vid ifrågavarande anstalt skulle för en beräknad kostnad av högst 83,000 kronor anordnas tvättinrättning i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i propositionen förordat förslag, *dels ock*, med ändring av vad 1928 års riksdag därutinnan bestämt, medgiva, att sammanlagda kostnaden för omändring av berörda kasernetablisement i Sala finge utgöra högst 1,367,000 kronor.

Genom brev den 20 juni 1929 uppdrog *Kungl. Maj:t* åt byggnadsstyrelsen att vid ifrågavarande anstalt låta för en beräknad kostnad av högst 83,000 kronor anordna tvättinrättning i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i sistnämnda proposition förordat förslag ävensom att ej mindre för samma anstalts personal inreda dels en badavdelning i den stora sjukhuspaviljongens källarvåning och dels ett badrum i den till köksbyggnaden hörande källaren för en beräknad kostnad av sammanlagt högst 13,000 kronor, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i berörda proposition förordat förslag, än

även för en kostnad av tillhopa högst 7,000 kronor för anstaltens kök anskaffa i skrivelse från byggnadsstyrelsen av den 6 december 1928 omförmälda kokapparater.

Samtidigt förklarade Kungl. Maj:t — med ändring av vad därutinnan bestämts i brevet den 22 juni 1928 — att sammanlagda kostnaden för omändringen av kasernetablissemnetet i Sala finge utgöra högst 1,367,000 kronor.

Vidare ställde Kungl. Maj:t genom samma beslut för omändring av kasernetablissemnetet till byggnadsstyrelsens förfogande — förutom genom brevet den 22 juni 1928 anvisat belopp av högst 600,000 kronor — ett belopp av högst 550,000 kronor från det för budgetåret 1929/1930 beviljade extra reservationsanslaget till hospitalsbyggnader.

I skrivelse den 29 augusti 1929 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för budgetåret 1930/1931 för omändringsarbetenas fortsättande.

Styrelsen har därvid — under förmålan att byggnadsarbetena vid anstalten vore avsedda att fullbordas före utgången av år 1930 samt efter erinran att byggnadsföretaget beräknats i sin helhet kosta 1,367,000 kronor — hemställt, att skillnaden mellan detta belopp och det belopp av tillhopa 1,150,000 kronor, som redan för ändamålet ställts till förfogande, eller alltså 217,000 kronor, måtte anvisas för nästa budgetår.

I häröver den 7 september 1929 avgivet utlåtande har *medicinalstyrelsen* förklarat sig icke hava något att erinra mot byggnadsstyrelsens framställning, därvid styrelsen emellertid framhållit, att styrelsen i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts brev den 22 juni 1928 räknat med att omändringsarbetena vid Salaanstalten skulle så bedrivas, att anstalten kunde vara färdig att tagas i bruk före den 1 oktober 1930.

Såsom medicinalstyrelsen påpekat skall jämlikt Kungl. Maj:ts nyssnämnda beslut Salaanstalten vara fullbordad redan före den 1 oktober 1930. Därför bör för nästa budgetår anvisas återstoden av det belopp, som beräknats erforderligt för kasernetablissemnetets omändring till sinnesslöanstalt. I likhet med byggnadsstyrelsen och medicinalstyrelsen tillstyrker jag alltså, att för ändamålet för budgetåret 1930/1931 under anslaget till hospitalsbyggnader beräknas ett belopp av 217,000 kronor.

Departements-
chefen.

Omändring av Svea trängkårs kasernetablissemnet i Örebro till anstalt för kvinnliga asociala imbecilla.

I propositionen nr 165 till 1928 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag rörande omändring av det av Svea trängkår tidigare disponerade kasernetablissemnetet i Örebro till anstalt för kvinnliga asociala imbecilla.

Riksdagen beslöt i anledning härav (se riksdagens skrivelse nr 287), att berörda kasernetablissemnet skulle för en beräknad kostnad av högst 1,354,000 kronor omändras till anstalt för kvinnliga asociala imbecilla, avsedd för minst

350 vårdplatser, i huvudsaklig överensstämmelse med av ingenjören Hjalmar Cederström den 27 maj 1927 upprättade och i vissa delar den 20 december samma år omarbetade ritningar, i sistnämnda delar betecknade med alternativ II, dock med iakttagande av vissa av föredragande departementschefen och riksdagen angivna jämkningar, samt att förty det för anstalten avsedda området jämte därå befintliga, Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga byggnader — dock med undantag av en exercisbyggnad, som omförmäls i § 12 av en mellan Kungl. Maj:t och kronan genom kasernkommittén, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, å ena sidan, samt Örebro stad, å andra sidan, den 17 och den 25 maj 1927 ingången överenskommelse — skulle från och med den 1 juli 1928 överföras från försvarsväsendet.

Genom förenämnda beslut den 22 juni 1928 uppdrog *Kungl. Maj:t* åt byggnadsstyrelsen att låta, med beaktande av vad utav chefen för socialdepartementet i omförmälda proposition samt av riksdagen i förberörda skrivelse nr 287 anförts i ämnet, omändra ifrågavarande kasernetablisement i Örebro för en beräknad kostnad av högst 1,354,000 kronor till en för minst 350 vårdplatser avsedd anstalt för kvinnliga asociala imbecilla, i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda ritningar, dock med iakttagande av vissa av chefen för socialdepartementet samt av riksdagen angivna jämkningar. I fråga om smärre ändringar i ritningarna lämnades styrelsen motsvarande bemyndigande som beträffande Salaanstalten.

Vidare anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att i samband med utförande av omändringsarbetena beträffande anstalten i Örebro verkställa närmare undersökning rörande behovet av anordningar för avledande av dagvatten samt att, därest särskilda åtgärder i detta hänseende befundes erforderliga, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag och kostnadsberäkning i ämnet i sådan tid, att framställning i ärendet kunde göras senast till 1930 års riksdag.

Samtidigt föreskrev Kungl. Maj:t, att omändringsarbetena beträffande ifrågavarande kasernetablisement skulle så bedrivas, att anstalten kunde efter färdigställande tagas i bruk före den 1 juli 1931; dock borde arbetena så planläggas, att anstalten skulle kunna, såvitt möjligt, tagas i bruk tidigare än nyss sagts och helst före utgången av år 1930.

Tillika förordnade Kungl. Maj:t om överförande från försvarsväsendet av det för anstalten avsedda området jämte byggnader, som med undantag för omförmälda exercisbyggnad ställdes under byggnadsstyrelsens förvaltning, dock att vederbörande militära myndighet skulle äga rätt att, efter överenskommelse med byggnadsstyrelsen, i den mån därav icke föranleddes uppskov med eller olägenhet för omändringsarbetenas utförande även efter överförandet, dock längst intill tiden för anstaltens färdigställande, förfoga över de utrymmen, som kunde erfordras för förvaring och vård av inventarier, förrad och material, intill dess desamma hunne bortföras från kasernetablisementet.

För omändringsarbetena vid Örebroetablisementet ställde Kungl. Maj:t för budgetåret 1928/1929 till byggnadsstyrelsens förfogande ett belopp av 400,000 kronor.

På därom av Kungl. Maj:t i propositionen nr 220 till 1929 års riksdag gjord framställning beslöt därefter nämnda års riksdag, med ändring av vad 1928 års riksdag därutinnan bestämt, medgiva, att sammanlagda kostnaden för omändring av Örebroetablissemnetet finge — med hänsyn till framlagt förslag om komplettering av maskinell utrustning i kök och tvätt m. m. — utgöra högst 1,375,000 kronor (se riksdagens skrivelse nr 288).

Genom brev den 20 juni 1929 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att för en sammanlagd kostnad av högst 21,000 kronor i etablissemnetet verkställa av styrelsen i skrivelse den 6 december 1928 förordad komplettering av maskinell utrustning i kök och tvätt m. m.

Vidare förklarade Kungl. Maj:t — med ändring av vad därutinnan i brevet den 22 juni 1928 bestämts — att sammanlagda kostnaden för omändringen av etablissemnetet finge utgöra högst 1,375,000 kronor.

Slutligen ställde Kungl. Maj:t för omändring av kasernetablissemnetet till byggnadsstyrelsens förfogande — förutom genom brevet den 22 juni 1928 anvisat belopp av högst 400,000 kronor — ett belopp av högst 650,000 kronor av det för budgetåret 1929/1930 beviljade anslaget till hospitalsbyggnader.

I skrivelse den 29 augusti 1929 har byggnadsstyrelsen gjort framställning om äskande av medel för omändringsarbetenas fortsättande och avslutande under nästkommande budgetår.

I skrivelsen har byggnadsstyrelsen — under hänvisning till att enligt nu tillämpad arbetsplan Örebroanstalten skulle fullbordas före utgången av år 1930 ävensom därtill att för byggnadsföretaget hittills anvisats sammanlagt 1,050,000 kronor — anfört, att för företagets slutförande borde för budgetåret 1930/1931 anvisas återstoden av det belopp, vartill totalkostnaderna för omändringsarbetena beräknats, eller (1,375,000 — 1,050,000) 325,000 kronor.

Härutöver har byggnadsstyrelsen meddelat, att styrelsen låtit verkställa av Kungl. Maj:t i brevet den 22 juni 1928 anbefalld utredning rörande behovet av anordningar för *avledande av dagvatten* vid Örebroanstalten. Utredningen hade visat, att dylika anordningar vore synnerligen välbehöfliga samt att kostnaderna för desamma genomförande kunde beräknas till 37,600 kronor. Med anledning härav hemställde byggnadsstyrelsen, som hade för avsikt att framdeles inkomma med utredning och förslag rörande åtgärder för avledande av dagvatten m. m., att för sistnämnda arbeten måtte anvisas ett belopp av 37,600 kronor. Det sammanlagda anslagsbehovet för omändringsarbetena vid Örebroanstalten under nästa budgetår skulle alltså enligt byggnadsstyrelsen uppgå till (325,000 + 37,600) 362,600 kronor.

*Anordningar
för avledande
av dagvatten.*

Förevarande framställning har av *medicinalstyrelsen* i infortrat utlåtande av den 7 september 1929 lämnats utan erinran.

Med skrivelse den 11 november 1929 har därefter byggnadsstyrelsen överlämnat ett »förslag till dagvatten- och täckdikesledning» inom området för statens sinnesslöanstalt i Örebro», vilket på styrelsens uppdrag utarbetats av byggnadschefen, majoren K. Hållén i samråd med den av styrelsen utsedde arbetschefen för byggnadsföretaget i Örebro.

Med anledning av nämnda förslag ber jag att först få erinra om följande.

Enligt det av *kasernkommittén* med skrivelse den 9 juli 1927 framlagda förslaget rörande omändring av ifrågavarande kasernetablissemment till sinnesslöanstalt beräknades totalkostnaderna för omändringen till 1,614,000 kronor. Utöver detta belopp beräknade kommittén emellertid alternativt ytterligare ett belopp å 34,000 kronor för anordnande av särskilda ledningar för avledande av dagvatten. Kommittén anförde därom, att för det dåvarande stuprör icke funnes neddragna i etablissemmentets avloppsledning samt att icke heller några brunnar funnes för avledande av dagvattnet, något som förorsakat stora olägenheter beträffande gårdsplanernas beskaffenhet. Då dagvattnet icke finge inledas i de vanliga avloppsledningarna, skulle därför erfordras ett särskilt avloppssystem, vilket även skulle inkopplas å stadens enbart för dagvatten avsedda avloppsnät.

Vid behandlingen i propositionen nr 165 till 1928 års riksdag av denna fråga (se sid. 131) anförde *chefen för socialdepartementet*, att han funne sig icke då böra ifrågasätta anslagsäskande för anordnande av särskilda ledningar för avledande av dagvatten. Ehuru det visserligen av de upplysningar, som departementschefen inhämtat, ville förefalla, som om dräneringsförhållandena vid etablissemmentet ej vore fullt tillfredsställande, hade han nämligen icke funnit behovet av de ifrågasatta anordningarna för det dåvarande vara tillfyllest styrkt. Därest det längre fram skulle befinnas erforderligt att i förevarande hänseende vidtaga särskilda åtgärder, syntes frågan därom då böra få upptagas till särskild prövning.

I överensstämmelse härmed beräknades icke i propositionen något belopp för nämnda ändamål.

1928 års riksdag uttalade i sin skrivelse nr 287 i berörda ämne, att närmare undersökning rörande behovet av åtgärder för avledande av dagvattnet syntes böra verkställas i samband med byggnadsarbetenas utförande samt att, därest särskilda åtgärder i omförmälda hänseende befunes erforderliga, desamma borde utföras i samband med anstaltens färdigställande, i följd varav eventuellt erforderliga medel därför borde äskas för något av de närmaste budgetåren.

På grund härav anbefalldes Kungl. Maj:t den 22 juni 1928, på sätt förut omförmälts, byggnadsstyrelsen att verkställa undersökning i ämnet.

Enligt *majoren Hälléns betänkande* äro dränerings- och planeringsförhållandena å det förutvarande kasernområdet otillfredsställande och som följd därav området i hög grad besvärat av dagvatten. Hälléns förslag innebär dels anordnande av ett ledningsnät med brunnar samt anslutningar till stuprör för borttagande av dagvatten från byggnaderna, dels ock nedläggande å området av ett täckdikessystem för avledande av dagvatten från gårdsplanerna. Kostnaderna för förslagens genomförande hava beräknats till 27,700 kronor för dagvattenledningarna och till 9,900 kronor för täckdikessledningarna eller sammanlagt till 37,600 kronor.

Byggnadsstyrelsen förklarar i skrivelsen den 11 november 1929 — under hänvisning jämväl till sin förenämnda skrivelse av den 29 augusti 1929 —

att styrelsen icke har något att erinra mot Hålléns förslag vare sig med avseende å kostnadsberäkningarna eller i övrigt.

Av den numera förebragta utredningen synes mig framgå, att åtgärder för avledande av dagvatten från området för sinnesslöanstalten i Örebro äro erforderliga. Åtgärderna — som givetvis lämpligast utföras samtidigt med byggnadsarbetena — torde böra erhålla den omfattning, som avses i det av byggnadsstyrelsen överlämnade förslaget. Vad angår kostnaderna, torde dessa genom iakttagande av vissa förenklingar kunna nedbringas till det belopp, som av kasernkommittén ursprungligen beräknades för ändamålet, eller 34.000 kronor.

Departements-
chefen.

Vid bifall härtill skulle den av riksdagen fastställda högsta kostnads-siffran för Örebroanstaltens inrättande, 1,375,000 kronor, behöva höjas med 34,000 kronor eller till 1,409,000 kronor. Jag ämnar i det följande göra hemställen om riksdagens medgivande till sådan förhöjning.

Då Örebroanstalten är avsedd att vara färdig före utgången av innevarande kalenderår, torde för nästa budgetår böra anvisas de medel, som erfordras för byggnadsarbetenas slutförande. För ändamålet torde därför böra beräknas ett belopp av (325,000 + 34,000) 359,000 kronor.

I detta sammanhang ber jag att få till behandling upptaga uppkommen fråga om återförande till försvarsväsendet av visst område och vissa byggnader, som jämlikt beslut av 1928 års riksdag skulle tillhöra här ifrågavarande anstalt samt förty skulle från och med den 1 juli 1928 överföras från försvarsväsendet.

Återförande
till försvars-
väsendet av
vissa bygg-
nader m. m.

Jag får då till en början erinra, att Kungl. Maj:t på därom av arméförvaltningens artilleri-, fortifikations- och intendentsdepartement samt sjukvårdsstyrelse gjord framställning och efter hörande av kasernkommittén genom beslut den 27 maj 1927 medgivit, att viss materiel finge tills vidare kvarbliva eller uppläggas i förråd vid, bland annat, det av Svea trängkår då disponerade kasernetablissemnet i Örebro, dock i den utsträckning och under de förutsättningar, som dylikt kvarblivande eller uppläggande efter samråd med kasernkommittén prövades kunna ske.

I skrivelse den 5 juli 1929 har nu *arméförvaltningens fortifikationsdepartement och sjukvårdsstyrelse* anfört i huvudsak följande.

Med stöd av berörda beslut den 27 maj 1927 hade tre till trängkårs-etablissemnet hörande förrådsbyggnader — å en skrivelsen bifogad situationsplan betecknade med nr XIII, XXIII och XXIV — fått, även efter det trängkåren förflyttats från Örebro, disponeras för arméns räkning, därav en uteslutande för förvaring av sjukvårdsmateriel.

För förvaring av sådan krigsmateriel, som enligt gällande författningar skulle finnas upplagd i centrala förråd, disponerade sjukvårdsstyrelsen för närvarande över *dels* förrådslokaler vid S:t Eriksplan 6, Stockholm, *dels* gamla gevärsförrådet å Sanna hed. De förra vore huvudsakligen avsedda för sådan förbrukningsmateriel, som i fred årligen distribuerades till truppförbanden, ävensom för sådan materiel, vars förvaring krävde särskild omvårdnad. För övrig materiel vore det senare förrådet avsett. Detta innehöle emellertid icke tillnärmelsevis erforderligt utrymme och medgäve icke

förvaring av fordon. Förrådsbyggnaden vore vidare uppförd av trä och belägen å plats, där tillgång till effektiv eldsläckningsorganisation icke finnes. Frågan om övergivande av denna förrådsbyggnad hade också länge stått på dagordningen men fått anstå *dels* i brist på tillgång till lämpliga lokaler *dels* i avvaktan på fullföljande av numera avslutad utredning rörande storleken av erforderligt förrådsutrymme.

Av omförmälda förrådsbyggnader i Örebro syntes de, som å situationsplanen utmärktes med nr XIII och XXIV, till såväl läge som storlek synnerligen lämpliga för förvaring av den sjukvårds- och veterinärmateriel, som utan att erfordras för fyllandet av truppförbandens utrustningsbehov måste i fredstid förefinnas och som icke lämpligen kunde förvaras vid sjukvårdsstyrelsens förråd i Stockholm.

Under återopande av det anförda hava arméförvaltningens fortifikationsdepartement och sjukvårdsstyrelse i skrivelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att sist omförmälda byggnader måtte jämte ett intill desamma beläget, å situationsplanen med grön färg utmärkt område få alljämt bibehållas för lantförsvarets räkning och av sjukvårdsstyrelsen disponeras såsom förrådslokaler.

I anledning härav har *medicinalstyrelsen* den 30 augusti 1929 avgivit infortrat utlåtande, däri styrelsen tillstyrkt bifall till framställningen under villkor *dels* att det i framställningen avsedda området, där det icke begränsades av själva byggnaderna, mot anstaltens område hägnades genom vederbörande militära myndigheters försorg medelst staket eller stålträdsstängsel av samma effektivitet som den mellan anstalts- (kasern-)området och gatan befintliga hägnaden, och *dels* att utgång från byggnad eller grindöppning från området icke ledde till anstaltens område.

Då ifrågakommande byggnader och område icke synas vara erforderliga för sinnesslöanstalten, läser under de av *medicinalstyrelsen* angivna villkoren intet vara att erinra mot framställningen. Jag har därför för avsikt att senare denna dag göra hemställan om åtgärder i anledning av densamma. Då emellertid ifrågakommande område och byggnader, som ingå i det av 1928 års riksdag bestämda anstaltsområdet, därvid endast torde böra tills vidare ställas till arméförvaltningens disposition, läser något beslut i ämnet från riksdagens sida icke vara erforderligt.

Vissa ombyggnadsarbeten vid Uppsala hospital och asyl.

I propositionen nr 220 till 1929 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte besluta, att vid Uppsala hospital och asyl skulle för en beräknad kostnad av högst 234,500 kronor anordnas W. C.-anläggning inom vissa byggnader i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i propositionen förordat förslag.

Denna hemställan bifölls av *riksdagen* (se riksdagens skrivelse nr 288).

Av det anslagsbelopp, som i berörda proposition för budgetåret 1929/1930 begärdes och beviljades till hospitalsbyggnader, beräknades ett belopp av 60,000 kronor för påbörjande av arbetena med W. C.-anläggningen.

Genom brev den 20 juni 1929 uppdrog därefter *Kungl. Maj:t* åt medicinalstyrelsen att vid Uppsala hospital och asyl för en beräknad kostnad av högst 234,500 kronor låta anordna W. C.-anläggning inom vissa byggnader i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i nämnda proposition förordad förslag samt ställde för ändamålet till medicinalstyrelsens förfogande ett belopp av högst 60,000 kronor att utgå av det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

I skrivelse den 10 september 1929 har *medicinalstyrelsen* — under förmälan att ifrågavarande W. C.-anläggning syntes bära fullbordas under budgetåret 1930/1931 — hemställt, att för nämnda budgetår måtte för ändamålet beviljas återstoden av det därför beräknade beloppet eller (234,500 — 60,000) 174,500 kronor.

I likhet med medicinalstyrelsen anser jag, att för berörda ändamål bör för budgetåret 1930/1931 beräknas ett belopp av 174,500 kronor.

Departements-
chefen.

I *1926 års statsverksproposition*, femte huvudtiteln, punkt 56. föreslog *Kungl. Maj:t* 1926 års riksdag att dels medgiva, att utvidgning av köksbyggnaden vid Uppsala hospital och asyl finge i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Westman i juni 1924 uppgjorda ritningar utföras för en beräknad kostnad av 267,700 kronor, dels ock för ändamålet för budgetåret 1926/1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 75,000 kronor.

Utvidgning av
köksbygg-
naden.

I *skrivelse den 5 juni 1926* anmälde *riksdagen*, att riksdagen bifallit *Kungl. Maj:ts* ifrågavarande förslag.

Genom brev den 18 juni 1926 uppdrog därefter *Kungl. Maj:t* åt medicinalstyrelsen att låta utföra ifrågavarande utvidgning av köksbyggnaden vid nämnda anstalt i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda ritningar samt ställde det för budgetåret 1926/1927 anvisade anslaget å 75,000 kronor till styrelsens förfogande.

På därom av *Kungl. Maj:t* i *1927 års statsverksproposition* (femte huvudtiteln, punkt 45) gjord framställning anvisade därefter *1927 års riksdag* (skrivelse nr 5 A, punkt 39) till utvidgning av ifrågavarande köksbyggnad för budgetåret 1927/1928 ett extra reservationsanslag av 192,700 kronor.

Med bifall till en i propositionen nr 220 till *1929 års riksdag* gjord framställning medgav vidare nämnda års riksdag, att i det av 1926 års riksdag godkända förslaget beträffande utvidgning av köksbyggnaden vid Uppsala hospital och asyl finge vidtagas jämkning i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i propositionen förordad, ävensom att sammanlagda kostnaden för ifrågavarande utvidgningsarbeten finge utgöra högst 384,000 kronor.

Enär — såsom framgår av det anförda — för utvidgningen av köksbyggnaden redan tidigare anvisats reservationsanslag å tillhopa 267,700 kronor samt detta belopp, då byggnadsföretaget icke påbörjats, ännu i sin helhet fanns disponibelt, beräknades icke i propositionen nr 220 för budgetåret 1929/1930 något ytterligare belopp för utvidgningen av köksbyggnaden.

Genom brev den 20 juni 1929 föreskrev *Kungl. Maj:t*, att beträffande planen för utvidgningen av ifrågavarande köksbyggnad jämkning skulle vidtagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag i nyssnämnda proposition förordat, samt förklarade, att sammanlagda kostnaden för utvidgningsarbetena finge utgöra högst 384,000 kronor. I samband därmed framhöll *Kungl. Maj:t* för medicinalstyrelsen angelägenheten av att hithörande arbeten fortast möjligt igångsattes.

Departements-
chefen.

Den utvidgning av köksbyggnaden vid Uppsala hospital och asyl, varom beslut fattades vid 1929 års riksdag, avser — såsom framhölls i berörda proposition nr 220 — att iständsätta den i många hänseenden otidsenliga köksbyggnaden vid anstalten på sådant sätt, att den svarade mot nutida fordringar på en dylik byggnad. Utvidgningsarbetena, som länge ansetts trängande, synas mig böra slutföras under nästkommande budgetår. Den del av den för byggnadsföretaget beräknade totalkostnaden av 384,000 kronor, som ännu icke anvisats för ändamålet, utgör 116,300 kronor. Jag förordar därför, att för slutförande av utvidgningen av köksbyggnaden vid Uppsala hospital och asyl måtte för budgetåret 1930/1931 under anslaget till hospitalsbyggnader beräknas sistnämnda belopp.

Enligt mitt förslag skulle alltså för byggnadsarbeten vid Uppsala hospital och asyl under nästa budgetår erfordras, för W. C.-anläggningen 174,500 kronor och för utvidgningen av köksbyggnaden 116,300 kronor eller tillhoppa 290,800 kronor.

Sinnessjukhuset vid Umeå.

I förenämnda proposition nr 220 till 1929 års riksdag framlades förslag om uppförande av ett nytt hospital vid Umeå. *Kungl. Maj:ts* framställning i ämnet var grundad på utredning och förslag av medicinalstyrelsen samt gick ut på att riksdagen måtte besluta, att en för 918 vårdplatser avsedd sinnessjukanstalt skulle, för en beräknad kostnad av högst 7,650,000 kronor, i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Carl Westman i december 1928 och januari 1929, beträffande en i förslaget ingående upptagningspaviljong i november 1927, upprättade ritningar, dock med iakttagande av vissa av mig i propositionen förordade jämkningar, uppföras på det å en av t. f. distriktslantmätaren Georg Tillgren år 1925 sammanställd och kompletterad karta med bruten blå linje och bokstäverna A—B—C—D—E—F—G—H—A angivna området av kyrkoherdebostället $\frac{61}{64}$ mantal krono Kyrkobordet nr 1 och komministerboställena tillhoppa $\frac{3}{16}$ mantal krono Kyrkobordet nr 2 ävensom lägenheten Kyrkoplatsen nr 1, allt i Umeå socken.

Kungl. Maj:ts förslag, beträffande vars innehåll jag tillåter mig hänvisa till nyssnämnda proposition, blev av riksdagen bifallet (se riksdagens skrivelse nr 288).

Av det till hospitalsbyggnader för budgetåret 1929/1930 begärda och av riksdagen beviljade anslaget beräknades i propositionen ett belopp av 200,000 kronor för påbörjande av arbetena med hospitalet vid Umeå.

Genom brev den 20 juni 1929 uppdrog därefter Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen att — under förutsättning att i det följande angivna överenskommelser bleve träffade med kommunalfullmäktige i Umeå landskommun och Umeå socknemän — låta, med beaktande av vad jag i nämnda proposition anfört i ämnet, på förenämnda område uppföra en för 918 vårdplatser avsedd sinnessjukanstalt för en beräknad kostnad av högst 7,650,000 kronor i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda ritningar, dock med iakttagande av vissa av mig i propositionen förordade jämkningar. Därvid skulle medicinalstyrelsen äga att, förutom nyssnämnda jämkningar, vidtaga de smärre omläggningar och ändringar i ritningarna, som kunde visa sig behövliga eller lämpliga samt icke medförde ökning av kostnaden för anstalten.

Samtidigt anbefallde Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen att, sedan en inom byggnadsstyrelsen pågående utredning rörande eternits lämplighet såsom taktäckningsmaterial blivit slutförd, varom meddelande borde av sistnämnda styrelse utan dröjsmål lämnas medicinalstyrelsen, efter samråd med byggnadsstyrelsen underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om vilket material, som borde användas för täckning av de större yttertaken å de för ifrågasvarande anstalt avsedda byggnaderna.

Genom samma beslut bemyndigade Kungl. Maj:t medicinalstyrelsen att å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar träffa definitiva överenskommelser *dels* med kommunalfullmäktige i Umeå landskommun ej mindre angående gäldande av samtliga kostnader, som föranleddes av förvärvet av nämnda, för nu ifrågasvarande anläggning avsedda områden av kyrkoherdebostället $\frac{61}{64}$ mantal Kyrkobordet nr 1 och av komministerboställena tillhoppa $\frac{3}{16}$ mantal Kyrkobordet nr 2 jämte å nämnda fastigheter befintliga, boställena eller enskilda tillhöriga byggnader, än även i övriga i propositionen nr 220 närmare omförmälda hänseenden, allt i huvudsaklig överensstämmelse med innehållet uti vissa av fullmäktige den 26 september 1926 och den 2 september 1928 beslutade utfästelser, *dels* med Umeå socknemän rörande överlåtande med äganderätt till Kungl. Maj:t och kronan, utan kostnad för denna, av såväl den i det avsedda anstaltsområdet ingående delen av lägenheten Kyrkoplatsen nr 1 som å nämnda lägenhetsdel befintliga byggnader, *dels* ock med stadsfullmäktige i Umeå beträffande frågan om tillgodoseende av den blivande sinnessjukanstalten med vatten i enlighet med ett i ämnet mellan stadsfullmäktige och styrelsen träffat, den 29 juni och den 1 juli 1927 dagtecknat preliminärt avtal.

Slutligen ställde Kungl. Maj:t genom berörda beslut för uppförande av ifrågasvarande sinnessjukanstalt till medicinalstyrelsens förfogande ett belopp av högst 200,000 kronor av det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget till hospitalsbyggnader.

I skrivelse den 10 september 1929 har *medicinalstyrelsen* hemställt om anvisande av medel för fullföljande av arbetena med hospitalet vid Umeå. Styrelsen har däri meddelat, att styrelsen i samråd med arkitekten Westman uppgjort en byggnadsplan för arbetenas utförande, omfattande tiden från och med budgetåret 1929/1930 till och med budgetåret 1933/1934. Enligt

denna plan skulle under budgetåret 1929/1930 arbetsritningar och entreprenadhandlingar upprättas och, om möjligt, byggnadsarbetet påbörjas. Under budgetåret 1930/1931 skulle större delen av grunderna utföras och uppförandet av byggnadsstommarna igångsättas, varjämte yttre avloppsledningar skulle anordnas samt en del andra ledningsarbeten påbörjas. Under budgetåret 1931/1932 skulle uppförande och intäckning av byggnadsstommarna slutföras, bjälklag inläggas och mellanväggar uppsättas samt ledningsarbetena fortsättas. Därefter skulle under budgetåret 1932/1933 putsningsarbetet utföras samt golv inläggas och snickeriarbeten insättas, varjämte värmeledningen skulle färdigställas och i övrigt hela ledningsarbetet fortsättas. Slutligen skulle under budgetåret 1933/1934 återstående arbeten utföras. Byggnadsarbetena skulle avslutas före utgången av år 1933. Under tiden därefter skulle avsyning av arbetena äga rum ävensom vissa arbeten i terrängen utföras. Enligt medicinalstyrelsen förutsatte arbetsplanen kontinuerligt arbete även vintertid. Väderleks- och andra förhållanden kunde dock inverka på planens realiserande och nödvändig göra vissa jämkningar i densamma. Enligt denna plan skulle för budgetåret 1930/1931 för arbetena vid Umeåhospitalet erfordras ett belopp av 1,500,000 kronor, och har medicinalstyrelsen under hänvisning härtill hemställt, att för nästa budgetår måtte för ändamålet anvisas nämnda belopp.

Departements-
chefen.

Enligt vad jag från medicinalstyrelsen inhämtat har numera styrelsen å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar träffat sådana överenskommelser med kommunalfullmäktige i Umeå landskommun och Umeå socknemän, vilka enligt Kungl. Maj:ts beslut den 20 juni 1929 skulle utgöra förutsättning för uppförandet av ifrågavarande sinnessjukanstalt.

Såsom framgår av den översikt över beräknade kostnader för nyanskaffning av hospitalsplatser m. m. under åren 1928—1938, som medicinalstyrelsen med skrivelse den 10 december 1929 framlagt och för vilken jag i det föregående redogjort, har styrelsen företagit vissa modifikationer i nämnda för Umeåhospitalet utarbetade byggnadsplan, innebärande bland annat att byggnadsarbetena vid Umeåanstalten skulle så bedrivas, att en mindre del av byggnadsanslaget erfordrades först under budgetåret 1934/1935 samt att för arbetenas fortsättande under nästa budgetår skulle erfordras ett till 1,200,000 kronor uppskattat belopp. Då jag icke har något att erinra mot den sålunda jämkade planen för ifrågavarande byggnadsföretag, får jag förorda, att under anslaget till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 för fortsättande av byggnadsarbetena å sinnessjukhuset vid Umeå beräknas ett belopp av 1,200,000 kronor.

Sinnessjukhuset i Jönköping.

I propositionen nr 220 till 1929 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen besluta, att det av Jönköpings regemente tidigare disponerade kasern-etablissemnet i Jönköping skulle för en beräknad kostnad av högst 6,750,000 kronor — däri inräknade utgifter för inlösen av vissa Kungl. Maj:t och

kronan icke tillhöriga byggnader och annan egendom — omändras till en för 1.220 vårdplatser avsedd sinnessjukanstalt i huvudsaklig överensstämmelse med av ingenjören Hjalmar Cederström upprättade, den 18 juni 1928 och den 1 februari 1929 dagtecknade ritningar, märkta respektive »Kungl. Medicinalstyrelsen 1928» och »Kungl. Medicinalstyrelsen 1929», dock med iakttagande av vissa utav mig i propositionen angivna jämkningar, samt att förtydla det för nämnda anstalt enligt av mig förordat förslag avsedda området jämte därå befintliga, Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga byggnader — med undantag av vissa av mig omförmälda förrådsbyggnader — skulle från och med den 1 juli 1929 överföras från försvarsväsendet.

Kungl. Maj:ts framställning i ämnet var grundad på utredning och förslag av kasernkommittén. Kungl. Maj:ts förslag, rörande vars närmare innehåll jag hänvisar till nyssnämnda proposition, blev av riksdagen till alla delar godkänt (se riksdagens skrivelse nr 288).

Av det anslag till hospitalsbyggnader, som anvisades för budgetåret 1929 1930, var ett belopp av 160.000 kronor avsett för Jönköpingsanstalten. Beloppet skulle enligt propositionen användas dels för bestridande av kostnaderna för kasernkommitténs och medicinalstyrelsens utredningar angående omändringar av kasernetablissemnet, dels för inlösen av vissa byggnader, dels ock för byggnadsarbetenas fortsatta förberedande.

Genom beslut den 20 juni 1929 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att låta, med beaktande av vad jag i omförmälda proposition anför i ämnet, omändra det av Jönköpings regemente tidigare disponerade kasernetablissemnet i Jönköping för en beräknad kostnad av högst 6,750,000 kronor — däri inräknade utgifter för inlösen av vissa Kungl. Maj:t och kronan icke tillhöriga byggnader och annan egendom — till en för 1,220 vårdplatser avsedd sinnessjukanstalt i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda ritningar, dock med iakttagande av vissa utav mig i propositionen angivna jämkningar, med rätt för byggnadsstyrelsen att, förutom nyssnämnda jämkningar, efter samråd med medicinalstyrelsen vidtaga de smärre omläggningar och ändringar i ritningarna, som kunde visa sig behövliga eller lämpliga och vilka av medicinalstyrelsen godkändes samt icke medförde ökning i kostnaden för anstalten.

Samtidigt föreskrev Kungl. Maj:t, att omändringsarbetena beträffande ifrågakvarande kasernetablissemnet skulle så bedrivas, att den avsedda anstalten kunde efter färdigställande tagas i bruk före den 1 juli 1934.

Tillika anbefalldes Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att beträffande sättet för omändringsarbetenas utförande tillse, att sådana anordningar vidtoges, som vore ägnade att säkerställa, att vid etablissemnet nu förefintliga anordningar i största möjliga utsträckning bibehölles, att reparations- och förbättringsarbeten ej gjordes mera omfattande än som oundgängligen erfordrades ävensom att i allmänhet kostnaderna för omändringsarbetena i görligaste mån begränsades; och borde styrelsen i sådant syfte taga under omprövning, i vad mån arbetena av styrelsen borde bedrivas i egen regi.

Vidare anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att för Kungl. Maj:ts och kronans räkning inlösa vissa kronan icke tillhöriga byggnader m. m. för ett sammanlagt belopp av högst 58,000 kronor.

Därjämte ställde Kungl. Maj:t till byggnadsstyrelsens förfogande från förberörda, för budgetåret 1929/1930 anvisade anslag till hospitalsbyggnader ett belopp av högst 160,000 kronor att användas för omändringen till sinnessjukanstalt av ifrågavarande kasernetablisement i Jönköping och för inlösen av oförmälda byggnader m. m. I nyssnämnda summa skulle jämväl inräknas kostnaderna för viss ersättning till ingenjören Cederström för av honom utarbetade ritningar rörande Jönköpingsanstalten.

Ytterligare förordnade Kungl. Maj:t, *ej mindre* att förenämnda, enskilda tillhöriga byggnader skulle efter inlösen för Kungl. Maj:ts och kronans räkning tills vidare ställas under byggnadsstyrelsens förvaltning *än även* att det för nu ifrågavarande anstalt enligt det av mig i propositionen förordnade förslaget avsedda området jämte därå befintliga, Kungl. Maj:t och kronan tillhöriga byggnader — med undantag av några förrådsbyggnader — skulle från och med den 1 juli 1929 med vissa inskränkningar överföras från försvarsväsendet och tills vidare ställas under samma styrelses förvaltning.

I skrivelse den 29 augusti 1929 har *byggnadsstyrelsen* gjort framställning om anvisande av medel för nästa budgetår för omändringen av kasernetablisementet i Jönköping till sinnessjukanstalt. Styrelsen har därvid anfört i huvudsak följande.

Enligt föreskrift av Kungl. Maj:t skulle anstalten vara färdigställd före den 1 juli 1934. Med hänsyn *ej mindre* till det begränsade anslag, som anvisats för budgetåret 1929/1930, än även till behovet av en rundligt tillmätt tid för det betydande utrednings- och ritningsarbete, som måste utföras före byggets igångsättande, ämnade byggnadsstyrelsen icke påbörja några arbeten vid etablisementet före våren 1930. Skulle arbetena vara fullbordade den 1 juli 1934, komme byggnadstiden att omfatta över 4 år. Styrelsen hölle emellertid före, att byggnadstiden borde begränsas till omkring 3 år, en tid, som syntes normal för ett företag av denna omfattning och planläggning, och att därför byggnadsföretaget borde fullbordas senast under loppet av hösten 1933. Detta skulle visserligen innebära förhöjda årsanslag men i stället i viss mån nedbringa byggnadskostnaderna dels genom de fördelar en normal drift medförde och dels genom förbilligande av administrationskostnaderna. Under denna förutsättning kunde under det första byggnadsåret stommarna till nybyggnaderna i allt väsentligt uppföras, varjämte erforderliga rivningsarbeten kunde verkställas och nya väggstommar m. m. kunde anbringas i de äldre byggnader, som vore avsedda att omändras. Under det andra arbetsåret kunde i huvudsak utföras bjälklags-, putsnings-, snickeri- och ledningsarbeten och dylikt. Slutligen kunde under det tredje arbetsåret byggnadernas inredning fullbordas och de utvändiga planerings- och hägnadsarbetena färdigställas.

Enligt byggnadsstyrelsens mening borde byggnadskostnaderna jämnt fördelas å de tre byggnadsåren och följaktligen det för budgetåret 1930/1931 erforderliga anslaget beräknas till tredjedelen av skillnaden mellan den beräknade totalkostnaden, 6,750,000 kronor, och det för budgetåret 1929/1930 anvisade anslaget å 160,000 kronor, eller i runt tal 2,200,000 kronor.

Under åberopande av det anförda har byggnadsstyrelsen hemställt, att för fortsättande av ombyggnaden av Jönköpings regementes förutvarande kasernetablissemment i Jönköping till sinnessjukhus måtte för budgetåret 1930/1931 anvisas ett belopp av 2,200,000 kronor.

I häröver infordrat, den 7 september 1929 avgivet utlåtande har *medicinalstyrelsen* förklarat sig icke hava något att erinra mot denna framställning.

Genom särskilda beslut den 5 och 27 juli 1929 har Kungl. Maj:t medgivit, att vissa utrymmen inom kasernetablissemmentet finge tagas i anspråk för förläggning av gammalsvenskbyborna. Medgivandena gälla till den 1 april 1930, och i avgivet yttrande hade byggnadsstyrelsen förklarat, att sinnessjukanstaltens färdigställande icke skulle fördröjas genom ett dylikt upp-låtande.

Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen anført anser även jag lämpligt, att den beräknade tiden för ombyggnad av kasernetablissemmentet i Jönköping till sinnessjukanstalt något förkortas och att i följd härav återstående kostnader för ombyggnaden fördelas i huvudsaklig anslutning till byggnadsstyrelsens förslag. Emellertid synes det mig även med denna omläggning tillräckligt att för nästa budgetår för ifrågavarande ändamål beräkna ett belopp av 2,100,000 kronor.

Departements-
chefen.

Ombyggnad av första klass paviljongerna vid Lunds hospital och asyl.

Vid Lunds hospital och asyl finnas två s. k. första klass paviljonger, av vilka en är avsedd för manliga och en för kvinnliga patienter. Vardera av dessa paviljonger, vilka båda äro byggda i två våningar, innehåller dels en avdelning för vård av 15 sjuka i första betalningsklassen, dels ock en s. k. öppendörravdelning för vård av 12 rekonvalescenter, tillhörande den allmänna betalningsklassen. Den förra avdelningen omfattar hela övre våningen och en del av bottenvåningen, medan den senare avdelningen upptager återstoden av bottenvåningen.

Paviljongerna, som äro uppförda i samband med hospitalets tillkomst i slutet av 1870-talet, hava, sedan de tagits i bruk, icke undergått någon mera genomgripande ändring i byggnadshänseende och äro sedan länge i flera avseenden otidsenliga.

Vid olika tillfällen har därför fråga väckts om omändring av paviljongerna.

Sälunda tillsatte Kungl. Maj:t på därom av medicinalstyrelsen gjord framställning genom brev den 19 september 1913 en kommission för uppgörande av förslag till om- och tillbyggnader vid vissa hospital. I denna kommissions uppdrag ingick bland annat att taga i övervägande, huruvida de två första klass paviljongerna vid Lunds hospital borde i samband med uppförande av nya byggnader för sinnessjuka i första betalningsklassen tagas i anspråk för andra sjukvårdsändamål eller om de alltjämt borde användas på samma sätt som dittills.

I sitt den 23 augusti 1915 avgivna betänkande förordade kommissionen, att paviljongerna skulle undergå erforderlig modernisering och begagnas för sitt ursprungliga ändamål.

I skrivelse den 15 september 1917 framlade därefter medicinalstyrelsen förslag till om- och påbyggnad av de båda paviljongerna enligt av arkitekten C. Wickman uppgjorda ritningar. Kostnaderna för genomförande av detta förslag, enligt vilket paviljongerna skulle förses med anordningar för centraluppvärmning, varmvattenberedning, fullständig W. C.-anläggning m. m., beräknades till 270,000 kronor; och hemställde medicinalstyrelsen, att nämnda belopp måtte för ändamålet äskas av riksdagen.

Av statsfinansiella skäl föranledde emellertid berörda framställning icke någon proposition i ämnet.

På framställning av medicinalstyrelsen beslöt sedermera Kungl. Maj:t den 4 december 1925 att överlämna ärendet till styrelsen för förnyad utredning.

Med skrivelse den 20 december 1929 har nu *medicinalstyrelsen* överlämnat förnyat förslag till ombyggnad av ifrågavarande paviljonger.

Förslaget har, efter av förutvarande överläkaren vid Lunds hospital och asyl, professorn V. Wigert utarbetat program, uppgjorts av arkitekten C. Westman under medverkan av ingenjören H. Theorell för värmeledningsarbeten, aktiebolaget Vatten och Värme Carl Holmberg samt ingenjören Theorell för sanitära anläggningar samt maskinmästaren vid hospitalet P. Hammarberg och överingenjören T. Holmgren för elektriska installationsarbeten. Av arkitekten Westman uppgjorda ritningar äro utarbetade i november 1927.

I sin skrivelse har medicinalstyrelsen bland de *brister, som vidlåda de två paviljongerna*, särskilt påpekat följande.

Paviljongerna uppvärmdes genom kaminer och kakelugnar för vedeldning, en anordning, som vore i hög grad oekonomisk och medförde mångahanda olägenheter för sjukvården. Ventilationen vore också till följd därav bristfällig. Uppvärmning av vatten för bad måste ske medelst varmvattenkaminer. I övre våningen, där så gott som alla till första klassavdelningen hörande patientrum vore belägna, finnes intet badrum. W. C.-anordningar hade på några ställen inrättats men behövdes på flera. De i byggnadernas ändpartier belägna mittkorridorerna saknade direkt belysning. Trapporna vore mycket trånga och obekväma. Ett flertal patientrum inom första klassavdelningen vore mycket smala, några med en bredd understigande två meter, och kunde därför icke motsvara ens mycket anspråkslösa krav på trevnad.

Angående det av medicinalstyrelsen nu framlagda *ombyggnadsförslaget* har styrelsen härefter i skrivelsen lämnat i huvudsak följande redogörelse.

Förslaget anslöte sig till 1917 års förslag, från vilket det avveke väsentligen endast därutinnan, att påbyggnad för personalrum uteslutits och att för värmeledningen i stället för lokala pannanläggningar föreslagits anknytning till hospitalets värmecentral.

Inom vardera byggnaden vore, såsom för närvarande, övre våningen jämte en del av bottenvåningen avsedd för en avdelning om 15 platser för sjuka i första betalningsklassen och övriga delen av bottenvåningen för en konvalescentavdelning om 12 platser för sjuka i allmänna klassen.

Vid den förra avdelningen hade föreslagits en tillbyggnad, inrymmande ett rum i vardera våningen samt en ny trappa i stället för den nuvarande, som skulle borttagas. Ändkorridorerna i båda våningarna skulle få direkt ljus från fönster i husets gavlar. Till bottenvåningen skulle förutom kök och ett hallutrymme allenast förläggas personalrum. I övre våningen skulle, delvis genom borttagande av gamla väggar och uppsättande av nya, inrättas 15 rymliga sjukrum, vart och ett för en patient, varjämte ett badrum här skulle anordnas. Daglokalerna skulle bibehållas oförändrade.

Inom konvalescentavdelningen skulle erhållas större badrum och sköterskerum samt å manspaviljongen ett rymligt arbetsrum (för bokbinderi m. m.).

I det till tillbyggnaden hörande källarutrymmet skulle inrättas ett par smärre, för personalen avsedda badrum.

Vidare skulle anordnas centralvärmeledning med lokala värmekroppar (radiatorer) anslutna till hospitalets pumpvarmvattenanläggning, från vilken en ledning i kulvert skulle dragas till den närmaste paviljongen och därifrån genom den mellan paviljongerna belägna överläkarebostadens källare — där en i denna byggnad befintlig värmeledning skulle anslutas till ledningen — till den andra paviljongen.

Varmvatten för bad m. m. skulle erhållas från hospitalets värmecentral. W. C.-anläggningen skulle utökas och avloppsledningarna förnyas. Patientrummen inom första klass avdelningarna skulle förses med tvättställ.

Elektriska belysningsledningar skulle förläggas i väggputsen.

Kostnaderna för de ifrågavarande ombyggnadsarbetena hava enligt en av arkitekten C. Westman den 15 augusti 1929 uppgjord sammanställning beräknats sålunda.

Byggnadskostnad enligt kaptener Henriksson	kronor	82,000
Värmeledning enligt ingenjören Theorell	»	45,300
Sanitetsanläggning enligt ingenjören Theorell	»	30,000
Efterlagning för sanitetsanläggningen enligt anstaltens sysso- man	»	3,000
Elektrisk anläggning enligt maskinmästaren Hammarberg ...	»	6,800
Arkitekt- och kontrollantarvoden och oförutsett	»	13,150
		<hr/>
	Kronor	180,250

Därtill för utvändiga kulvertar och kulvertledningar, med anslutning till överläkarebostaden och utbyte i panncentralen av expansionskärl mot en hydrofor med luftpump enligt ingenjören Theorell

» 28,750

Summa kronor 209,000

Över föreliggande förslag hava av medicinalstyrelsen inforrats yttranden från t. f. överläkaren H. Sjöbring, från direktionen för hospitalet samt från byggnadsstyrelsen.

T. f. överläkaren Sjöbring har därvid anfört, att de föreslagna byggnadsändringarna måste anses vara av behovet synnerligen påkallade, men att vissa smärre ändringar i förslaget syntes önskvärda. Sålunda borde man enligt Sjöbring bibehålla de särskilda matsalar, som för närvarande funnes vid första klassavdelningarna, men vilka enligt förslaget skulle borttagas. Ett borttagande av matsalarna komme nämligen att medföra ökat arbete för personalen och minskad trevnad för patienterna. Ett bibehållande

av matsalarna syntes emellertid kunna ske utan nämnvärd rubbning av förslaget, exempelvis på det sätt att i vardera byggnaden köket förlades i det nya trapphuset och intill den nuvarande matsalen.

Hospitalsdirektionen har såsom eget utlåtande åberopat det av t. f. överläkaren sålunda avgivna yttrandet.

Byggnadsstyrelsen har förklarat sig icke hava något att erinra beträffande vare sig förslaget eller de för detsammans genomförande beräknade kostnaderna.

Under hänvisning till nämnda yttranden, som av *medicinalstyrelsen* jämväl överlämnats, ävensom till vad styrelsen i övrigt anført, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till 1930 års riksdag föreslå riksdagen att dels medgiva, att ombyggnad av första klass paviljongerna vid Lunds hospital och asyl finge i huvudsaklig överensstämmelse med de av arkitekten C. Westman i november 1927 uppgjorda ritningarna utföras för en beräknad kostnad av 209,000 kronor, dels ock för påbörjande av samma arbeten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett belopp av 100,000 kronor.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av den här lämnade redogörelsen, har spørsmålet om ombyggnad av de s. k. första klass paviljongerna vid Lunds hospital och asyl länge stått på dagordningen. I likhet med *medicinalstyrelsen* anser jag, att en modernisering av dessa i många hänseenden opraktiska och bristfälliga byggnader nu bör komma till stånd. Det av *medicinalstyrelsen* i ämnet framlagda förslaget synes mig även vara av beskaffenhet att kunna i huvudsak godkännas. Jag förutsätter därvid, att i förslaget komma att vidtagas de smärre ändringar, vilka må föranledas av t. f. överläkaren Sjöbrings i det föregående antydda uttalanden eller vilka eljest må visa sig ändamålsenliga och kunna genomföras, utan att totalkostnaden därigenom ökas. Mot den för arbetenas utförande beräknade kostnaden av 209,000 kronor har någon anmärkning ej blivit framställd, och icke heller jag har något att erinra däremot. För påbörjande av nämnda arbeten torde i enlighet med *medicinalstyrelsens* förslag böra för nästa budgetår beräknas ett belopp av 100,000 kronor.

Ny- och ombyggnader vid Växjö hospital.

Växjö hospital är beläget omkring 2 kilometer i sydostlig riktning från Växjö stad. Därest man, följande södra utfartsvägen från staden, passerar viadukten över de båda järnvägarna till Karlskrona respektive Ronneby, har man hospitalsområdet framför sig. Närmast ligger ett år 1919 med hänsyn till blivande utvidgning inköpt område, det s. k. Kampenområdet, vilket sträcker sig söderut mellan Växjö sjön i väster och sjön Trummen i öster. Längs mitten av detta område går i sydlig riktning allmänna vägen till Telestad. Till Kampenområdet gränsar i öster hospitalets äldre område, beläget mellan järnvägen och den därinvid gående landsvägen i norr och sjön Trummen i söder och utskjutande med en bred udde i Trummen. Såväl östra delen av Kampenområdet som det äldre hospitalsområdet sluttar mot Trummen och en mellan områdena belägen sänka.

Hospitalet omfattar för närvarande 404 vårdplatser. Av dessa äro 100 belägna i en för män avsedd kriminalavdelning, 40 i en Kalmar och Blekinge län tillhörig s. k. upptagningspaviljong och 34 i en öppendörrpaviljong för lugna manliga patienter. Återstående 230 platser äro fördelade på två större sjukvårdsbyggnader.

Frågan om utvidgning av Växjö hospital har under senare år flera gånger varit föremål för Kungl. Maj:ts och riksdagens behandling.

Sälunda anhöll 1912 års riksdag med anledning av särskilda vid riksdagen väckta motioner, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i fråga om erforderliga åtgärder för tillgodoseende av behovet av ökad sinnessjukvård, därvid även borde tagas i övervägande, huruvida ändamålet kunde vinnas genom utvidgning av vissa befintliga vårdanstalter för sinnessjuka. Bland de vårdanstalter, som kunde antagas vara lämpade för en utvidgning, omnämndes i riksdagens framställning hospitalet i Växjö.

Sedan Kungl. Maj:t i anledning härav anbefallt medicinalstyrelsen att inkomma med utredning i berörda hänseenden, uttalade styrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 mars 1913 beträffande Växjö hospital, bland annat, att denna anstalt såsom varande belägen i en relativt folkrik trakt och invid en större stad med goda kommunikationer särdeles väl ägnade sig för en utvidgning, och att det å hospitalet befintliga antalet sjukplatser icke heller vore större, än att anstalten utan några olägenheter kunde utvidgas. Styrelsen anförde vidare såsom skäl för utvidgningen möjligheten att därigenom bereda plats å Växjö hospital för sjuka från Blekinge län, som då tillhörde det avlägset belägna hospitalets i Västervik upptagningsområde.

På därom av medicinalstyrelsen i nämnda skrivelse gjord framställning tillsatte Kungl. Maj:t genom beslut den 19 september 1913 en *särskild kommission* med uppdrag att utarbeta förslag till ny- och ombyggnader vid hospitalet för det antal sinnessjuka, som kunde av förhållandena betingas, vilken kommission skulle äga att med ägare av mark invid hospitalet träda i förhandling om förvärf av mark för utvidgning av hospitalets område.

Denna kommission avgav den 10 januari 1915 ett förberedande utlåtande i ämnet. Däri förordade kommissionen viss utvidgning av hospitalet samt framlade i anledning därav förslag till inköp av vissa delar av den till hospitalsområdet angränsande lägenheten Kampen. Förslaget överlämnades av medicinalstyrelsen med skrivelse den 15 december 1915 till Kungl. Maj:t men föranledde med hänsyn till de betydande kostnaderna för markförvärfvet icke någon proposition till 1916 års riksdag.

Med anledning av en vid sistnämnda riksdag väckt motion anhöll emellertid riksdagen i skrivelse den 15 juni 1916, att Kungl. Maj:t täcktes taga frågan om Växjö hospitals utvidgning under förnyat övervägande och därefter för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föranledas. I sin motivering uttalade riksdagen, bland annat, att riksdagen ansåge, att tanken på en utvidgning av hospitalet ej borde uppgivas, men att riksdagen funne kostnaden för inköp av de för utvidgningen avsedda lägenheterna an-

*Tidigare
utvidgnings-
förslag.*

märkningsvärt hög och därför ansåge, att ytterligare utredning i denna fråga borde ske.

Sedan Kungl. Maj:t därefter återremitterat ärendet till medicinalstyrelsen, överlämnade styrelsen med skrivelse den 29 september 1917 till Kungl. Maj:t *dels* förnyad utredning i frågan om markförvärvet, *dels* slutligt utlåtande och förslag rörande för utvidgning av hospitalet erforderliga ny- och ombyggnader, avgivet av den förut omförmälda kommissionen. I skrivelsen hemställde medicinalstyrelsen om proposition till riksdagen angående ny- och ombyggnad av hospitalet för en ökning av dess platsantal från dåvarande 390 till 716 i huvudsaklig överensstämmelse med kommissionens förslag samt angående förvärv av samma markområden, som avsetts i kommissionens och styrelsens tidigare förslag.

Kommissionens förslag gick ut därpå, att hospitalets nuvarande sjukhusbyggnader, vilkas fastställda platsantal, som nyss nämnts, då var 390, därav en avdelning för kriminalpatienter med 100 platser, samtliga skulle användas för manliga patienter i allmän klass, samt att å den till inköp föreslagna marken skulle uppföras två nya paviljonger för kvinnliga patienter i allmän klass med ett sammanlagt platsantal av 290 och en paviljong för patienter i första klass med plats för 18 män och 18 kvinnor. Därjämte skulle enligt förslaget nyuppföras en ekonomibyggnad för kök och tvätt, ett ångpannehus, ett administrationshus och en portvaktstuga, medan den dåvarande överläkarbostaden, sedan en ny sådan inretts i corps-de-logisbyggnaden å lägenheten Kampen, skulle inredas till samlings- och festsal.

I sin berörda *skrivelse den 29 september 1917* framhöll *medicinalstyrelsen*, bland annat, följande.

Behovet av anstaltsplatser för sinnessjuka i riket i dess helhet gjorde den föreslagna utvidgningen synnerligen önskvärd. Genom densamma skulle avsevärda fördelar även för ifrågavarande hospital stå att vinna, i det att därigenom skulle tillgodoseas behovet av moderna övervakningsavdelningar, av en samlings- och patienter och personal samt av en ny överläkarbostad i stället för den dåvarande, som vore mycket otidsenlig. Därtill komme, att hospitalet genom utvidgningen skulle erhålla ett administrationshus, som det då saknade. Dit skulle överflyttas, bland annat, läkareexpedition och sysslomanskontor, vilka vore inrymda i anstaltens kriminalavdelning i lokaler, som vore väl behöfliga för andra sjukvårdsändamål, särskilt för inrättande av arbetssalar för kriminalavdelningen. De vid hospitalet befintliga första klassavdelningarna vore i högsta grad otidsenliga, och i likhet med kommissionen hölle styrelsen före, att det vore nödvändigt, att dessa avdelningar övergaves som sådana och apterades för andra sjukvårdens behov. Då behovet av första klass platser emellertid vore synnerligen stort och några moderna första klassavdelningar icke funnes annat än vid Göteborgs hospital, vore styrelsen i likhet med kommissionen av den uppfattningen, att de befintliga första klassavdelningarna borde ersättas med nya. I fråga om planen för den föreslagna utvidgningen förklarade sig styrelsen icke hava något att erinra mot kommissionens förslag, utan ansåge styrelsen synnerligen lyckligt, om den av kommissionen föreslagna utvidgningen komme till stånd. Beträffande tiden för utvidgningens genomförande uttalade styrelsen, efter att hava framhållit hurusom de sydligare delarna av landet genom Hälsingborgshospitalets stora platsnumerär blivit bättre försedda med plat-

ser för anstaltsvården av sinnessjuka än andra delar, att det enligt styrelsens förmenande icke vore något hinder att med hänsyn till den då rådande dyrtiden låta med utförandet av arbetena för utvidgningen tills vidare anstå. Att frågan om förvärvandet av den för utvidgningen erforderliga lägenheten Kampen omedelbart löstes, funne styrelsen däremot vara av yttersta vikt.

Frågan om utvidgningen av Växjö hospital samt om förvärv av härför erforderlig mark upptogs av Kungl. Maj:t i *proposition till 1918 års riksdag* (se proposition nr 2 om tilläggsstat till riksstaten för år 1918, sjätte huvudtiteln sid. 25—49).

Däri uttalade föredragande departementschefen bland annat:

En utvidgning av hospitalet i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommissionen utarbetade och av medicinalstyrelsen förordade förslaget vore av behovet påkallad. Även om, såsom medicinalstyrelsen framhållit, större tillgång på hospitalsplatser för det sydliga Sveriges del komme att beredas genom anläggningen av hospitalet i Hälsingborg, torde de av kommissionen och medicinalstyrelsen åberopade förhållandena vid Växjö hospital i och för sig motivera en utvidgning av sistnämnda anstalt. Därtill komme, att den i hela riket rådande bristen på vårdplatser för sinnessjuka, som icke kunde förväntas bliva avhjälpt genom anläggningen av hospitalet i Hälsingborg, påkallade, att förefintliga möjligheter till utvidgning av redan befintliga hospital i så stor utsträckning som möjligt begagnades. Växjö hospital vore en av de sinnessjukanstalter, som bäst lämpade sig för en utvidgning.

I fortsättningen av sitt anförande uttalade sig departementschefen, med hänsyn till de dåvarande dryga byggnadskostnaderna och de stora kraven på statsutgifter för andra ändamål, mot ett omedelbart utförande av den föreslagna utvidgningen av hospitalet men förordade förslag till riksdagen angående inköp av den för utvidgningen föreslagna marken.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i enlighet härmed framställda proposition medgav *1918 års riksdag* — under uttalande, bland annat, att den i ärendet förebragta utredningen syntes riksdagen giva vid handen, att en utvidgning av Växjö hospital i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommissionen utarbetade samt av medicinalstyrelsen förordade förslaget vore av behovet påkallad — förvärv av de ifrågavarande lägenheterna (se riksdagens skrivelse nr 6 B sid. 62).

Sedan proposition till 1919 års riksdag angående vissa med markförvärvet sammanhängande frågor av riksdagen bifallits, anbefalldes Kungl. Maj:t genom brev den 19 juni 1919 åtgärder, bland annat, för inköp av de meromnämnda lägenheterna, vilka sedermera efter verkställt köp tillagts hospitalsområdet med undantag av en mindre lägenhet, Kampagrind nr 1, i fråga om vilken expropriation medgivits men i avvaktan på utvidgningsfrågans slutliga lösning ännu icke verkställdes.

I *skrivelse den 30 augusti 1919* gjorde därefter *medicinalstyrelsen* framställning om påbörjande av ny- och ombyggnader för den av statsmakterna sålunda i princip beslutade utvidgningen av hospitalet. Med hänsyn därtill att det samtidigt ifrågasatta uppförandet av Hälsingborgs hospital ansågs böra givas företräde framför den ifrågavarande utvidgningen föranledde framställningen icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Av samma skäl avslög 1920 års riksdag en vid riksdagen väckt motion om anslag till utvidgning av Växjöhospitalet i enlighet med medicinalstyrelsens framställning.

I den av *medicinalstyrelsen* med *skrivelse den 25 september 1925* överlämnade planen för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården upptog styrelsen bland föreslagna byggnadsföretag även utvidgningen av Växjö hospital men anförde tillika, att under den tid som förflutit, sedan styrelsen den 29 september 1917 avgav förslag till utvidgningen, åtskilliga prisförändringar inträtt samt en del lokaler inom det gamla hospitalet tagits i bruk för andra ändamål än de i förslaget avsedda, varför en omarbetning av detta förslag syntes böra ske.

Med anledning härav blev förslaget, på därom av styrelsen i nämnda skrivelse gjord framställning, av *Kungl. Maj:t* genom *beslut den 4 december 1925* till styrelsen återremitterat för förnyad utredning. Denna var icke avslutad, då *medicinalstyrelsen* med *skrivelse den 21 oktober 1927* på uppdrag överlämnade en reviderad plan för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården. I denna plan räknades med en utvidgning av Växjö hospital med 460 platser. Såsom förut anförts, upptogs en dylik utvidgning även i den av *Kungl. Maj:t* vid 1928 års riksdag (proposition nr 165) framlagda och av riksdagen till sina huvuddrag gillade planen i berörda hänseende.

Den anbefallda utredningen rörande Växjöhospitalet ävensom därpå grundat utvidgningsförslag har av *medicinalstyrelsen* överlämnats först med *skrivelse den 25 januari 1930*. Jag ber nu att få redogöra för detta förslag.

Medicinalstyrelsens förslag den 25 januari 1930.

I skrivelsen, med vilken överlämnats samtliga till ärendet hörande handlingar, anför styrelsen inledningsvis, att ett förslag till utvidgningen uppgjorts redan under år 1927, vilket lagts till grund för det av styrelsen nu överlämnade men omarbetats med hänsyn till utvecklingen av den moderna arbetsterapien och det alltmera framträdande kravet på avdelningar vid sinnessjukhusen för nyinsjuknade ömtåliga patienter. Förslaget avser i sitt nuvarande skick, jämte *utvidgning med 480 platser*, även erforderliga anordningar för *hospitalets förseende med vatten* samt för *förbättrande av dess spillvattenavledning*. Styrelsen meddelar även, att styrelsen vid förslagens utarbetande biträtts av överinspektören för sinnessjukvården E. Göransson, hospitalsöverläkarna A. Granholm och E. Lauritzen samt av styrelsens arkitekt C. Westman, av arkitekten A. Wiman, vilken uppgjort ritningar och kostnadsberäkningar beträffande byggnadsarbetena, av ingenjören H. Theorell beträffande ångpanne- och värmeledningsanläggningen samt den maskinella utrustningen för kök och tvätt m. m., av ingenjören J. Bergström beträffande vatten- och avloppsledningsfrågorna samt av överingenjören T. Holmgren i fråga om de elektriska anläggningarna.

Innan styrelsen närmare ingått på förslaget, har styrelsen till belysande av förslagens förutsättningar lämnat vissa orienterande uppgifter angående hospitalet, sådant det för närvarande är inrättat. Därav inhämtas i huvudsak följande.

Beskrivning på den nuvarande anstalten.

Å det äldre hospitalsområdet, närmast sänkan mot Kampenområdet, ligger *kriminalavdelningen* med dess 100 platser för män och strax söder om denna berörda Kalmar och Blekinge läns landsting tillhöriga paviljong, den s. k. *läns-paviljongen*, med 40 platser, belagda med kvinnliga sjuka. Vid mitten av udden ut i Trummen ligga de båda äldsta sjukvårdsbyggnaderna. Huvudbyggnaden, »*Stora byggnaden*», hyser i den ena hälften manliga, i den andra kvinnliga sjuka. Här, i sidoflyglarnas tredje våning, voro tidigare de förut omnämnda avdelningarna för patienter i första klassen förlagda. Dessa avdelningar hava numera tagits i bruk å manssidan till sovrum för patienter i allmänna klassen, å kvinnosidan till personalrum. Av patienter i första klassen finnas numera kvar blott ett fåtal manliga, vilka vårdas i lokaler inom avdelning för allmän klass. Öster om huvudbyggnaden ligger »*Lilla byggnaden*», avsedd för oroliga patienter, även den uppdelad mellan manliga och kvinnliga sjuka. Sammanlagda platsantalet i stora och lilla byggnaderna utgjorde tidigare 216 men är numera, efter ändringarna beträffande första klassavdelningarna, som förut nämnts 230.

Av övriga byggnader inom det äldre hospitalsområdet omnämner styrelsen den invid stora byggnaden belägna *överläkarbostaden*, som numera undergått sådan reparation och ändring, att den synes kunna bibehållas för sitt nuvarande ändamål, samt *ångpannehuset* och *köks- och tvättbyggnaden*, belägna å yttre delen av udden. Området upptages i övrigt väsentligen av trädgård och park.

Vid Trummens östra strand, på något avstånd från hospitalets övriga byggnader, ligger omförmälda paviljong för lugna manliga sjuka, *Brändeuddepaviljongen*, med dess 34 platser.

Administrationsbyggnad saknas. Läkarexpedition och kontorslokaler äro, såsom tidigare omnämnts, inrymda i kriminalavdelningens byggnad, vilket i och för sig anses mindre lämpligt. De ifrågavarande lokalerna hava dessutom befunnits vara behövlige för andra ändamål, även sedan arbetslokaler för kriminalavdelningens patienter numera inrättats i byggnadens vindsvåning.

Samlingssal för patienterna finnes icke heller. Anordnandet av en dylik ingår emellertid numera som ett viktigt led i sinnessjukvården.

För läkarna vid anstalten finnas, förutom överläkarbostaden, två familjebostäder, en i en byggnad för sig och en inom kriminalavdelningen, samt en dubblett, belägen inom huvudbyggnaden. Familjebostad finnes för syssломannen. I övrigt finnas ett ganska stort antal, delvis dock mindre goda, bostäder för gift personal — samt rum för ogift personal på skilda håll inom sjukpaviljongerna, i ett hus invid köks- och tvättbyggnaden samt å Kampen, där corps de logis-byggnaderna tagits i anspråk för ändamålet.

Sjukvårdsbyggnaderna, köks- och tvättbyggnaden, överläkarbostaden samt ångpannehuset uppvärmas medelst lågtrycksånga från en i sistnämnda byggnad förlagd central. Brändeuddepaviljongen har varmvattenvärmeledning från egen panna. I övrigt sker uppvärmningen inom anstaltens byggnader medelst kakelugnar.

Elektrisk energi för anstaltens behov alstras medelst eget verk.

Rörande planen för de nu föreslagna utvidgningsarbetena har *medicinalstyrelsen* härefter anfört följande.

Liksom enligt 1917 års förslag skulle enligt det nu framlagda förslaget samtliga redan befintliga sjukvårdsbyggnader användas uteslutande för manliga patienter, och de föreslagna nybyggnaderna disponeras för ett mindre antal manliga och alla kvinnliga patienter. I övrigt företedde emellertid förslagen väsentliga olikheter.

Enligt 1917 års förslag skulle nybyggnaderna placeras å Kampenområdet å ömse sidor om allmänna vägen till Telestad, vilken väg enligt förslaget borde förläggas till östra stranden av Växjösjön. Även enligt det nya förslaget skulle *nybyggnaderna* — fränsett en samlingssalsbyggnad — *förläggas till Kampenområdet*, men detta skulle ske enligt en vida mera koncentrerad byggnadsplan. Sälunda vore nu inga nybyggnader avsedda att förläggas väster om Telestadsvägen. Det nya förslaget förutsatte därför icke någon omläggning av denna väg. En sådan omläggning till den motsatta — västra — stranden av Växjösjön, skulle ur olika synpunkter, icke blott för hospitalet, vara fördelaktig och torde möjligen framdeles komma till stånd, men denna fråga behöfde icke upptagas till prövning i förevarande sammanhang. Genom koncentrereringen av byggnaderna hade man avsett att vinna ett förbilligande av anläggningen.

Vad anginge *platsökningen* vore denna enligt det senaste förslaget väsentligen större än enligt det förra. Medan enligt 1917 års förslag det totala platsantalet vid hospitalet skulle komma att utgöra 716, skulle antalet vårdplatser enligt det nya förslaget komma upp till 884. Den nu föreslagna större platsökningen överensstämde i huvudsak med 1927 års plan för anskaffning av vårdplatser och vore från ekonomisk synpunkt fördelaktig.

Medan 1917 års förslag upptagit blott två nya *sjukpaviljonger för kvinnor*, upptog det nya förslaget tre sådana paviljonger samt därutöver en mindre öppendörrpaviljong. De två största av de nu upptagna paviljongerna vore avsedda att uppföras i tre våningar.

Behovet av *avdelningar för nyintagna ömtåliga sjuka* hade på senare tid alltmera beaktats. Denna fråga hade av styrelsen närmare berörts i samband med förslag till inrättandet av sådana avdelningar vid de nya sjuksjukhusen vid Umeå och Jönköping, vilka förslag vunnit statsmakternas bifall. Då styrelsen funne det synnerligen angeläget, att i samband med utvidgningen av Växjö hospital dylika avdelningar komme till stånd jämväl vid sistnämnda anstalt, hade i förslaget upptagits en ny paviljong för ändamålet, avsedd för såväl manliga som kvinnliga patienter. Någon motsvarande paviljong hade icke ingått i 1917 års förslag. Å andra sidan skulle enligt sistnämnda förslag nyuppföras en paviljong för patienter tillhörande första betalningsklassen, vilken skulle förläggas å den väster om Telestadsvägen belägna delen av Kampenområdet. En sådan placering av paviljongen skulle emellertid förutsätta omläggning av Telestadsvägen, en fråga som styrelsen, såsom förut framhållits, icke funne sig, åtminstone för närvarande, böra upptaga. Annan lämplig förläggningsplats för ifrågavarande paviljong än den som nu avsetts för den föreslagna upptagningspaviljongen syntes icke vara för handen. Då styrelsen vid uppgörandet av sitt nu förevarande förslag sett sig ställd inför valet mellan dessa båda paviljonger, hade företräde ansetts böra givas för upptagningspaviljongen. Paviljongen för patienter i första klassen hade därför icke upptagits i förslaget.

Då de i »Stora byggnaden» befintliga, men för sitt ursprungliga ändamål numera icke använda första klassavdelningarna, såsom vid tidigare tillfällen framhållits, vore för sådant ändamål alldeles olämpliga, innebure styrelsens förslag i denna del, att de officiellt upptagna platserna i första klassen vid hospitalet skulle utgå.

Styrelsen funne sig dock böra framhålla, att styrelsen med detta förslag ingalunda frångått sin i skrivelsen den 29 september 1917 uttalade uppfattning om angelägenheten av en ökning av det vid statens sinnessjukhus befintliga antalet vårdplatser inom första betalningsklassen, varom styrelsen hoppades kunna framdeles i annat sammanhang framlägga förslag.

Liksom i 1917 års förslag hade i förevarande förslag upptagits en *ny administrationsbyggnad*, men de övre våningarna i denna byggnad hade nu apterats till sköterskerum. Denna anordning ägde enligt styrelsen avgjort företrädare framför det tidigare förslaget, vari sköterskerummen placerats inom sjukpaviljongerna.

I fråga om *bostäder för läkarna* hade ändrade dispositioner föreslagits, med hänsyn till att överläkarbostaden och övriga byggnader å Kampen enligt styrelsens mening fortfarande borde såsom för närvarande användas till personalbostäder.

Enligt 1917 års förslag skulle den nuvarande överläkarbostaden omändras till samlings-sal för patienterna. Då detta enligt styrelsens senaste förslag icke låte sig göra, hade i förslaget upptagits *nybyggnad för samlings-sal*.

1913 års omförmälda kommission hade haft under prövning ett förslag att för *kök och tvätt* använda de befintliga lokalerna, vilka dock skulle tillbyggas. Detta förslag hade emellertid av kommissionen befunnits oantagligt. Det huvudsakliga skäl, som därvid av kommissionen åberopats, hade varit, att de till köksavdelningen förlagda personalmatsalarna skulle komma att för den kvinnliga sjukvårdspersonalen ligga på alltför stort avstånd (omkring 800 meter) från sjukavdelningarna, och att båda dessa ekonomicalentraler skulle få ett för den utvidgade anstalten i dess helhet olämpligt läge längst bort vid det långsträckt byggnadsområdets ena ända. Mot förslaget hade dessutom anförts, att det stora köksutrymmet skulle bli alltför lågt (3.8 meter), att köksbyggnaden borde och med ringa kostnad kunde omändras till bostäder för ekonomibetjäning samt att tvättinrättningen med större fördel kunde apteras till behövliga magasinlokaler. Med anledning därav hade kommissionen föreslagit uppförande av en stor ny ekonomibyggnad för kök och tvätt, vilken med därtill hörande ångpannehus skulle förläggas i omedelbar närhet av anstaltens huvudinfart.

Mot detta förslag kunde anmärkas, att det vore jämförelsevis dyrt samt att det vore estetiskt mindre tilltalande. Det syntes dessutom mindre lämpligt att, på sätt skett i förslaget, förlägga alla personalmatsalarna till köksbyggnaden, enär avståndet dit, även med den föreslagna platsen för densamma, för en stor del av personalen bleve väl stort. Vid den förnyade utredning, som nu verkstälts, hade man kommit till den uppfattningen, att den *nuvarande köks- och tvättbyggnaden* borde efter vederbörlig om- och tillbyggnad fortfarande kunna användas för sitt hittillsvarande ändamål. I enlighet härmed hade det nya förslaget utarbetats. Förslaget utginge därvid från att en viss decentralisering av matserveringen för personalen vore ändamålsenlig. I enlighet härmed hade *matsalar* förlagts, för den i Stora och Lilla byggnaderna tjänstgörande personalen samt ekonomipersonalen till den till omändring föreslagna köksbyggnaden, för kriminalavdelningens personal såsom för närvarande till denna byggnad och för personalen i läns-paviljongen (uteslutande kvinnlig) samt i kvinnoavdelningarna till en av de föreslagna nya paviljongerna. Transporterna av mat och tvätt avsåges skola ske medelst automobil, varvid de ifrågavarande avstånden icke innebure några väsentliga olägenheter. Med anledning av de av kommissionen i övrigt anförda skälen mot de ifrågavarande ekonomilokalernas bibehållande som sådana kunde framhållas, att den stora kökslokalen enligt det nu framlagda förslaget skulle erhålla en höjd av 5 meter, att magasinutrymmen inlagts i byggnaden, och att bostadsrum för personalen kunde anordnas i den närliggande »Stora byggnaden», i den mån de i det nuvarande, invid tvättbyggnaden belägna bostadshuset skulle visa sig otillräckliga.

Då *ångpannehuset* beträffande läget givetvis vore beroende av köks- och tvättbyggnadens, hade enligt förslaget även ångcentralen bibehållits å nu-

varande plats. Därest denna central vederbörligen utvidgades, kunde från densamma utan svårighet uppvärmas även nybyggnaderna å Kampenområdet. Dylik uppvärmning komme att ställa sig billigare, än om uppvärmningen vid nybyggnaderna anordnades från en eller flera lokala centraler.

Medicinalstyrelsen meddelar härefter, att antalet vårdplatser, efter nu föreslagen utvidgning skulle — oberäknat reservplatser, men inräknat de 40 platser, vilka tills vidare disponerades av Kalmar och Blekinge läns landsting — utgöra

å mansavdelningen	
i befintliga byggnader	304
i nybyggnad	50
	<u>354</u>
å kvinnoavdelningen	
i nybyggnader	430
å kriminalavdelningen	100
	<u>Summa 884.</u>

Ökningen i sjukhusets nuvarande platsantal skulle alltså, såsom inledningsvis anförts, utgöra 480 eller 20 platser mera än det antal, varmed styrelsen räknat i 1927 års plan för anskaffande av vårdplatser vid statens sinnessjukhus. Det högre antalet sammanhänger enligt styrelsen närmast med det av styrelsen förordade utbytet av en första klasspaviljong med 36 platser mot en upptagningspaviljong med 104 platser.

Styrelsen påpekar, att — om kriminalavdelningen frånräknades — platsiffran för kvinnor skulle bliva något större än den för män men att denna skillnad uppvägdes genom den betydande överlägsenhet i antalet manliga sjuka, som förefuunes vid den med hospitalet sammanhörande familjevården i Korsberga.

Medicinalstyrelsen har härefter under hänvisning till de av arkitekten Westman uppgjorda ritningarna lämnat en redogörelse för de föreslagna nya och omändrade byggnaderna m. m. Denna redogörelse innehåller i huvudsak följande uppgifter.

Som anstaltens *huvudinfart* bibehålles den befintliga infartsvägen, vilken nära det för bebyggelsen avsedda östra Kampenområdets norra ända är avgrenad från landsvägen och till en början följer detta områdes nordgräns. På kort avstånd från avgreningspunkten anlägges en *portvaksstuga* och *grindavstängning* över vägen. Nagot längre fram går en huvudväg in över det nämnda Kampenområdet, passerar den väster om vägen avskilt förlagda upptagningspaviljongen fram till det nya huvudkomplexet, bestående av administrationsbyggnaden och tre stora sjukvårdspaviljonger och omslutande en rektangulär centralplan. Framför administrationsbyggnaden på ömse sidor om vägen ligga två mindre byggnader, den ena avsedd för bostäder åt läkare och kontorspersonal, den andra för en s. k. öppendörravdelning för sjuka.

Upptagningspaviljongen är av samma typ och storlek som motsvarande för Umeå- och Jönköpingsanstalten godkända paviljonger. Den rymmer fyra avdelningar om 26 platser, två för män och två för kvinnor.

Av de övriga sjukvårdsbyggnaderna ligger *paviljong A* vid centralplanens västra sida, mot Telestadsvägen. Den är avsedd för lugna sjuka och upp-

förd i tre våningar, var och en omfattande en avdelning, av vilka de i bottenvåningen och våningen 1 trappa upp belägna hava vardera 45 och den översta 43 platser. Avdelningarna äro i stort sett lika inrättade, var och en med 4 sovsalar om 10 platser, av vilka två i de båda undre våningarna äro anordnade för permanent övervakning, samt 5 respektive 3 enkelrum. Daglokaler äro avsedda även som arbetsrum. Bilokalerna äro de å de svenska sinnessjukhusen vanliga. Avdelningarna äro försedda med rum för arbetsmaterial. Inom varje avdelning äro förlagda bostadsrum för översköterska och hennes ställföreträdare.

I översta våningen finnes en liten sjuksal för personal.

Byggnaden har en 2.80 meter hög souterrainvåning, rymmande dels matsalar för personal, dels arbetssalar för de sjuka.

Paviljong B, som ligger på östra sidan av centralplanen, är avsedd för halvborliga sjuka. Den har samma antal våningar och avdelningar som *A-paviljongen*, med 46 sängplatser i varje våning (avdelning), och är även i övrigt inrättad väsentligen lika med denna.

Även denna paviljong har souterrainvåning, inredd för arbetssalar.

Paviljong C ligger vid bortre, södra delen av centralplanen, men med sin längdaxel i samma nord-sydliga riktning som *A- och B-paviljongerna*. Den avses att uppföras i två våningar; blott i ett litet mot centralplanen vettande ändparti finnes en tredje våning, inredd för sköterskerum.

Paviljongen har tre avdelningar, var och en med 34 sängplatser. En avdelning, närmast centralgården, är avsedd uteslutande för uppegående patienter och har daglokaler, jämte 5 enkelrum, i bottenvåningen samt tre sovsalar om 8 platser och 5 enkelrum i övre våningen. De båda övriga avdelningarna äro förlagda i var sin våning av byggnadens södra del och sinsemellan väsentligen lika. Vardera av dem har tre sovsalar, i den ena avdelningen avsedda för permanent övervakning, om 8 platser samt 10 enkelrum, av vilka fem äro förlagda vid en med ena sovsalen förbunden korridor. Samtliga avdelningar hava rymliga daglokaler (3.85 à 5 kvadratmeter per patient), vilket — anför medicinalstyrelsen — i hög grad underlättar den nu allmänt tillämpade behandlingsmetoden, som går ut på att hava patienterna i största möjliga utsträckning uppegående och sysselsatta. Utom erforderliga bilokaler finnas även här inom varje avdelning rum för de två ledande sköterskorna.

I paviljongens källarvåning hava utom förråd samt skölj- och torkrum inlagts ett par arbetsrum för de sjuka.

Öppendörrpaviljongen har ävenledes två våningar. Avdelningen har 22 sängplatser i fem sovrum om fyra platser samt två enkelrum. Jämte daglokaler och nödiga bilokaler finnes ett rum för översköterskan.

Av de 499 platser, som enligt denna beskrivning skulle erhållas i de nya sjukvårdsbyggnaderna, hava 19 beräknats som reservplatser.

Administrationsbyggnaden föreslås uppförd i tre våningar. I bottenvåningen finnas expeditioner för sjukhuschefen och ytterligare en överläkare, mellan vilka lokaler är förlagt ett för direktionsens sammanträden samt läkarnas kanslibiträde avsett rum, vidare arbetsrum för andre läkare och därinvid ett rum för poliklinisk verksamhet, kontorslokaler, postrum, telefoncentral, bostadsrum för telefonist och två städerskor och slutligen en bostadsdublett och ett expeditionsrum för föreständerska. Operations-, apoteks- och laboratorielokaler äro icke här inrättade utan avses förlagda, såsom för närvarande, till läns-paviljongen och kriminalavdelningen.

Å ritningarna äro ingångar förlagda i vardera änden av en mittkorridor. De böra emellertid, framhåller styrelsen, för vinnande av bättre belysning i korridoren förläggas till motsvarande trapphus.

Andra och tredje våningarna innehålla tillsammans 34 bostadsrum för kvinnlig sjukvårdspersonal.

I en källarvåning finnas stora förrådsutrymmen samt 3 badrum för personal.

Bostadshuset för läkare och kontorspersonal är en tvåvåningsbyggnad. Bottenvåningen är inredd till en läkarebostad om 5 rum, jungfrukammare och kök. Från lägenheten kunna ett eller två enkelrum avskiljas, därest så skulle av omständigheterna påkallas. I övre våningen finnas två dubletter, två enkelrum och ett rum för två städerskor.

Nybyggnaden för *samlingsal* är förlagd till det äldre hospitalsområdet, där den gamla huvudvägen genom området viker av från infartsvägen. Byggnaden rymmer en rektangulär sal med plats för något över 200 personer. Vid ena kortsidan är salen utbyggd för en rymlig estrad, bakom vilken utrymmen för serveringsrum och diskök samt förrådsrum för stolar m. m. inrättats. Vid andra kortsidan är huvudentrén med kapprum och toaletter anordnad och däröver en läktare med 45 platser samt rum för biografapparat.

Den föreslagna om- och tillbyggda *köks- och tvättbyggnaden* kommer i sin nybyggda norra del att rymma varuemottagningsrum, renseri, förvaringsrum för mjölk och smör, kallskänk med några mindre kylrum och vidare en rymlig kökssal, som når upp genom ovanliggande våning. Invid kökssalen anordnas ett mindre renseri och ett förrådsrum för specerier. I källare under detta parti av byggnaden inrättas köttstyckningsrum, rum för charkuteri och diverse förrådsrum, delvis avsedda för kylning, och i övre våningen magasinsutrymmen.

På andra sidan köksrummet, inom den nuvarande byggnaden, förläggas i bottenvåningen diskrum och utlämningsrum, förbundet med en vagnhall, och vidare vid en särskild ingång kapprum och toaletter samt matsal för ekonomipersonal. Övre våningen inrättas för personalmatsalar samt serverings- och diskrum för dessa.

I tvättflygeln bibehållas nuvarande lokaler, utökade med andra, som nu användas för annat ändamål. I bottenvåningen inrättas en in- och utlämningshall med ingångar dels till stora tvättsalen, dels till förrådet för rena kläder, dels till ett bostadsrum för tvättförestånderskan (eventuellt hennes närmaste biträde), i övre våningen rum för tork, kallmangling och strykning samt ett par förrådsrum. Klädtransporten mellan våningarna avses ske medelst tvenne hissar.

Ångpannehuset tillbygges för tvenne nya pannor samt economiser, varjämte ny ångskorsten uppföres.

Plan för upp-
värmning,
ångdrift, köks-
och tvätt-
inredning.

I fråga om de föreslagna anläggningarna för *uppvärmning, ångdrift, köks- och tvättinredning* har styrelsen hänfört sig till ett av ingenjören Theorell den 23 oktober 1929 avgivet förslag, för vars huvudsakliga innebörd styrelsen redogör på följande sätt.

Enligt förslaget skola pannanläggningen och värmecentralen så utvidgas, att de kunna dels förse köks- och tvättanläggningarna med deras behov av ånga och varmt vatten, dels producera kraft för elektricitetsverket, dels ock lämna värme- och varmvatten för ny- och ombyggnaderna. Uppvärmningen av dessa skall ske medelst varmvattensystem för pumpdrift, med ledningar framdragna i delvis förefintliga kulvertar. Den nuvarande ävenledes från värmecentralen skeende ånguppvärmningen av befintliga byggnader skall tills vidare bibehållas, men nyanläggningen är dimensionerad och i övrigt anordnad för en övergång framdeles till pumpvarmvattensystem även för dessa byggnader.

Ventilation åstadkommes för sovsalar på avdelningarna för oroliga och en del andra rum medelst tillförsel av uppvärmd frisk luft från varmkammare i källarvåningen och för övriga medelst direkta ytterväggsventiler och fönstervädning. För bortförande av luft anordnas direkta avloppskanaler från alla lokaler.

För maskintvätt-, ångköks-, steriliserings- och desinfektionsanläggningar hava beräknats nya apparater av senaste konstruktioner, då de befintliga på något undantag när äro dels slitna, dels av omodern konstruktion, varigenom de ej lämpligen kunna inpassas med de nya moderna apparaterna utan omfattande kompletteringar och ändringar.

Till belysande av *vattenledningsförhållandena* vid anstalten har medicinalstyrelsen åberopat innehållet i en av ingenjören Bergström i skrivelse den 19 november 1929 lämnad redogörelse i ämnet. Av denna redogörelse ävensom övriga handlingar i ärendet inhämtas bland annat följande.

Vattenledningsfrågan.

Hospitalets nuvarande vattenbehov utgör omkring 200 kubikmeter per dygn. Detta behov tillgodoses dels medelst grundvatten och dels medelst sjövattnet. Grundvattnet erhålles huvudsakligen från den s. k. Sandviksbrunnen och från en bergbrunn, belägen i omedelbar närhet av maskinhuset. Vattnet från Sandviksbrunnen är järnhaltigt och därför med nuvarande reningsanordningar icke fullt tillfredsställande. Vid längre torrperioder kan anstaltens vattenbehov icke tillgodoses medelst vatten från denna brunn. Bergbrunnen kan lämna omkring 96 kubikmeter vatten per dygn. Då brunns stora djup, omkring 60 meter, medför svårigheter för vattenuppföringen, är icke alltid att räkna med konstant vattentillgång från denna brunn.

Under de perioder, då tillgången på grundvatten icke är tillräcklig, pumpas vatten från sjön Trummen. Detta vatten, som dock icke användes till matlagning och diskning eller som dricksvatten, renas icke utan tillföres rörnätet direkt. Vattnet i sjön Trummen är emellertid icke tillfredsställande. Dit avledes nämligen allt hospitalets avloppsvatten, och flera avloppsledning utmynna på ringa avstånd från vattenintaget. Förorening äger även rum från det närliggande östra municipalsamhället, vars avloppsvatten avledes till ett stort dagvattendike, som utmynnar i västra viken vid hospitalet.

Då de nuvarande vattenledningsförhållandena vid hospitalet äro ur hygienisk synpunkt synnerligen olämpliga och medföra stor risk för uppkomsten av en epidemi, skulle, anför Bergström, en ändring härutinnan bliva nödvändig, även om någon utvidgning av anstalten icke komme till stånd.

På uppdrag av medicinalstyrelsen har Bergström företagit undersökningar rörande lämpligaste sättet för förseende av hospitalet med vatten.

Vid undersökningarna har räknats med att medelförbrukningen för den utvidgade anstalten skulle bliva omkring 320 kubikmeter per dygn. Först undersöktes möjligheterna att öka grundvattentillgången genom utförande av nya brunnar. Därvid visade sig, att dylika möjligheter visserligen förefunnos men att det oaktat tillgång till annan vattentäkt vore nödvändig. Därefter undersöktes, huruvida vatten skulle kunna tagas från Bansjön, vilken vore den närmaste sjö inom rimligt avstånd, som kunde ifrågakomma som vattentäkt. Denna undersökning gav till resultat, att erforderlig vattenmängd för hospitalet visserligen skulle kunna erhållas från sjön, men att sjövattnet var ovanligt järnhaltigt och tidtals tämligen starkt brunfärgat, samt därför först efter rening i ett reningsverk skulle kunna användas såsom vattenledningsvatten.

Då ett dylikt reningsverk skulle medföra betydande anläggnings- och driftkostnader, beslöt medicinalstyrelsen undersöka möjligheterna för träffande av *överenskommelse med Växjö stad om vattenleverans till hospitalet*. Staden erhåller sitt vatten från Helgasjön. Vattnet renas medelst långsamfiltrering genom sand och är av god beskaffenhet.

Sedan underhandlingar i ämnet förts mellan representanter för medicinalstyrelsen å ena sidan och för staden å den andra, beslöto Växjö stadsfullmäktige vid sammanträde den 23 december 1929

1:o) att meddela styrelsen, att fullmäktige vore villiga att från stadens vattenledningsnät till Växjö hospitals gräns låta mot en beräknad kostnad av 54,000 kronor framdraga en 250 m/m:s ledning och genom densamma leverera vatten till hospitalet till en kvantitet av i medeltal 5 sekundliter och maximalt 25 sekundliter på följande villkor:

a) att staden såsom bidrag för anläggning av sagda ledning, som skulle förbliva stadens egendom och underhållas på dess bekostnad, erhöle ett belopp från statsverket å 45,000 kronor;

b) att staten för förbrukat vatten till staden erlade samma pris, som staden fordrade av andra större vattenförbrukare, eller 25 öre för de första 200 kubikmeterna vatten i kvartalet samt för resten av den uttagna vattenkvantiteten under samma tid 20 öre per kubikmeter;

c) att staden tillförsäkrades rätt att genom omförmälda ledning distribuera vatten jämväl för annat ändamål än för hospitalets förseende med vatten, varigenom dock inga inskränkningar i den för hospitalet behövliga vattenmängden finge äga rum; samt

d) att ifrågavarande ledning skulle vara utförd sex månader efter av medicinalstyrelsen gjord beställning under förutsättning, att arbetena därmed kunde utföras under frostfri tid; samt

2:o) att stadsfullmäktiges beslut om godkännande av det under punkt 1:o) framlagda förslaget skulle gälla endast under förutsättning, att staden erhöle Kungl. Maj:ts tillstånd att åtaga sig den ifrågasatta vattenleveransen ävensom att upptaga den ytterligare vattenmängd ur Helgasjön, som för sagda leverans kunde finnas erforderlig.

Medicinalstyrelsen meddelar, att ingenjören Bergström vid uppgörande av förslag till vatten- och avloppsledningar för ny- och ombyggnaderna vid hospitalet utgått från att överenskommelse om vattenleverans från Växjö stad komme till stånd i enlighet med det av staden gjorda erbjudandet samt att han förty i sin kostnadsberäkning upptagit såväl ersättning till staden för framdragande av stadens vattenledning till anstaltens gräns som kostnaden för förenandet av anstaltens ledningsnät med nämnda ledning. Förslaget förutsatte, att den tillgängliga grundvattenmängden fortfarande skulle utnyttjas i så stor utsträckning som möjligt. Beträffande Bergströms förevarande förslag framhåller styrelsen, att detsamma i fråga om ledningar för kallt och varmt vatten till respektive byggnader samt anordningarna inom desamma överensstämmer med vad som i sådant hänseende tillämpats vid de under senare år uppförda eller beslutade sinnessjukanstalterna.

Medicinalstyrelsen, som funnit det genom utredningen klarlagt, att det föreslagna sättet för anstaltens förseende med vatten vore det för staten lämpligaste och mest fördelaktiga, förordar därför en sådan anordning ävensom avtal i ämnet med Växjö stad i enlighet med stadsfullmäktiges erbjudande.

Beträffande *avloppsledningarna* från de i förslaget ingående nybyggnaderna hänvisar medicinalstyrelsen till ingenjören Bergströms yttrande i ämnet, däri anförts bland annat följande.

Avloppsledningarna från det nuvarande hospitalet utmynnade i de på ömse sidor om halvön liggande vikarna av sjön Trummen. Redan under nuvarande förhållanden bleve därigenom vattnet i sjön så starkt förorenat, att ett allmänt anordnande av vattenklosetter inom hospitalet med direkt avledande till sjön icke skulle kunna tillåtas. Detta bleve i ännu högre grad fallet, för den händelse den föreslagna utvidgningen skulle komma till stånd.

En anslutning av avloppsledningarna till Växjö stads avloppsnät vore av ekonomiska skäl knappast tänkbar. I varje fall skulle det ställa sig avsevärt billigare att för avloppet från hospitalet anlägga ett särskilt reningsverk.

Bergström har därför föreslagit anläggande av ett dylikt verk. Rörande detta förslag har Bergström uttalat sig sålunda.

Reningsverket vore avsett att upptaga endast spillvatten och dräneringsvatten, under det att dagvattnet skulle avledas direkt till Trummen. Då höjdförhållandena vore sådana, att spillvattnet måste pumpas till reningsverket, inginge i förslaget en mindre pumphusbyggnad med automatiskt pumpverk samt en i samband därmed anordnad samlingsbassäng, i vilken huvudavloppsledningen inmynnade. Reningsverket, som vore förlagt till södra delen av Kampenområdet, utgjordes av två sammanbyggda emscherbrunnar av armerad betong och i förbindelse med dessa två biologiska filter, med överbyggnad av trä. I stället för filter vore tänkbart att anordna bassänger för slammetts aktivering, men vore denna metods lämplighet för i vårt land rådande klimatiska förhållanden ännu ej tillräckligt prövad. Skulle vid tiden för ett eventuellt utförande erfarenhet föreligga, att systemet lämpligen kunde användas, funnes intet hinder att i stället utföra en sådan anläggning, varigenom kostnaderna möjligen kunde något nedbringas. De föreslagna anordningarna vore emellertid tillräckligt prövade och hade visat sig lämna ett gott resultat.

Medicinalstyrelsen anför, att enligt förslaget avloppsledningarna vore anordnade för inrättande av vattenklosetter samt att rörande avlopps- och sanitäranläggningarna inom byggnaderna gällde vad förut sagts i fråga om motsvarande vattenledningsanordningar. Vidare framhåller styrelsen, att reningsverket och pumpanläggningen vore så dimensionerade, att även spillvattnet från den äldre delen av hospitalets område kunde avledas dit, men att enligt nu omförmälda förslag nämnda del av området icke anslutits till reningsverket.

I detta sammanhang har emellertid medicinalstyrelsen påpekat, att ingenjören Bergström den 17 januari 1930 avgivit särskilt utlåtande och förslag rörande *förbättring av avloppet från byggnaderna även å det äldre hospitalsområdet*. I nämnda utlåtande har Bergström anført bland annat följande.

Från det nuvarande hospitalet avleddes avloppsvatten till de två vikar av sjön Trummen, som omgäve delar av hospitalsområdet. Sålunda utmynnade fyra ledningar i den östra och fyra i den västra viken. I sistnämnda vik utmynnade dessutom ett genom hospitalsområdet draget större dike för avledande av dagvatten från den norr om hospitalet belägna s. k. Kvarnhagen. Till detta dike avleddes även spillvatten från östra municipalsamhället samt från några mindre byggnader inom hospitalsområdet, varigenom även diket bidroge till sjöns förorening.

Av de för hospitalets utvidgning föreslagna ny- och ombyggnaderna låge köks- och tvättbyggnaden, festsalen och ångpannehuset inom det nuvarande avloppssystemets avbördningsområde, och skulle särskilt de två förstnämnda komma att medföra en ökning av föroreningen.

Den förorening av Trummens vatten, som från hospitalets sida ägde rum, vore till stor olägenhet såväl för hospitalet själv som för andra strandägare vid sjön. I hospitalets nuvarande byggnader finnes endast ett fåtal vattenklosetter. Ett allmänt införande av dylika klosetter vore önskligt särskilt beträffande sjukavdelningarna men kunde icke med rådande avloppssystem ifrågakomma. Avloppsfrågan för det nuvarande hospitalet borde därför ordnas i samband med tillkomsten av det reningsverk med tillhörande pumpanläggning, som föreslagits i och för bortförandet av spillvattnet från de nya hospitalsbyggnaderna.

För avloppsvattnets framledande till pumpanläggningen erfordrades en avskärande huvudledning, vilken lämpligen borde erhålla det läge och de dimensioner, som framginge av en utlåtandet bilagd karta. Med denna ledning skulle avloppen från de olika byggnaderna förbindas.

De befintliga ledningarna vore i stor utsträckning i dåligt skick och behövde på vissa sträckor omläggas. I samband därmed kunde erforderliga ändringar av lägen och dimensioner iakttagas samt behövliga kompletterande ledningar utföras. För att icke reningsverket skulle överbelastas, måste i så stor utsträckning som möjligt det separata avloppssystemet med skilda ledningar för spillvatten och dagvatten tillämpas. Därvid kunde i viss omfattning de befintliga ledningarna utnyttjas som dagvattenledningar.

Medicinalstyrelsen har i denna fråga uttalat sig på följande sätt.

Avloppsförhållandena vid Växjö hospital befunne sig i det skick, att reningsanordningar för spillvattnet vore behövliga, oavsett om utvidgning av anstalten komme till stånd eller icke. Det vore fullständigt uteslutet, att en enligt modernerna sanitära krav för ett sjukhus så starkt påkallad anordning som inrättandet av vattenklosetter här kunde ske utan sådana reningsåtgärder. Därest utvidgningen och den därvid föreslagna reningsanläggningen komme till stånd, framstode en anslutning till densamma av det nuvarande hospitalets avloppsledningar som ett oavvisligt krav. Då de därför erforderliga arbetena lämpligen borde utföras i samband med de likartade anordningarna vid den nya delen av anstalten, hade styrelsen till sitt förslag angående avloppsledningarna å Kampenområdet funnit sig böra foga jämväl förslag om utförande av de anordningar för ifrågavarande anslutning, som av Bergström i det anförda utlåtandet av den 17 januari 1930 förordats.

Elektrisk anläggning.

Med avseende å den *elektriska anläggningen* har medicinalstyrelsen hänvisat till utredning och förslag, som av överingenjören Holmgren framlagts i utlåtanden den 28 oktober 1927 och den 31 oktober 1929. Av utredningen framgår, bland annat, att det enligt Holmgrens uppfattning skulle vara mest ekonomiskt att tillgodose den utvidgade anstaltens behov av elektrisk kraft delvis från egen maskinanläggning och delvis medelst från Växjö stad inköpt kraft samt att Holmgren därför i sitt förslag utgått från att en dylik kombination bör komma till stånd.

Kostnadsberäkningar.

Medicinalstyrelsen har därefter framlagt följande sammanställning av kostnadsberäkningarna för utförande av de i det föregående föreslagna arbetena, *frånsett* arbetena för avloppsledningsanordningar inom det äldre hospitalsområdet.

Byggnadskostnader (enligt arkitekten Wiman).

	K r o n o r	
Paviljong A	323,000	
» B	323,000	
» C	380,000	
Administrationsbyggnad	231,000	
Öppendörrpaviljong	68,000	
Bostad för läkare m. fl.	65,000	
Upptagningspaviljong	343,000	
Portvaktsstuga	15,000	
Samlingssalsbyggnad (festsal)	70,500	
Till- och ombyggnad av köks- och tvättbyggnad	144,000	
Till- och ombyggnad av ångcentralen	43,500	
Promenadgårdar och soltält	29,000	
Kulvertar	41,000	
Arkitektarvoden, kontroll och oförutsett	104,000	2,180,000
Värmeledningar m. m. (enligt ingenjören Theorell)		597,000
Vatten- och avloppsledningar för nyanläggningarna (enligt ingenjören Bergström)		652,600
Elektriska anläggningar (enligt överingenjören Holmgren)		174,000
	<u>Summa kronor</u>	<u>3,603,600</u>

Över förslagen till de i sammanställningen upptagna arbetena och därtill hörande kostnadsberäkningar har *byggnadsstyrelsen* den 19 december 1929 avgivit yttrande. Däri har styrelsen förklarat sig icke hava något att erinra mot de föreliggande ritningarna. Däremot vore enligt styrelsen kostnaderna i allmänhet väl knappt beräknade. Detta vore i synnerhet fallet beträffande de tre vårdpaviljongerna, upptagningspaviljongen och panncentralen. Med hänsyn härtill har byggnadsstyrelsen föreslagit en höjning av den beräknade totalkostnaden med 124,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen.

Medicinalstyrelsen har sedermera anfört, att styrelsen icke funnit anledning att motsätta sig den av byggnadsstyrelsen sålunda föreslagna höjningen av den beräknade kostnaden.

*Medicinalstyrelsen an-
gående de de-
finitiva kost-
nadsberäk-
ningarna.*

Till den förut angivna kostnadssumman bör enligt *medicinalstyrelsen* läggas kostnaden för den av styrelsen förordade anslutningen till det föreslagna reningsverket av spillvattenavloppet för byggnader inom det äldre hospitalsområdet, vilken kostnad av Bergström beräknats till 80,000 kronor.

Totalkostnaderna för de av *medicinalstyrelsen* föreslagna anläggningarna hava i följd härav av styrelsen beräknats till (3,603,600 + 124,000 + 80,000) 3,807,600 kronor.

Beträffande det sålunda beräknade kostnadsbeloppet har styrelsen ytterligare anfört följande.

Då den genom den föreslagna utvidgningen vunna ökningen i sjukhusets platsantal utgjorde 499, eller — med frånräknande av reservplatserna — 480, skulle, med en fördelning av nämnda totalkostnad 3,807,600 kronor på dessa platser, kostnaden per plats utgöra omkring 7,630, respektive 7,932 kronor.

En dylik beräkning vore emellertid i avsevärd mån missvisande, enär betydande belopp avsåge anläggningar, som skulle bliva för hela den utvidgade anstalten, med dess inemot 900 platser, gemensamma. Så vore bland annat förhållandet med anordningarna för anstaltens förseende med vatten från Växjö stad, med uppförandet av samlingssalsbyggnaden och bottenvåningen av administrationsbyggnaden, med moderniseringen av kök och tvätt och med anläggningen av reningsverk för spillvattnet. Vidare berörde en inom totalkostnadsbeloppet upptagen anläggning, nämligen anslutningen av det nuvarande hospitalets avloppsledningar till det nya reningsverket, uteslutande den äldre delen av anstalten.

Sedan medicinalstyrelsen anmodats att beträffande den föreslagna utvidgningen av Växjö hospital inkomma med uppgifter angående *dels* engångskostnaderna utöver utgifterna för utförandet av byggnads- m. fl. anläggningar, *dels* driftkostnader, har styrelsen därom anfört följande.

Av *engångskostnader* komma väsentligen endast utgifter för inventarieutrustningen i betraktande. Kostnaderna i sådant hänseende beträffande statens senast färdigställda sinnessjukhus, Hälsingborgs hospital, hava utgjort omkring 900 kronor per patient och synas i fråga om de under inredning varande anstalterna i Sala, Örebro och Vänersborg komma att stanna vid något lägre belopp. Den föreslagna utvidgningen av Växjö hospital medför å ena sidan en del inventarieanskaffning i ekonomicalentraler, samlingssal m. m., som kommer även den befintliga delen av sjukhuset till godo och därför icke rättvisligen bör belasta enbart de nya platsernas konto, men minskar å andra sidan utrustningskostnaden beträffande de nya platserna, därigenom att befintlig, efter utvidgningen bibehållen inventarietredning i gemensamma centraler kommer att utnyttjas även för dessa. Den ökning respektive minskning i inventarietkostnaden, som sålunda för de vid utvidgningen nytillkomna platserna bör beräknas i jämförelse med motsvarande kostnader vid en ny anstaltsanläggning, torde komma att väga ungefär jämnt. Styrelsen anser därför, att totalkostnaden för inventarier för den utvidgade anstalten kan antagas komma att motsvara inventarietkostnaden för så många platser i en ny anstalt, som genom utvidgningen vunnits. Efter beräkning av omkring 850 kronor per plats skulle nämnda totalkostnad sålunda kunna beräknas till $850 \times 480 = 408,000$ kronor.

Vad angår *driftkostnaderna* är att märka, att under femårsperioden 1924—1928 bruttokostnaden i medeltal per patient och dag vid Växjö hospital utgjort kronor 4: 85, medan motsvarande medelkostnad vid rikets samtliga hospital under samma period uppgått till kronor 3: 92. Det är driften av kriminalavdelningen med dess stora personalnumerär, som vållat de höga kostnaderna vid denna anstalt. Bortser man nämligen från personalkostnaderna och jämför övriga kostnader de olika hospitalen emellan, finner man, att dessa kostnader vid Växjö hospital hålla sig något enot under medeltalet av motsvarande kostnader för samtliga hospital. Vid beräkning av den ökade driftkostnad, som utvidgningen av Växjö hospital skulle komma att medföra, synes man därför utan risk kunna utgå från medeltalet av kostnaden för samtliga hospital. Då detta medeltal visar stadigt sjunkande tendens, synes man för de nytillkomna platserna kunna räkna med en medelkostnad av kronor 3: 80 per patient och dag. För 480 nya platser skulle sålunda den årliga driftkostnaden komma att uppgå till $480 \times 365 \times 3: 80 = 665,760$ kronor. För beräkning av den andel härav, som kommer att belöpa på statsverket, bör det anförda beloppet minskas med inflytande patientav-

Medicinal-
styrelsen
angående
inventarie-
och drift-
kostnader
samt personal-
behov.

gifter. Därvid torde man kunna räkna med avgift i tredje betalningsklassen för samtliga nytillkomna platser, i det att visserligen en del patienter betala avgift för andra betalningsklassen men andra åter vårdas avgiftsfritt. Årligen inflytande patientavgifter kunna därför, med nu utgående avgiftsbelopp, beräknas uppgå till $480 \times 365 \times 1:30 = 227,760$ kronor. Utvidgningen skulle sålunda i driftkostnader komma att för statsverket medföra en ökad årlig utgift av 438,000 kronor.

Vad angår annan personal än läkarpersonal torde, såvitt man på förevarande tidiga stadium kan bedöma behovet, komma att utöver den befintliga erfordras 1 kameralbiträde, 10—15 befattningshavare tillhörande ekonomipersonalen och omkring 110 tillhörande sjukvårdspersonalen. Den nytillkomna sjukvårdspersonalen torde väsentligen komma att vara kvinnlig, som anses böra anställas å en del av såväl de nuvarande som de nytillkommande mansavdelningarna.

Rörande *läkarorganisationen vid det utvidgade sjukhuset* har medicinalstyrelsen gjort följande uttalanden. Läkarorgani-
sationen.

Redan det blivande platsantalet nödvändiggjorde en uppdelning av sjukvårdsledningen på två överläkare. Därtill komme, att sjukvårdsarbetet vid anstalten icke oväsentligt ökades genom de båda särskilda inrättningar, som där vore anordnade, nämligen dels kriminalavdelningen om 100 platser, vars skötande ställde stora anspråk på läkarens erfarenhet och krävde mycken tid, dels familjevården i Korsberga, som stadgeenligt skulle ledas av överläkare och, bland annat, föranledde dennes frånvaro från hospitalet under flera dagar varje månad. Anstalten borde därför efter utvidgningen erhålla två överläkare, av vilka en såsom sjukhuschef borde handhava den administrativa ledningen. På vad sätt sjukvårdsledningen jämte de nämnda särskilda funktionerna lämpligen borde fördelas mellan överläkarna, syntes böra bliva föremål för särskild prövning framdeles, men det framstode redan nu som nödvändigt, att envar av överläkarna vid sin sida erhöle en läkare med den erfarenhet, som förutsattes för »förste läkare»-befattning.

På vardera överläkaravdelningen vore dessutom en »andre läkare»-befattning erforderlig.

Läkarepersonalen vid den utvidgade anstalten borde sålunda utgöras av två överläkare, två förste läkare och två andre läkare.

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* medgiva, att ny- och ombyggnader vid Växjö hospital för ökning av anstaltens sjukplatser till ett antal av 884 samt åtgärder för förbättrande av hospitalets vatten- och avloppsledningingar finge i huvudsaklig överensstämmelse med det av styrelsen framlagda förslaget utföras för en beräknad kostnad av 3,807,600 kronor, *dels ock* för påbörjande av sagda arbeten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett belopp av 500,000 kronor.

Medicinal-
styrelsens
hemställan.

Tillika har medicinalstyrelsen, under förutsättning att berörda framställning bleve av Kungl. Maj:t och riksdagen bifallen och under hänvisning till stadsfullmäktiges i Växjö förenämnda beslut den 23 december 1929, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga medicinalstyrelsen att med stadsfullmäktige i Växjö uppgöra avtal om leverans av vatten till Växjö hospital i enlighet med de i berörda beslut angivna grunder.

Till följd av remiss har *byggnadsstyrelsen* den 13 februari 1930 avgivit utlåtande rörande medicinalstyrelsens förevarande framställning, i vad densamma avser anordningar för anslutning till det föreslagna reningsverket av spillvattenavloppet från byggnaderna inom det äldre hospitalsområdet, därvid byggnadsstyrelsen förklarar sig icke hava något att erinra mot nämnda anordningar eller de för dessa beräknade kostnaderna.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av det föregående, hava statsmakterna vid flera tillfällen uttalat sig för att en utvidgning av Växjö hospital bör komma till stånd. Medan emellertid enligt det år 1917 utarbetade och av 1918 års riksdag i sina huvuddrag gillade förslaget det totala platsantalet efter utvidgningen skulle bliva allenast 761, skall detsamma enligt nu föreliggande förslag bliva 884. Sistnämnda antal innebär en ökning av det nuvarande platsantalet med 480. Denna ökning överensstämmer emellertid, som förut anförts, i huvudsak med beräkningarna i 1928 års plan för anskaffande av nya vårdplatser vid sinnessjukhusen, och jag har intet att erinra mot det föreslagna platsantalet.

Även med avseende å sättet för anstaltens utvidgning skiljer sig nu förevarande förslag i avsevärd mån från det äldre förslaget. Angående orsakerna härtill, vilka endast delvis sammanhännga med det ökade platsantalet, har medicinalstyrelsen lämnat en ingående motivering, till vilken jag i allt väsentligt kan ansluta mig. Jag biträder därför även i denna del styrelsens förslag.

Beträffande vissa punkter i förslaget synes ett närmare uttalande från min sida vara påkallat. Sålunda vill jag med anledning av medicinalstyrelsens förslag om uppförande av en särskild *upptagningspaviljong* erinra, att dylika paviljonger i stor utsträckning äro avsedda för vård av nyinsjuknade patienter, som befinna sig i sådant tillstånd, att utsikterna för förbättring och tillfrisknande äro jämförelsevis stora, och att därför dessa byggnader äro av den största betydelse för en rationell sinnessjukvård. På dessa skäl förordade jag förra året inrättande av dylika avdelningar vid de blivande sinnessjukanstalterna vid Umeå och i Jönköping. I överensstämmelse härmed anser jag böra förorda styrelsens förslag i denna del jämväl beträffande Växjöanstalten, oaktat detsamma medfört den konsekvensen, att någon paviljong för första klasspatienter icke nu kunnat medtagas i förslaget. Vad angår det föreslagna läget för upptagningspaviljongen har jag hyst någon tvekan, huruvida det i tillräcklig grad innebär den avskildhet, som är särskilt önskvärd beträffande ifrågavarande patientmaterial. Jag förutsätter emellertid, att medicinalstyrelsen skall äga frihet att vid ombyggnadsplanens närmare utförande därutinnan göra den omläggning, som kan finnas möjlig och lämplig.

Vad beträffar sättet för *anstaltens förseende med vatten*, delar jag medicinalstyrelsens uppfattning om lämpligheten för hospitalets del av att avtal träffas med Växjö stad angående leverans av vatten från staden till hospitalet. Jag vill emellertid här understryka, att staden, såsom förut nämnts,

gjort sitt erbjudande i ämnet beroende av att densamma erhåller Kungl. Maj:ts tillstånd att åtaga sig den ifrågasatta vattenleveransen ävensom att upptaga den ytterligare vattenmängd ur Helgasjön. som för sagda leverans kan finnas erforderlig. Detta villkor har uppställts med hänsyn därtill att staden jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 26 februari 1915 äger rätt att ur Helgasjön bortleda vatten allenast för stadens eget behov samt till en myckenhet av högst 2,200 kbm om dygnet samt staden för övrigt ansett. att angivna maximikvantitet måste helt reserveras för stadens egen förbrukning. Omförmälda avtal förutsätter alltså viss ändring av brevet den 26 februari 1915. Huruvida en dylik ändring kan äga rum, måste givetvis i annat sammanhang bliva föremål för vederbörlig granskning, som ännu icke kunnat företagas. Då emellertid den vattenmängd, som erfordras för hospitalets behov, i förhållande till nämnda maximikvantitet är ganska obetydlig, torde man kunna förutsätta, att några svårigheter i berörda hänseende icke skola yppa sig. Här synes man därför kunna utgå från att ett avtal i ämnet kan komma till stånd.

Behovet av det föreslagna *reningsverket för spillvatten* från de nya hospitalsbyggnaderna synes mig vara klart ådagalagt. Likaså synes det uppenbart, att till detta reningsverk böra anslutas jämväl avloppsledningarna från byggnaderna inom det äldre hospitalområdet, detta särskilt med tanke därpå att införande av vattenklosetter i sistnämnda byggnader under alla förhållanden förr eller senare läser böra komma till stånd, men att detta icke låter sig göra med nuvarande avloppsförhållanden.

Med avseende å *kostnadsberäkningarna* har jag icke någon erinran att framställa mot medicinalstyrelsens senaste förslag, vilket ansluter sig till byggnadsstyrelsens i ämnet gjorda kalkyler. Till jämförelse må nämnas, att de godkända kostnadsberäkningarna för Umeå- och Jönköpingsanstalterna i jämförliga delar, särskilt vad angår de nya vårdpaviljongerna, genomgående uppvisa högre siffror än det föreliggande förslaget. Icke heller vad angår de uppskattade *kostnaderna för inventarier och drift* eller den beräknade *ökningen i personalbehovet* har jag någon anmärkning att framställa.

Vad angår de utrymmen, som beräknats för skilda ändamål, överensstämmer förslaget väsentligen med nämnda anstalter. Med tillfredsställelse bör konstateras, att i planen på olika sätt noga beaktats vikten av att i ordnat arbete kunna sysselsätta det stora flertalet av de vårdade.

Med anledning av vad medicinalstyrelsen anfört angående den blivande *läkarorganisationen vid anstalten* vill jag, ehuru anledning icke föreligger att i förevarande sammanhang upptaga denna fråga till närmare dryftande, uttala, att det synes mig klart, att den utvidgade Växjöanstalten bör — i likhet med vad som i 1930 års statsverksproposition (femte huvudtiteln, punkt 51) förutsatts beträffande anstalter av motsvarande storlek — erhålla två överläkare, av vilka den ene bör såsom sjukhuschef handhava den administrativa ledningen.

På sålunda anförda skäl och med erinran om vad jag inledningsvis anfört rörande ordningen för genomförande av i hospitalsbyggnadsplanen ingående

byggnadsföretag förordar jag, att medicinalstyrelsens förevarande förslag lägges till grund för framställning till riksdagen såsom nästa mera betydande steg till genomförande av berörda plan.

Vad angår det belopp, som erfordras för de föreslagna arbetenas påbörjande under nästa budgetår, synes mig detsamma kunna, utan att dröjsmål med anstaltens färdigställande därav föranledes, begränsas till 200,000 kronor.

Lantbruks-
kolonien i
Korsberga.

I detta sammanhang ber jag att, i anledning av det intresse riksdagen visat frågan, få anmäla en av medicinalstyrelsen i skrivelse den 5 februari 1930 gjord framställning rörande lantbrukskolonien i Korsberga.

Jag vill då först i korthet redogöra för uppkomsten av nämnda koloni samt för de åtgärder för koloniens utvidgning, som tidigare vid olika tillfällen vidtagits eller föreslagits.

I anslutning till Växjö hospital finnes sedan lång tid tillbaka i Korsberga socken av Jönköpings län en koloni för familjevård åt sinnessjuka, vilken koloni efter hand utsträckts jämväl till angränsande socknar. De till denna koloni hörande patienterna äro utackorderade i enskilda hem men stå alltjämt under tillsyn av läkare vid hospitalet. Till familjevården hör även ett i Korsberga kyrkoby beläget centralhem, å vilket de utackorderade sjuka mottagas, när de på grund av kroppslig sjukdom äro i behov av vård eller på grund av tillfälligt psykiskt orostillstånd icke lämpligen kunna kvarstanna hos sitt värdfolk.

1917—1927.

År 1917 föreslog *dåvarande överläkaren vid Växjö hospital, E. Lindell*, på vilkens initiativ statens familjevård i Korsberga tillkommit, anordnandet av en lantbrukskoloni å kyrkoherdebostället i Korsberga, avsedd för sådana sinnessjuka män, som icke behövde anstaltsvård men som å andra sidan icke visat sig lämpliga för den friaste vårdformen, familjevården. Lindell framhöll såsom särskilda fördelar med förläggandet av en sådan koloni i närheten av centralhemmet i Korsberga, *dels* att detta finge ett jordbruk, vilket vore tillräckligt för att producera de förnödenheter, som hemmet behövde, *dels ock* att familjevårdspatienter, vilka befunnits icke passa i själva familjevården, enär för dem erfordrades en mera disciplinerande handledning än som kunde erhållas i dylik vård, likväl i regel skulle kunna bibehållas i den relativt friare vårdform, som en lantbrukskoloni innebure, och att sålunda återflyttningar till hospitalet, som eljest blivit oundvikliga, skulle kunna undvikas. Genom anordningen skulle således — framhöll Lindell slutligen — det viktiga önskemålet uppnås, att indikationerna för överflyttning till familjevården skulle kunna något vidgas.

Sedan nämnda förslag av direktionen för Växjö hospital ingivits till *medicinalstyrelsen*, överlämnade styrelsen förslaget till Kungl. Maj:t med *skrivelse den 11 december 1918*. Styrelsen anförde däri, bland annat, att upprättandet av en lantbrukskoloni av föreslagen art och särskilt dess anordnande i samband med familjevården i Korsberga enligt styrelsens åsikt vore i hög grad önskvärt samt att styrelsen i allo anslöte sig till de skäl, som framhållits för förslagets förverkligande.

Genom brev den 11 april 1919 bemyndigade *Kungl. Maj:t* med bifall härtill medicinalstyrelsen att under en tid av fem år, räknat från och med den 1 maj 1919, för Växjö hospitals räkning arrendera lönebostället 1 $\frac{1}{4}$ mantal Korsberga nr 1 Prästgård i Korsberga socken för anordnande av en lantbrukskoloni för sinnessjuka i anslutning till omförmälda familjevård. Genom brev den 14 december 1923 och den 27 november 1925 förlängdes detta bemyndigande, sist för en tid av högst tre år, räknat från och med den 14 mars 1926.

Med stöd av nämnda brev arrenderade medicinalstyrelsen ifrågavarande till kyrkofonden hörande löneboställe och inrättade därstädes den avsedda lantbrukskolonien. I arrendet ingick icke den i omedelbar närhet till bostället belägna, av kyrkoherden i Korsberga pastorat bebodda prästgården med därtill hörande mark och byggnader. Då koloniens patienter icke kunde erhålla bostad å det arrenderade området, förhörde medicinalstyrelsen till bostad åt patienterna en kyrkoherden på platsen J. A. Lundh tillhörig, å prästgårdsområdet belägen flygelbyggnad till prästgården. Med hänsyn till den obetydliga storleken av nämnda flygelbyggnad, vilken allenast innehöll fem boningsrum, måste antalet patienter å kolonien begränsas till omkring 7.

År 1922 framlade *överläkaren vid hospitalet i Växjö A. Granholm* förslag till utvidgning av nämnda koloni. Enligt detta förslag borde för koloniens räkning inköpas såväl kyrkoherdebostället som den kyrkoherde Lundh tillhöriga flygelbyggnaden. Därigenom skulle erhållas möjlighet att i prästgårdens huvudbyggnad och nämnda flygelbyggnad bereda plats för sammanlagt 22 patienter jämte nödiga daglokaler samt bostäder för personal. Koloniens platsantal skulle i följd därav kunna ökas till nämnda siffra.

Med anledning av berörda förslag och efter i ämnet verkställd närmare utredning ingick *medicinalstyrelsen den 1 februari 1927* till *Kungl. Maj:t* med två olika framställningar.

Den ena framställningen avsåg överlåtelse från kyrkofonden av ett för kolonien erforderligt område. I detta hänseende hemställde styrelsen, att *Kungl. Maj:t* måtte med stöd av 2 § 1 punkten av lagen den 4 januari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt medgiva, att av lönebostället 1 $\frac{1}{4}$ mantal Korsberga nr 1 Prästgård i Korsberga socken prästgårdsområdet jämte en del av lönebostället, som på en av distriktslantmätaren E. Ekberg år 1926 verkställd kartkopia utmärkts med en röd streckad linje, omfattande i areal sammanlagt 108,4405 har, måtte överlätas till medicinalstyrelsens disposition mot en ersättning enligt gjorda värderingar av tillhoppa 76,591 kronor 57 öre eller en däremot svarande årlig avgäld, eller ock att, därest *Kungl. Maj:t* skulle finna ifrågavarande områdes överlåtande icke kunna ske i den ordning styrelsen sålunda ifrågasatt, *Kungl. Maj:t* måtte medgiva, att området finge genom expropriation förvärvas för nämnda ändamål.

I den andra framställningen hemställde styrelsen — under förutsättning av bifall till förstnämnda framställning — att *Kungl. Maj:t* måtte besluta, att en lantbrukskoloni skulle anordnas i anslutning till familjevården i

Korsberga i huvudsaklig överensstämmelse med överläkaren Granholms förslag och för sådant ändamål dels bemyndiga styrelsen att övertaga angivna del av omförmälda löneboställe på de villkor, som kunde bliva vederbörligen fastställda, dels medgiva att de å bostället belägna, kyrkoherden Lundh tillhöriga byggnaderna — bestående av nämnda flygelbyggnad och några mindre uthusbyggnader — finge av styrelsen inköpas för ett pris av 2,000 kronor, dels ock ställa för berörda ändamål erforderliga medel till styrelsens disposition.

Genom beslut den 30 april 1927 fann *Kungl. Maj:t* sistnämnda framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Med anledning härav återkallade medicinalstyrelsen den förstnämnda framställningen.

1928 års
riksdag.

Frågan om utvidgning av lantbrukskolonien i Korsberga blev härefter motionsvägen underställd prövning av 1928 års riksdag. I två vid nämnda riksdag väckta likalydande *motioner* (I: 58 och II: 99) hemställdes nämligen, att riksdagen måtte dels besluta, att en lantbrukskoloni skulle anordnas i anslutning till familjevården i Korsberga i huvudsaklig överensstämmelse med av medicinalstyrelsen i dess senare framställning av den 1 februari 1927 framlagda förslag, dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t finge för förvärv till nämnda ändamål av prästgårdsområdet samt den i styrelsens tidigare framställning av samma dag angivna delen av ifrågavarande löneboställe ävensom för inköp av de å prästgårdsområdet belägna, kyrkoherden Lundh tillhöriga byggnaderna av förslagsanslaget till hospital och asyler använda erforderligt belopp.

Motionerna behandlades av riksdagen i dess *skrivelse nr 278*. Däri uttalade riksdagen, att riksdagen funnit den av motionärerna berörda frågan om åtgärders vidtagande för fortsättande och eventuell utvidgning av den verksamhet, som under en följd av år i anslutning till hospitalet i Växjö bedrivits vid lantbrukskolonien i Korsberga, vara värd beaktande, men att riksdagen med hänsyn till frågans invecklade beskaffenhet och det skick, vari den för det dåvarande befunne sig, ansett det icke vara tillrädligt att bifalla motionerna.

Riksdagen anförde härefter följande.

Visserligen syntes det riksdagen, som om den särskilda vårdform, som utövades vid lantbrukskolonien, skulle kunna anses vara prövad under så lång tid, att fördelarna i sjukvårdsavseende kunde överblickas. Ett bestämt klarläggande av denna huvudfråga hade riksdagen emellertid ansett vara i främsta rummet nödvändigt, innan vidare åtgärder företogs. Ett avbrytande av verksamheten borde fördenskull icke ifrågakomma, vilket skulle bliva händelsen, om intet i saken åtgjordes. Riksdagen hade därför ansett, att frågan genom Kungl. Maj:ts försorg borde erhålla den ytterligare utredning, som erfordrades för att riksdagen skulle kunna taga slutlig ståndpunkt till densamma. I detta sammanhang borde mera ingående prövas de olika möjligheter, som kunde tänkas förefinnas för att erhålla dispositionsrätt till de jordområden och byggnader, som kunde befinnas erforderliga för kolonien och vilka för närvarande vore utarrenderade av kyrkofonden. Även tarvades en slutgiltig kostnadsplan för de olika förslagen och deras definitiva genomförande. Med hänsyn slutligen till att arrendetiden ut-

löpte den 14 mars 1929, syntes det vara nödvändigt, att utredningen bedreves på sådant sätt, att frågan eventuellt kunde framläggas i god tid vid 1929 års riksdag.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställde riksdagen hos Kungl. Maj:t om övertvägande och eventuella förslag rörande fortsättande, respektive utvidgning av den för sinnessjukvården organiserade lantbrukskolonien vid Korsberga.

Genom beslut den 8 juni 1928 anbefalldes *Kungl. Maj:t* medicinalstyrelsen att med beaktande av vad riksdagen i berörda skrivelse anförut verkställt utredning i de i skrivelsen angivna hänseenden samt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i ämnet, vartill den sålunda anbefallda utredningen kunde anses föranleda.

Sedan *medicinalstyrelsen* verkställt viss utredning i ämnet, avgav styrelsen den 10 december 1928 yttrande och förslag i frågan. Däri framhöll styrelsen till en början, att det för närvarande finnes en allmän strävan att utveckla sinnessjukvården hän mot frihet för den sjuke, så långt möjligt vore, ävensom att vidtaga sådana anordningar, att patienternas arbetsförmåga tillgodogjordes på bästa sätt såväl i ekonomiskt som i terapeutiskt hänseende. Då lantbrukskolonien vore ägnad att befordra nämnda utveckling, ansåge sig styrelsen böra tillstyrka ett bibehållande av ifrågavarande koloni.

Medicinal-
styrelsens för-
slag år 1928.

Medicinalstyrelsen erinrade härefter, bland annat, att pastoratet i Korsberga i skrivelse den 14 november 1927 hos Kungl. Maj:t gjort framställning om tillåtelse för pastoratet att överlåta prästgården därstädes såsom arrendebostad å omförmälda löneboställe och att, därest sådan överlåtelse komme till stånd, uppföra ny kyrkoherdebostad på annan plats, ävensom att styrelsen i avgivet utlåtande tillstyrkt denna framställning.

Under förutsättning av bifall till nämnda framställning hemställde medicinalstyrelsen dels om bemyndigande för styrelsen att i och för drivande av en utvidgad lantbrukskoloni för sinnessjuka för en tid av tio år, räknat från och med den 14 mars 1929, arrendera berörda löneboställe och prästgård samt att inlösa förenämnda, kyrkoherden Lundh enskilt tillhöriga byggnader, dels ock om viss utökning av antalet ordinarie befattningshavare vid statens hospital och asyler för tillgodoseende av den utvidgade lantbrukskoloniens personalbehov.

Genom beslut den 18 januari 1929 förordnade *Kungl. Maj:t*, att prästgård för kyrkoherden i Korsberga pastorat skulle anordnas å stomhemmanet Korsberga Klockaregård, samt förklarade vidkommande den framtida användningen av de nuvarande prästgårdsbyggnaderna, att hinder icke mötte för länsstyrelsen i Jönköpings län att i samband med blivande ny utarrendering av lönebostället Korsberga Prästgården föreskriva, att det ditills varande prästgårdsområdet skulle från och med den 14 mars 1929 förenas med lönebostället och de förutvarande laga husen å prästgården tagas i anspråk för löneboställets behov.

Därefter bemyndigade *Kungl. Maj:t* med anledning av medicinalstyrelsens den 10 december 1928 gjorda framställning styrelsen att under en tid av två år, räknat från och med den 14 mars 1929, för Växjö hospitals räkning arrendera lönebostället jämte det därmed förenade prästgårdsområdet att användas för ifrågavarande lantbrukskoloni samt anbefalldes styrelsen att fullfölja den genom *Kungl. Maj:ts* beslut den 8 juni 1928 anbefallda utredningen och till *Kungl. Maj:t* inkomma med det förslag, vartill den fortsatta utredningen kunde anses böra föranleda.

Med stöd av nämnda bemyndigande har medicinalstyrelsen den 22 och 28 mars 1929 träffat avtal med länsstyrelsen i Jönköpings län angående arrende av ifrågavarande löneboställe för tiden intill den 14 mars 1931.

Medicinal-
styrelsens för-
slag år 1930.

Sedermera har *medicinalstyrelsen* i förut omförmälda skrivelse av den 5 februari 1930 avgivit ny framställning i ämnet. Jag ber nu att få redogöra för nämnda framställning, vilken jämväl innehåller referat av utav direktionen för Växjö hospital och överläkaren Granholm därstädes avgivna yttranden.

Granholm, som i sitt yttrande bestämt uttalat sig för en utvidgning av lantbrukskolonien i Korsberga, har sammanfattat fördelarna i olika avseenden med en dylik utvidgad koloni i följande fem punkter.

1. Patienterna i kolonien åtnjöte större rörelsefrihet och deras levnadsförhållanden närmade sig mera det normala, än vad fallet vore på ett hospital.

2. Genom nämnda koloni ökades möjligheterna att taga hänsyn till patienternas individualitet och att tillvarataga deras arbetsförmåga.

3. Genom kolonien bereddes även större möjligheter till försök med familjevård för manliga patienter.

4. Vid det till familjevården i Korsberga hörande centralhemmet föreläge en mycket kännbar brist på arbetstillfällen för därstädes tillfälligt intagna patienter. Denna brist kunde avhjälpas genom lantbrukskolonien.

5. Vårdkostnaden per patient bleve vid kolonien lägre än vid hospital.

Granholm har därjämte hänvisat till att 1928 års studiedelegation för vissa hospitalsbyggnader m. m. i sin berättelse rörande studier i vissa sinnessjukvårdsfrågor i Danmark, Tyskland, Holland och Schweiz bland annat påpekat, hurusom utomlands flerstädes såväl manliga som kvinnliga patienter i mycket stort antal sysselsattes med arbete i det fria samt att stor areal för trädgård och jordbruk framhållits såsom en viktig förutsättning för den mera moderna behandlingsform, som plögade betecknas såsom arbetsterapi.

Granholm framhåller, att rörande sättet för förvärvande av dispositionsrätten till byggnader och mark för anordnande av en lantbrukskoloni i Korsberga övervägts fyra olika alternativ, och anför därom bland annat följande.

Enligt det *första* alternativet skulle hela lönebostället inklusive det hittillsvarande prästgårdsområdet inköpas. Detta alternativ överensstämde med den ursprungliga planen, som dock sedermera frångåtts med hänsyn till att lantbrukskoloniens skogstillgång vid ett inköp av ett så stort område skulle bliva onödigt stor och inköpet i följd därav skulle bliva onödigt dyrbart. Enligt det *andra* alternativet skulle inköpas eller genom expropriation förvärvas dels prästgårdsområdet med därå befintliga byggnader, dels den del av lönebostället, som angäves i den första av medicinalstyrelsens om-

förmålda framställningar av den 1 februari 1927. Från såväl sjukvårds- som administrativ synpunkt syntes detta förslag vara det mest tilltalande, men dess realiserande syntes möta hinder i gällande lag. Det tredje alternativet ginge ut på dels inköp, respektive expropriation, av prästgårdsområdet jämte därtill hörande byggnader dels arrendering av lönebostället i samma omfattning som för närvarande. Även en dylik anordning finge anses från sjukvårdssynpunkt tillfredsställande såväl med avseende å lantbrukskolonien som ock med avseende å den framtida utvecklingen av statens familjevård för sinnessjuka. Slutligen kunde enligt ett fjärde alternativ det nuvarande arrendet förlängas, i första hand för tiden 14 mars 1931—14 mars 1939. Denna lösning av frågan om bostadslokaler och arbetsfält kunde anses tillfredsställande för det närvarande, vad beträffade anordnandet och driften av en lantbrukskoloni för sinnessjuka, men inskränkte möjligheterna för genomförande av en utvidgning av det för familjevården avsedda centralhemmet, en utvidgning som utgjorde en förutsättning för att en mera väsentlig och önskvärd ökning av antalet patienter i familjevården skulle kunna äga rum.

Under hänvisning till det anförda har överläkaren Granholm tillstyrkt det andra av de av honom angivna alternativen, samt, för den händelse nämnda förslag icke kunde bifallas, det tredje av dessa alternativ.

Direktionen för Växjö hospital har såsom eget yttrande åberopat det av Granholm angivna yttrandet.

I förenämnda skrivelse den 5 februari 1930 har medicinalstyrelsen till en början uttalat, att styrelsen alltjämt vore av den uppfattningen, att den sinnessjukvårdsverksamhet, som utövades vid lantbrukskolonien i Korsberga, borde fortsättas, särskilt med hänsyn till det gagn, som därmed bereddes den till Korsberga hörande familjevården för sinnessjuka. En utvidgning av kolonien i enlighet med den ursprungliga planen till ett tjugutal sjukplatser skulle öka dess möjligheter att befordra familjevårdens intressen och vore i övrigt motiverad av de lokala förhållandena.

Rörande det område, som erfordras för lantbrukskoloniens del, anför där efter medicinalstyrelsen, att det till löneboställets byggnadsområde angränsande prästgårdsområdet med nödvändighet syntes böra tillhöra kolonien såväl på grund av läget och de arbetstillfällen, som den där befintliga trädgården erbjöde, som ock särskilt med hänsyn till att de för koloniens patienter och personal använda bostäderna samt den för tillgodoseende av ökat bostadsutrymme efter utvidgningen avsedda prästgårdsbyggnaden vore där belägna. Det finnes ingen anledning att ifrågasätta nybyggnader å boställets mark för dessa bostadsändamål.

För koloniens fortbestånd erfordrades sålunda enligt styrelsen disposition icke blott av lönebostället, helt eller delvis, utan även av prästgårdsområdet med därå uppförda nybyggnader.

Medicinalstyrelsen behandlar härefter frågan huruvida dispositionsrätten till det område och de byggnader, varav kolonien är i behov, bör förvärras genom inköp eller arrende. Härutinnan anför styrelsen bland annat följande.

Styrelsen utginge från att för den händelse inköp skulle ifrågakomma, detta av kostnadsskäl och med hänsyn till koloniens begränsade skogsbehov icke borde omfatta hela lönebostället utan endast den del därav, som

avsetts i styrelsens i sådant hänseende den 1 februari 1927 gjorda framställning, varemot styrelsen förutsatte, att ett eventuellt förnyat arrende borde omfatta lönebostället i dess helhet. Arrendatorns rätt till skogsmarken, som stode under skogsstatens omedelbara förvaltning, avsåge nämligen endast husbehovsvirke, som efter utsyning tillhandahölls arrendatorn. Arrendesumman påverkades därför icke nämnvärt av skogsarealens storlek. Vidare förutsatte styrelsen, att ett arrende, om sådant ifrågakomme, borde avse tiden från och med den 14 mars 1931 till den 14 mars 1939.

Till förmån för inköp hade överläkaren Granholm anfört, att administrationen av kolonien därmed bleve förenklad och mindre tyngande, samt att sjukvårdens krav med avseende på bostadsförhållanden och dylikt då kunde fullt tillgodoses även för framtiden.

Med dessa sjukvårdskrav åsyftade Granholm väsentligen ett av honom ifrågasatt uppförande å prästgårdsområdet av en ny avdelning för manliga sjuka tillhörande familjevårdens centralhem, vilket av honom ansetts kräva en utvidgning, därest familjevården skulle kunna mera väsentligt utökas. Denna fråga vore emellertid icke utredd, och styrelsen vore därför icke nu beredd att taga ståndpunkt till densamma. Skulle den emellertid efter utredning framdeles visa sig påkalla inköp av bostället, syntes åtgärder därför väl medhinnas, innan den ifrågasatta arrendetiden utginge.

Ej heller övriga av Granholm anförda skäl för inköp syntes styrelsen avgörande, särskilt som det tills vidare icke vore behöfligt att på området eller beträffande byggnaderna nedlägga några större kostnader i och för koloniens behov.

Den nyttjanderätt, som genom arrende tillförsäkrades styrelsen, syntes tills vidare vara fullt tillfredsställande för anordnandet och driften av lantbrukskolonien. Detta hade även Granholm framhållit. Att därigenom frågan om koloniens framtida gestaltning i viss mån lämnades öppen funne styrelsen innebära en avgjord fördel. Huru stor sannolikhet än kunde anses föreligga för lämpligheten av att kolonien å Korsberga prästgård bleve permanent, måste det dock framhållas, att någon erfarenhet om driften i dess planerade utvidgade skick ännu icke föreläge. Först efter det sådan erfarenhet vunnits, borde frågan om utbyte av arrenderätten till bostället mot definitiv dispositionsrätt till detsamma upptagas till prövning.

Medicinalstyrelsen redogör vidare för av styrelsen verkställda beräkningar rörande de årliga kostnader, som skulle uppkomma vid inköp, respektive arrende, av de av styrelsen i det föregående angivna områdena. Dessa beräkningar visa, att för inköp av det i 1927 års framställning avsedda området skulle krävas ett kapitalutlägg av omkring 76,500 kronor, motsvarande en årlig ränteutgift av omkring 3,800 kronor, medan för arrende av hela lönebostället inklusive prästgårdsområdet, under förutsättning av oförändrade arrendevillkor, skulle erfordras en årlig utgift av allenast omkring 1,750 kronor. Driftkostnaderna skulle enligt styrelsen i båda fallen bliva ungefär desamma.

Slutligen har styrelsen berört det av Granholm jämväl upptagna alternativet, enligt vilket prästgårdsområdet skulle inköpas men lönebostället i övrigt arrenderas. Styrelsen anför härom, att med en dylik kombination möjlighet skulle föreligga att framdeles nedlägga lantbrukskolonien samt att disponera prästgården endast för centralhemmets räkning. Då emellertid enligt styrelsens åsikt frågan om behovet av centralhemmets utvidgning samt

sättet för ett sådant behovs tillgodoseende icke för närvarande syntes böra upptagas till prövning, borde man icke heller med avseende å prästgården binda sin rörelsefrihet genom ett inköp.

Enligt medicinalstyrelsens mening tala alltså övervägande skäl för att nyttjanderätten till hela det utökade lönebostället genom arrende tillförsäkras lantbrukskolonien intill den 14 mars 1939.

Personalbehovet för den utvidgade lantbrukskolonien har av medicinalstyrelsen uppskattats till 1 jordbruksföreståndare, 1 hushållerska, 2 jordbruksdrängar, 3 kvinnliga biträden, 1 skötare och 1 sköterska. Den kontanta avlöningen till denna personal har inklusive ersättning till vikarier och tillfällig arbetshjälp approximativt beräknats till 11,000 kronor.

Av en av medicinalstyrelsen uppgjord översikt rörande *sjukvårdskostnaderna* för dag och patient under senare år framgår, att dessa under år 1928 utgjort vid statens hospital i genomsnitt 3 kronor 56 öre, vid lantbrukskolonien vid Korsberga 2 kronor 66 öre och vid familjevården i Korsberga 1 krona 55 öre. Styrelsen framhåller, att i ämnet verkställda beräkningar gäve anledning antaga, att vid utvidgning av lantbrukskolonien kostnaderna därstädes per dag och patient skulle bliva lägre än för närvarande.

Medicinalstyrelsen har till sist framhållit, att det för driften av lantbrukskolonien vore erforderligt att inlösa den flygelbyggnad till prästgården, som tillhörde kyrkoherden personligen, och att jämväl de kyrkoherden tillhöriga uthusbyggnader, som funnes å området och som med fördel kunde komma till användning för koloniens behov, borde inlösas. För nämnda byggnader hade kyrkoherden begärt en löseskilling av 2,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte *dels* bemyndiga styrelsen att för en tid av ytterligare åtta år, räknat från och med den 14 mars 1931, arrendera det av styrelsen för närvarande på arrende innehavda, med förutvarande prästgårdsområde förenade lönebostället 1 $\frac{1}{4}$ mantal nr 1 Korsberga Prästgård i Korsberga socken av Jönköpings län för att där driva en utvidgad lantbrukskoloni för sinnessjuka i anslutning till Växjö hospital, *dels ock* bemyndiga styrelsen att av anslaget till hospital och asyler disponera ett belopp av 2,000 kronor för inlösen av pastoratets kyrkoherde enskilt tillhöriga, på nämnda boställes mark belägna byggnader.

Med anledning av vad sålunda förekommit ber jag att få framhålla, att enligt min mening den friare form av vård åt sinnessjuka, som tillämpas inom familjevården i Korsberga men även å lantbrukskolonien därstädes, synes vara av största betydelse. Kolonien torde vara ett nödvändigt komplement till den familjevård, i anslutning till vilken den anordnats. Jag anser därför, att nämnda koloni bör ej blott vidmakthållas utan även i föreslagen omfattning utvidgas. Angående sättet för denna utvidgning anser jag — i likhet med medicinalstyrelsen — övervägande skäl tala för att dispositionsrätten till för kolonien erforderliga områden förvärfvas genom att nuvarande arrendeavtal förlänges för viss kortare tid, som lämpligen synes kunna om-

Departements-
chefen.

fatta ytterligare 8 år. Genom en sådan anordning synes koloniens markbehov tills vidare bliva på ett tillfredsställande sätt tillgodosett, och statens myndigheter bliva i tillfälle att — innan de binda sig genom mera definitiva åtgärder — inhämta en värdefull erfarenhet av den utvidgade koloniverksamheten. Härigenom undviker man även att redan nu taga ställning till den ännu icke tillräckligt utredda frågan angående behovet av utvidgning av det i Korsberga belägna centralhemmet. Även ur ekonomisk synpunkt synes en förlängning av nuvarande arrendeavtal vara den bästa lösningen. I överensstämmelse med vad jag sålunda anfört har jag för avsikt att framdeles i annat sammanhang tillstyrka bifall till medicinalstyrelsens nu föreliggande förslag. De ökade personalkostnaderna liksom även utgifterna för inlösen av vissa hus äro icke av den storleksordning, att de inverka på beräkningen av anslaget för nästa budgetår till hospital och asyl.

Ombyggnads- och ändringsarbeten vid Vadstena hospital och asyl.

Vadstena hospital är avsett för vård av 788 sinnessjuka och består — såsom framgår av en av medicinalstyrelsen i ärendet ingiven översiktskarta — av två skilda huvudavdelningar, belägna på avsevärt avstånd från varandra.

Den ena av dessa avdelningar, förlagd till södra delen av staden och vanligen kallad asylen, inrättades i början av 1890-talet genom förändring av en större fabriksbyggnad. Den inrymmer 392 platser för män, tillhörande allmänna betalningsklassen.

Den andra avdelningen, belägen i norra delen av staden, utgöres av det äldre hospitalet och omfattar, bland annat, det forna nunneklostret samt användes för vård dels av kvinnor i allmänna betalningsklassen till ett antal av 374, dels av manliga och kvinnliga sjuka i första betalningsklassen till ett antal av 22.

De för kvinnor i allmän betalningsklass avsedda 374 platserna äro fördelade sålunda:

1. Två sammanbyggda klosterbyggnader	185 platser.
2. En T-formig byggnad, medelst en sammanbindningsgång förenad med ena klosterbyggnaden, benämnd T-paviljongen	31 »
3. Ett byggnadskomplex, beläget på andra sidan av Hospitalsgatan och kallat B-paviljongen	158 » .

De första betalningsklassen tillhörande sjuka äro förlagda i några äldre byggnader, en för kvinnor, belägen i klosterparken, och två för män invid den förut nämnda B-paviljongen. Vissa lägenheter i dessa byggnader hava under de senare åren apterats för andra ändamål, utan att det totala platsantalet vid anstalten därigenom minskats.

Anstaltens byggnader för kök och tvätt äro i likhet med dess vattenverk med flera ekonomianläggningar belägna i klosterparken och genom ett décauvillespår satta i förbindelse med asylen.

Frågan om nybyggnads- och ändringsarbeten vid Vadstena hospital och asyl har länge varit aktuell.

Sålunda uppdrog Kungl. Maj:t — sedan fråga uppstått om användande av de av hospitalet disponerade klosterbyggnaderna till lokaler för en folkhögskola — genom *brev den 14 februari 1919* åt medicinalstyrelsen att avgiva förslag till ifrågavarande byggnaders utrymmande och ersättande med nybyggnader samt till i sammanhang därmed nödvändiga ändringar och ombyggnader inom anstaltens övriga delar m. m. Sådant förslag framlades av medicinalstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1920, men föranledde icke någon Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen.

I den av *medicinalstyrelsen år 1925 uppgjorda planen* för anskaffande av nya platser för den statliga sinnessjukvården upptogs jämväl förslag om utvidgning av Vadstena hospital och asyl. Då vissa förändrade förhållanden inträtt, bland annat därigenom att berörda fråga om klosterbyggnadernas utrymmande förfallit, hemställde medicinalstyrelsen i den skrivelse till Kungl. Maj:t, varmed planen överlämnades, att styrelsens förenämnda förslag av den 31 augusti 1920 måtte återremitteras till styrelsen för förnyad utredning. Beslut härom fattades av Kungl. Maj:t den 4 december 1925.

I *skrivelse den 22 oktober 1926* ingav *medicinalstyrelsen* därefter till Kungl. Maj:t nytt förslag i ärendet, omfattande nybyggnader för utvidgning av hospitalet jämte en del övriga nybyggnads- och ändringsarbeten, däribland anläggning av nytt vattenverk. Ej heller detta förslag föranledde proposition till riksdagen, och inom riksdagen väckta motioner om förslaget genomförande avslagos, enär *riksdagen* ansåg, att behovet av ökat antal vårdplatser för sinnessjuka i första hand borde tillgodoses genom uppförande av nya hospital.

Frågan om utvidgning upptogs ej heller i *medicinalstyrelsens skrivelse den 21 oktober 1927* med reviderad plan för anskaffning av platser för den statliga sinnessjukvården.

I *skrivelse den 7 januari 1930* har emellertid nu *medicinalstyrelsen* med överlämnande av samtliga till ärendet hörande handlingar framlagt nytt förslag till nybyggnads- och ändringsarbeten vid omförmälda anstalt, omfattande dels uppförande av nybyggnad för kök, tvätt och ångcentral, dels ändrings- och reparationsarbeten i den s. k. T-paviljongen och dels anläggning av nytt vattenverk.

Medicinalstyrelsen har vidare på min anmodan i särskild skrivelse framlagt ett alternativt förslag, enligt vilket för närvarande allenast skulle komma till utförande ändrings- och reparationsarbeten å T-paviljongen samt anläggning av nytt vattenverk, varemot någon ny ekonomibyggnad icke nu skulle uppföras. Jag torde här först få redogöra för medicinalstyrelsens med dess skrivelse den 7 januari 1930 framlagda förslag, i det följande benämnt huvudförslaget, samt därefter få behandla alternativförslaget. Då jag av skäl, som i det följande skola närmare anföras, ämnar tillstyrka alternativförslaget, kommer jag att beträffande den föreslagna ekonomibyggnaden endast lämna en jämförelsevis kortfattad redogörelse.

Medicinal-
styrelsens
huvudförslag.

I skrivelsen den 7 januari 1930 behandlas först frågan om *uppförande av nybyggnad för kök, tvätt och ångcentral.*

Enligt förslaget omfattar denna byggnad, som skulle förläggas till hospitalområdet öster om klosterparken, köks- och tvättinrättning för hela anstalten jämte matsalar och bostadsrum för personal, en central för såväl ångleverans till nämnda inrättningar som uppvärmning och varmvattenberedning för ekonomibygnaden och B-paviljongen samt elektrisk kraftproduktion och slutligen snabbfilteranläggning och pumpar för nytt vattenverk.

Av ritningarna till byggnaden, vilka uppgjorts av arkitekten C. Westman i augusti 1929, inhämtas, att byggnadens mittparti skulle uppföras i tre våningar jämte källarvåning. I bottenvåningen skulle bland annat inrymmas kök, kylrym, diskrum och en mindre matsal för kökspersonalen. Våningen en trappa upp skulle innehålla personalrum och våningen 2 trappor upp matsalar och smärre kasinolokaler för personalen. Byggnaden skulle förses med 2 flyglar, inrymmande den ena tvättbyggnad och den andra ångpannehus. Ångpannehuset skulle omfatta en våning och källare. Genom byggnadens hela höjd skulle sträcka sig ett i dess yttre ända förlagt pannrum med utrymme för två ångpannor. I källaren skulle i övrigt finnas rum för pumpar m. m. I bottenvåningen skulle inrymmas maskinrum, verkstad, kontor, toalett- och badrum samt rum för snabbfilter till vattenverket.

Enligt av ingenjören H. Theorell uppgjort förslag rörande värmeledningsanläggningen m. m. skulle från ekonomibygnadens värmecentral lämnas dels värme för värmeledningen i nämnda byggnad samt till B-paviljongens pumpvarmvattenledning, dels ånga för kök och tvätt samt varmvattenberedning.

Beträffande de i förslaget ingående *vatten- och avloppsledningsarbetena* har den av styrelsen för ändamålet anlitade experten, förste ingenjören vid Stockholms stads vattenledningsverk John Bergström i ett den 11 september 1929 avgivet yttrande anført bland annat, att vattenledningen vore dimensionerad för eldsläckning med erforderliga brandposter placerade utanför byggnaden samt att avloppsledningarna vore anordnade för vattenklosetter.

Om den planerade *elektriska anläggningen* har överingenjören T. Holmgren i ett den 5 september 1929 avgivet utlåtande yttrat, att enligt förslaget vissa ångdrivna vattenpumpar inom hospitalet skulle slopas. I stället skulle i den nya ekonomibygnaden installeras diverse elektriska motorer för nytt pumpverk samt för köks-, tvätt- och värmeledningsändamål. I det nya maskinhuset skulle uppställas bland annat en ångturbingenerator, beräknad för en maximibelastning av 60 kilowatt, och en transformator för belysningsström.

Beträffande huvudförslaget om *ändrings- och reparationsarbeten i den s. k. T-paviljongen* har medicinalstyrelsen anført följande.

Paviljongen, som vore avsedd för vård av oroliga patienter, vore mörk och trång, saknade övervakningssalar och tillräckliga dagutrymmen och inrymde väsentligen endast enkelrum. Uppvärmningen skedde medelst ved-

eldade kaminer, och vattenklosetter saknades. Paviljongen vore därför i ytterst trängande behov av modernisering och reparation.

De nu föreslagna ombyggnadsarbetena i denna byggnad vore väsentligen desamma, som av medicinalstyrelsen upptagits i 1926 års förslag på grundval av ritningar, år 1914 uppgjorda av arkitekten Axel W. Brunskog och år 1926 ändrade av arkitekten C. Westman.

De avsåge inrättandet av en modern övervakningsavdelning för 24 patienter och vid särskilda korridorer enkelrum för ytterligare 19 patienter. Vidare skulle bättre dagutrymmen erhållas genom sammanslagning av vissa enkelrum.

Enligt ett av ingenjören Theorell uppgjort förslag skulle anordnas värmeledning enligt pumpvarmvattensystem från en central, belägen i det med den nuvarande köksbyggnaden sammanbyggda pannhuset, varifrån ledningar i kulvert skulle dragas till paviljongen. Denna central vore avsedd att kunna uppvärma även nuvarande köks- och tvättbyggnaderna.

Vatten- och avloppsledningsanläggningen omfattade, enligt förslag av ingenjören Bergström, anordnande av vattenklosetter, ändring av bad- och slaskrum m. m. Även inginge varmvattenledning från beredare i den nyssnämnda centralen. Ledningen vore dimensionerad för tillgodoseende av varmvattenbehovet även inom avdelningarna i klostret samt inom nuvarande köks- och tvättbyggnaderna.

Den elektriska anläggningen avsåge, enligt förslag av överingenjören Holmgren, utbyte av utanpå liggande gruppledningar mot ledningar i rör inbilade under putsytorna.

Vad angår frågan om *anläggning av nytt vattenverk*, har medicinalstyrelsen i sin skrivelse hänvisat till ett av ingenjören Bergström i skrivelse den 11 september 1929 avgivet yttrande, däri Bergström bland annat anfört följande.

Det *nuvarande reningsverket*, som anlagts år 1884, utgjordes av tre filter och en renvattenbehållare, belägna invid den nuvarande ångpanne- och köksbyggnaden, ävensom av pumpverk och högreservoar, inrymda i nämnda byggnad. Dessutom finnes en högreservoar inom asylen.

Hospitalets vattenledningsvatten toges från Vättern omedelbart in på staden och tillfördes omförmälda filter genom en c:a 400 meter från stranden utdragen *intagsledning*.

På ringa avstånd från intagsledningen utmynnade icke mindre än fem avloppsledningar, genom vilka spillvatten avleddes från såväl hospitalet som en del av staden samt två spillvattenförande avloppsdiken. Till Vadstena-viken avleddes dessutom, ehuru på något större avstånd, spillvatten från asylen och staden i övrigt. Detta hade till följd, att det råvatten, som tillfördes reningsverket, alltid vore mer eller mindre förorenat, något som konstaterats genom bakteriologiska undersökningar. Vid stark vind mot stranden uppstode strömmar, som förorsakade, att det av klokvatten förorenade vattnet strömmade direkt ned mot intaget. Vattenledningens intag hade sålunda ett synnerligen olämpligt läge och borde därför förflyttas till en lämpligare plats.

Den vattenmängd, som kunde erhållas från det nuvarande reningsverket, understeg avsevärt behovet. Den för vattnets rening tillgängliga *filterytan* utgjorde allenast 110 kvm men borde utgöra minst 400 kvm.

Även beträffande *filtrens allmänna anordning* vore allvarliga erinringar att göra. Sålunda vore filtren förlagda så lågt, att råvattnet under normala förhållanden tillrunne med självtryck. Detta medförde, att avlopp icke

kunde anordnas, och vattnet från ett filter, som arbetade otillfredsställande, kunde alltså icke bortledas. Den nuvarande filteranläggningen vore därför synnerligen bristfällig och erbjöde icke någon säkerhet mot sådana epidemier, som förorsakades av förorenat vattenledningsvattnet.

De två till vattenledningen hörande *pumpverken* vore båda mycket förslitna och hade dessutom för liten kapacitet. Det ena av dem måste snarast möjligt utbytas mot ett nytt, och det vore tvivelaktigt, om det andra kunde på nöjaktigt sätt repareras.

Under hänvisning i huvudsak till det sålunda anförda har ingenjören Bergström framhållit, att en fullständig ombyggnad jämte utvidgning av vattenledningsverket vid anstalten vore ofrånkomlig.

Rörande ett av honom uppgjort förslag till dylik ombyggnad m. m. har Bergström anført i huvudsak följande.

Genom brev den 19 augusti 1921 hade Kungl. Maj:t bemyndigat medicinalstyrelsen att tillhandahålla Vadstena stad vatten från hospitalets vattenledning i enlighet med ett mellan styrelsen och staden den 7 mars och 13 april 1921 upprättat kontrakt. På grund av detta kontrakt tillgodosåge hospitalet i viss utsträckning stadens vattenbehov. Under år 1928 hade den sammanlagda *vattenförbrukningen* från vattenverket uppgått till 110,600 kbm. Därav hade av hospitalet förbrukats 64,760 kbm och av staden 45,840 kbm. Båda dessa förbrukningssiffror vore emellertid av olika anledningar synnerligen låga. Därest ett nytt vattenledningsverk komme till stånd, måste man därför räkna med avsevärt större förbrukning. Vid uppskattningen av det framtida vattenbehovet syntes man kunna utgå från ett patientantal å anstalten av 800 och en folkmängd i staden av 3,500 personer. Stadens invånarantal hade år 1928 utgjort omkring 3,000. Med dessa utgångspunkter hade räknats med en årlig medelförbrukning av 244,550 kbm och en årlig maximiförbrukning av 392,375 kbm. Dimensionerna för det nya vattenledningsverket hade ansetts böra beräknas med hänsyn till sistnämnda siffra. Vad anginge sättet för anordnande av en ny vattenledning, hade gjorda undersökningar visat, att grundvatten i tillräcklig mängd icke kunde erhållas på närmare håll än 7 å 8 km. från staden. En anläggning för tillgodogörande av en så avlägset belägen grundvattentäkt skulle bliva alltför dyrbar. Någon annan vattentäkt än Vättern vore därför icke att räkna med. Därest man alltså vore hänvisad till att fortfarande använda Vätternvatten, vore det, såsom av det förut anförda framginge, nödvändigt, att *vattenintaget* erhöle ett bättre läge än för närvarande. Vid verkställd undersökning hade framgått, att intaget lämpligen kunde förläggas norr om Vesterudd å kronogendomen Tycklinge omkring 2 kilometer nordost om det nuvarande intaget. Avståndet från staden vore där så stort, att någon nämnvärd förorening icke vore att befara, något som även framginge av verkställd bakteriologisk undersökning. Närmare staden vore det däremot icke tillrädligt att anordna ett nytt intag.

Den *nya intagsledningen* skulle enligt förslaget utdragas omkring 500 meter från stranden till ett djup av omkring 5 meter under lågvattenytan, vilket djup erfordrades till skydd för den i Vättern vintertid ofta förekommande issörjan. Ledningen skulle dragas över Vesterudd och vidare i viken söder om udden fram till en vid stranden norr om den föreslagna köks-, tvätt- och ångpannebyggnaden anordnad intags- och silkammare av armerad betong, kombinerad med ett mindre pumphus av tegel, i vilket råvattenpumpverken skulle uppställas.

Under de senare åren hade man vid ny- och ombyggnader eller utvidgningar av vattenledningsverk i stor omfattning övergått från långsamfiltrering till snabbfiltrering, ofta kombinerad med fällning av vattnet medels aluminiumsulfat före filtreringen, om råvattnet vore färgat eller rikligt bemängt med uppslammade ämnen. Då snabbfiltreringens bakteriologiska effekt icke vore lika stor som långsamfiltreringens, måste vanligen det snabbfiltrerade vattnet steriliseras. Snabbfiltreringen erfordrade mindre anläggnings- och driftkostnader än långsamfiltreringen. På den plats, dit nu ifrågavarande intag tänkts förlagt, vore vattnet så rent, att fullt tillfredsställande rening kunde erhållas medels snabbfiltrering utan fällning, men borde som säkerhetsåtgärd en efterföljande sterilisering medels klor äga rum.

Lämpligaste placeringen av den nya reningsanläggningen vore i kombination med den nya ångpannebyggnaden. Filtren vore därför föreslagna att inrymmas i denna. Med sådan placering intill de övriga maskinella anläggningarna underlättades i hög grad driften och tillsynen, och krävdes icke någon ökning av maskinpersonalen, vilket däremot syntes bliva nödvändigt, om förläggningen av filter och pumpverk skulle bibehållas på den nuvarande platsen, under det att ångpanneanläggningen m. m. förflyttades till annan plats. Därigenom vunnes även den fördelen, att klosterträdgården frigjordes från de nuvarande filtren.

De föreslagna snabbfiltren vore till antalet två, vardera med en filteryta av 13.5 kvm, inberäknat erforderlig reserv. Anordningarna vore sådana, att utvidgning kunde ske för insättande av flera filter, om så sedermera skulle befinnas vara behöfligt.

Från reningsverket skulle vattnet avrinna till en intill ångpannebyggnaden förlagd *renvattenbehållare*.

De nuvarande *pumpverken* borde ersättas av tre råvattenpumpar, som borde uppställas i det därför föreslagna pumphuset, och tre renvattenpumpar, placerade i ett särskilt rum i ångpannebyggnaden. För regleringen av pumpningen borde uppsättas *elektriska vattenståndsvisarapparater* i de båda högreservoarerna och i renvattenbehållaren.

*Vatten- och avloppsledning*ar borde anordnas på i förslaget närmare angivet sätt.

I anslutning till Bergströms förslag rörande nytt vattenledningsverk har *medicinalstyrelsen* erinrat, att leverans av vatten från hospitalets vattenledningsverk till Vadstena stad i alltmera ökad omfattning och enligt vid olika tillfällen och under skilda former träffade överenskommelser fortgått sedan början av 1890-talet, till dess frågan reglerats genom Kungl. Maj:ts brev till medicinalstyrelsen den 19 augusti 1921, varigenom Kungl. Maj:t godkänt förenämnda mellan styrelsen och Vadstena stad år 1921 upprättade kontrakt angående ifrågavarande vattenleverans. Rörande nämnda kontrakt har styrelsen vidare anfört följande.

Enligt kontraktet, som gällde tills vidare med två års uppsägningstid, hade staden erhållit rätt att för stadens behov inom dess planlagda område erhålla vatten från hospitalets vattenledningsverk, i den mån vattenledningsverket kunde tillhandahålla vatten utöver hospitalets behov. För det erhållna vattnet skulle staden erlägga avgift, som medicinalstyrelsen bestämde, med rätt för styrelsen att, då efter av styrelsen föranstaltad utredning så prövades behöfligt, ändra denna avgift. Därest kontraktet uppsades av staden, vore denna skyldig att lämna medicinalstyrelsen skälig ersättning för sådana anläggningar och arbeten för vattenledningen, som helt eller till någon del utförts under de senaste 10 åren före uppsägningen och som

vid kontraktstidens utgång prövades till sin dåvarande omfattning icke vara för hospitalet erforderliga.

Avgiften för vattnet hade vid kontraktets ikraftträdande fastställts till 25 öre per kubikmeter men hade från och med den 1 januari 1925 sänkts till 18 öre per kubikmeter.

Statsverket ägde således enligt styrelsens mening enligt kontraktet tillfyllerstgörande garantier för att från stadens sida erhålla skälig gottgörelse för de kostnader, som den nya vattenverksanläggningen måste betinga, i vad densamma berörde vattenleveransen till staden.

Därest anläggningen av nytt vattenledningsverk komme till stånd, hade styrelsen för avsikt att framdeles efter företagen utredning taga i övervägande, huruvida en höjning av avgiften för vattenleveransen till staden därigenom kunde befinnas påkallad.

Kostnaderna för de olika i huvudförslaget ingående arbetena hava av styrelsen beräknats på följande sätt.

	Kronor.	
<i>Ny köks-, tvätt- och ångpannebyggnad</i> , enligt specifikation	1,023,000	
<i>Ändrings- och reparationsarbeten i paviljong för oroliga kvinnor (den s. k. T-paviljongen).</i>		
Byggnadsarbeten rörande ändringar enligt ingenjör Rignér	27,000	
» » » reparationer enligt syssloman		
Liedholm med justering av ingenjör Rignér	14,500	
Rörkulvert till paviljongen från gamla köksbyggnaden (60 × 60 cm) enligt ingenjör Rignér	1,600	
Värmeledningar till och uti byggnaden enligt ingenjör Theorell	21,000	
Kall- och varmvatten- samt avloppsledningar enligt ingenjör Bergström	17,200	
Elektrisk anläggning enligt överingenjör Holmgren	3,000	
Arkitekt- och kontrollantarvoden, administration samt oförutsett	7,500	91,800
<i>Nuvarande köksbyggnaden.</i>		
Ny värmecentral enligt ingenjör Theorell	22,000	
Tillhörande byggnadsarbeten	1,200	
Vattenledning enligt ingenjör Bergström	350	23,550
<i>Nytt vattenledningsverk. (Enligt ingenjör Bergström.)</i>		
Intagsledning från Tycklinge	165,000	
Intagskammare och byggnad för råvattenpumpverk	27,000	
Reningsanläggning	41,500	
Renvattenbehållare	19,500	
Pumpverk	36,000	
Vattenståndsvisarapparater	3,500	
Vatten- och avloppsledningar	37,500	330,000
	<hr/>	
	Summa kronor	1,468,350

I detta sammanhang har emellertid *medicinalstyrelsen* anført, att styrelsen på grund av tvättmaskinernas bristfälliga tillstånd den 8 november 1929 på framställning av hospitalsdirektionen medgivit inmontering i den befintliga tvättinrättningen av tre tvättmaskiner, därav två större och en mindre. Dessa maskiner vore avsedda att kunna användas även för den föreslagna nya tvättinrättningen. Enligt meddelande av ingenjören Theorell skulle den beräknade kostnaden för den nya tvättanläggningen därigenom minskas med ett belopp av 10,000 kronor.

I följd härav kunde kostnaden för köks-, tvätt- och ångpannebyggnaden nedsättas till 1,013,000 kronor och den totala kostnaden för samtliga föreslagna arbeten reduceras till 1,458,350 kronor.

Jag övergår härefter till *medicinalstyrelsens alternativförslag*, som enligt vad förut nämnts allenast omfattar ändrings- och reparationsarbeten inom T-paviljongen ävensom anläggande av ett nytt vattenledningsverk.

Medicinalstyrelsens alternativförslag.

Beträffande *arbetena i T-paviljongen* enligt alternativförslaget har medicinalstyrelsen anført huvudsakligen följande.

En utbrytning av nämnda arbeten ur huvudförslaget skulle föranleda ändrade dispositioner endast i fråga om värme- och varmvattenledningsarbetena. Enligt huvudförslaget skulle paviljongen, jämte nuvarande byggnader för kök och tvätt, uppvärmas genom kulvertledning från en i det nuvarande, med köksbyggnaden sammanbyggda panncentralutrymmet nyanlagd värme-central. Vid utförande av arbetena inom T-paviljongen enligt alternativförslaget skulle tills vidare nyssnämnda panncentral bibehållas. Där skulle såsom för närvarande varmvattenberedning för T-paviljongen äga rum, men vore denna centrals kapacitet otillräcklig för paviljongens uppvärmning. En ny pannanläggning skulle därför inredas inom paviljongen men förses med endast två pannor i stället för tre enligt huvudförslaget för ytterligare två byggnader avsedda central. Den föreslagna pannanläggningen i T-paviljongen vore emellertid så dimensionerad, att den efter utökning med ytterligare en panna skulle räcka för den enligt huvudförslaget avsedda anslutningen av värmeledningar för de nuvarande byggnaderna för kök och tvätt. Med tanke på sådan anslutning i framtiden hade värmeledningen avsetts att inrättas för pumpcirkulation.

I fråga om *vattenledningsverket* anför medicinalstyrelsen, att medan enligt huvudförslaget utrymme för snabbfilter och vattenpumpverk m. m. skulle beredas i nytt ångpannehus, enligt alternativförslaget plats härför finge beredas i en särskild byggnad, avsedd att bilda en första utbyggnad till ett blivande ångpannehus. Uppvärmning av denna byggnad skulle enligt alternativförslaget äga rum genom en mellan byggnaden och B-paviljongen i kulvert dragen ledning, vilken jämväl inginge i huvudförslaget men där vore avsedd för uppvärmning av sistnämnda paviljong från den nya panncentralen. För driften av reservpumpverket borde enligt alternativförslaget räoljemotor installeras. Dimensionerna för en avloppsledning borde enligt detta förslag något ökas.

De sammanlagda *kostnaderna enligt alternativförslaget* hava av medicinalstyrelsen beräknats sålunda.

Ändrings- och reparationsarbeten inom T-paviljongen.

Byggnadsarbeten inklusive arbeten för pannanläggningen.....	42,800	
Värmeledning med tillhörande pannanläggning	28,000	
Vatten- och avloppsledningar	17,200	
Elektrisk anläggning	3,000	
Arkitekt- och kontrollantarvoden, administration och oförutsett	7,500	98,500
<i>Nytt vattenledningsverk</i>		382,500
		<hr/> Summa kronor 481,000

Yttranden.

I ett över huvudförslaget den 12 september 1929 avgivet yttrande har överläkaren vid anstalten P. Björck anslutit sig till förslaget utom i fråga om en detalj beträffande moderniseringen av T-paviljongen. Överläkaren Björck har därutinnan framhållit, att sedan den s. k. aktivare behandlingsmetoden genomförts på avdelningen med inskränkning av sänglägebehandlingen och intensivare sysselsättning av de uppevarande patienterna, behov föreläge av större dagutrymme för dessa, än förslaget innebure, och på den grund föreslagit, att utrymmet i ytterligare tre av paviljongens enkelrum skulle tagas i anspråk för dagrum och vissa därav betingade bilokaler. De tre platserna i enkelrummen skulle kunna ersättas genom ökning av platsantalet i vaksalarna, vilka komme att användas väsentligen endast nattetid.

Medicinalstyrelsen förklarar sig icke hava något att erinra mot den av Björck ifrågasatta ändringen, vilken enligt styrelsen lämpligen kunde iakttagas vid arbetets utförande. Ändringen komme enligt arkitekten Westman att medföra en ökad kostnad av omkring 2,500 kronor. Denna merkostnad vore enligt styrelsen icke större, än att arbetet syntes kunna genomföras inom ramen av den beräknade kostnaden för de inom T-paviljongen och den nuvarande köksbyggnaden ifrågasatta arbetena.

Beträffande huvudförslaget har därefter *byggnadsstyrelsen* på anmodan till medicinalstyrelsen avgivet yttrande den 14 november 1929. Byggnadsstyrelsen har däri förklarat sig för sin del icke hava något att erinra beträffande förslaget utöver vad som i en yttrandet bilagd, av styrelsens tjänsteman för handläggning av värme- och sanitärtekniska frågor, civilingenjören Erik O. Jonsson avgiven promemoria anförts med avseende å föreslagen utökning och förändring av hospitalets värmeanläggning samt vatten- och avloppsledningar.

Enligt styrelsen syntes dock den sammanlagda kostnaden för förslagets genomförande kunna nedsättas från 1,458,350 kronor till 1,400,000 kronor.

Medicinalstyrelsens hemställan.

Medicinalstyrelsen har i sin skrivelse den 7 januari 1930 på anförda skäl ansett sig icke böra förorda de av byggnadsstyrelsen ifrågasatta ändringarna i förslaget och ej heller ansett sig äga tillräckligt stöd för tillrådande av den icke närmare specificerade minskning av det beräknade totalkostnadsbeloppet, vilken av byggnadsstyrelsen föreslagits.

Medicinalstyrelsen har vidare förklarat, att enligt styrelsens mening det föreliggande av styrelsens arkitekt och övriga experter utarbetade huvudförslaget syntes böra komma till utförande, allenast med den av överläkaren Björck föreslagna ändringen i fråga om ombyggnaden av T-paviljongen, ävensom att styrelsen ej hade något att erinra mot de i samband med nämnda förslag uppgjorda kostnadsberäkningarna.

Medicinalstyrelsen har härefter hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till 1930 års riksdag föreslå riksdagen *dels* medgiva, att nybyggnads- och ändringsarbeten vid Vadstena hospital och asyl finge i huvudsaklig överensstämmelse med det av styrelsen framlagda huvudförslaget utföras för en beräknad kostnad av 1,458,350 kronor *dels ock* för påbörjande av sagda arbeten för budgetåret 1930/1931 anvisa ett belopp av 500,000 kronor.

Härefter har *byggnadsstyrelsen*, till följd av remiss, den 20 februari 1930 avgivit utlåtande med anledning av vad medicinalstyrelsen anfört beträffande byggnadsstyrelsens den 14 november 1929 avgivna yttrande. Byggnadsstyrelsen har däri vidhållit, att kostnaderna för det av medicinalstyrelsen förordade förslaget icke borde beräknas högre än till 1,400,000 kronor. Av utlåtandet framgår, att den nedsättning av kostnadssumman, som av byggnadsstyrelsen företagits, väsentligen faller på den i huvudförslaget upptagna ekonomibygnaden och icke i avsevärd mån berör de i alternativförslaget ingående arbetena.

Det lär vara ostridigt, att förhållandena vid Vadstena hospital och asyl i åtskilliga hänseenden äro bristfälliga och att därför nämnda anstalt är i starkt behov av modernisering och förbättring. Av medicinalstyrelsens framställning i ämnet torde ock framgå, att det i och för sig skulle vara särdeles önskvärt, att samtliga de i styrelsens huvudförslag upptagna arbetena nu kunde komma till stånd. Med hänsyn till nödvändigheten att för de närmaste budgetåren hålla kostnaderna för hospitalsbyggnaderna inom den ram, som överensstämmer med planen för dessa byggnader och inledningsvis närmare angivits, anser jag mig, såsom redan i den allmänna översikten antytts, dock icke för närvarande kunna tillstyrka uppförandet av den föreslagna ekonomibygnaden utan inskränker mig till att förorda de arbeten, vilka av styrelsen upptagits i dess alternativförslag och vilka synts även mig vara de, som i första hand böra komma till utförande. Det nuvarande vattenverkets underhålliga beskaffenhet gör en omläggning därav nödvändig, och genom den föreslagna ombyggnaden av T-paviljongen kan man för en jämförelsevis obetydlig kostnad erhålla väsentligt förbättrade vårdmöjligheter. Mot den av medicinalstyrelsen för dessa arbeten beräknade kostnadssumman av sammanlagt 481,000 kronor synes mig intet vara att erinra. Vad särskilt beträffar de kostnader, vilka föranledas av det nya vattenledningsverket, vill jag framhålla att — på sätt redan framgår av det föregående — statsverket enligt gällande avtal med Vadstena stad äger möjlighet att genom höjning av vattenavgiften erhålla ersättning av staden för den del av

Departements-
chefen.

kostnaderna, som med hänsyn till den rikligare och bättre vattenleveransen skäligen kan anses bära belöpa å staden. En ändring i sådant hänseende av berörda avtal torde i händelse av bifall till förevarande förslag bära genom medicinalstyrelsens försorg genomföras.

Jag tillstyrker alltså, att vid Vadstenaanstalten må i huvudsaklig överensstämmelse med medicinalstyrelsens alternativförslag för en beräknad kostnad av högst 481,000 kronor dels utföras oförmälda ändrings- och reparationsarbeten i den s. k. T-paviljongen, dels ock anläggas ett nytt vattenledningsverk. Av förenämnda summa har medicinalstyrelsen i den inledningsvis oförmälda kostnadsöversikten för nästa budgetår räknat med ett belopp av 240,000 kronor, en summa som dock torde utan olägenhet kunna nedsättas till 200,000 kronor, att utgå av ifrågavarande anslag.

I detta sammanhang ber jag att få erinra att i medicinalstyrelsens år 1927 framlagda plan för anskaffande av vårdplatser åt sinnessjuka räknades med en *minskning av platsantalet å Vadstenaanstalten* med 66. Anledningen härtill var den, att styrelsen förutsatte, att vissa av anstalten för sjukvårdsändamål använda utrymmen inom de gamla klosterbyggnaderna skulle komma att upplåtas till Birgittastiftelsen. Denna fråga har nu fått sin lösning, i det att så skett, dock i mindre utsträckning än som tidigare avsetts. Genom beslut denna dag har nämligen Kungl. Maj:t medgivit, att till nämnda stiftelse må överlämnas dispositionsrätten till en del av nämnda utrymmen. En följd härav kommer att bliva, att platsantalet vid anstalten minskas med 36.

Sammanfattning.

Jag ber slutligen att få lämna en kort sammanfattning rörande det *antal vårdplatser*, som skulle vinnas efter genomförande av hittills beslutade eller nu föreslagna byggnadsföretag, vilka avses i planen för anskaffande av ytterligare platser för den statliga sinnessjukvården. Härvid medtager jag för fullständighetens skull den av 1928 års riksdag beslutade psykiatriska kliniken i Lund, ehuru särskilt anslag för uppförande av denna inrättning anvisats å riksstaten.

Antalet beräknade vårdplatser för sinnessjuka och sinnesslöa å nu avsedda anstalter framgår av följande sammanställning, i vilken jämförelse gjorts mellan å ena sidan det beräknade platsantalet enligt medicinalstyrelsens plan för anordnandet av ytterligare sinnessjukvårdsplatser och å andra sidan de beräkningar, som legat till grund för av statsmakterna fattade beslut eller nu framlagda förslag. Därvid vill jag förutskicka, att genom utvidgningen av Piteå hospital antalet platser därstädes kunnat ökas med 170 mot det ursprungligen beräknade antalet 148.

Anstalt	Antal platser			
	enligt medicinalstyrelsens plan		enligt tidigare beslut eller nu framlagda förslag	
	sinnessjuka	sinnesslöa	sinnessjuka	sinnesslöa
Piteå (utvidgning).....	148	—	170	—
Sala	—	323	—	370
Örebro	—	323	—	350
Vänersborg	566	283	587	283
Umeå	880	—	918	—
Psykiatrisk klinik i Lund	100	—	102	—
Jönköping	1,200	—	1,220	—
Växjö (utvidgning)	460	—	480	—
	3,354	929	3,477	1 003
	4,283		4,480	

Enligt medicinalstyrelsens plan skulle vidare antalet vårdplatser vid Vadsstena hospital och asyl minskas med 66. Såsom förut nämnts kommer enligt Kungl. Maj:ts denna dag meddelade beslut minskningen att inskränka sig till 36 platser. Å andra sidan kommer vid bifall till det i det föregående omförmälda förslaget angående ombyggnads- och ändringsarbeten vid nämnda anstalt platsantalet därstädes att ökas med 12. I förhållande till 1927 års plan innebär detta alltså en sammanlagd ökning av (30 + 12) 42 platser. I förhållande till nuvarande antal blir det däremot en minskning av (30 — 12) 18 platser.

Efter genomförande av de byggnadsföretag, som hittills beslutats eller beträffande vilka förslag nu framlagts, skulle — frånsett anstalten i Vadsstena — finnas sammanlagt 4,480 nya vårdplatser, därav 3,477 för sinnessjuka och 1,003 för sinnesslöa. Då en stor del av sist avsedda platser komma att upptagas av patienter, som nu vårdas å sinnessjukanstalter, kan ökningen av antalet för sinnessjuka disponibla platser väntas bli avsevärt större, än den nyss anförda siffran anger.

Vad angår *kostnaderna* för ifrågavarande byggnadsarbeten, hava dessa kostnader enligt redan fattade beslut, respektive av mig i det föregående förordade förslag, beräknats till sammanlagt 26,669,700 kronor.

Såsom av det föregående framgår, har i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag beräknats ett extra reservationsanslag för nästkommande budgetår av 4,700,000 kronor. I inledningen till förevarande framställning har jag räknat med samma belopp.

I enlighet med vad jag i det föregående vid behandlingen av de särskilda byggnadsföretagen anført skulle anslagsbeloppet för nästa år kunna beräknas på följande sätt:

Anslag till
hospitalsbygg-
nader.

Anstalten i Sala	kronor	217,000
» i Örebro	»	359,000
Uppsala hospital och asyl	»	290,800
Hospitalet vid Umeå	»	1,200,000
» i Jönköping	»	2,100,000
Lunds hospital och asyl	»	100,000
Växjö »	»	200,000
Vadstena » och asyl	»	200 000
<hr/>		
Summa kronor		4,666,800

Därutöver torde böra reserveras visst belopp att ställas till Kungl. Maj:ts disposition för bestridande av kostnader för underhåll av byggnader vid anstalterna i Sala, Örebro och Jönköping, för vilket ändamål byggnadsstyrelsen begärt 9,000 kronor, samt för vissa utredningar m. m. Detta belopp torde förslagsvis kunna uppskattas till omkring 33,000 kronor. Anslaget torde i följd därav böra beräknas till 4,700,000 kronor.

Med avseende å anslagsbeloppets fördelning torde liksom tidigare år böra fasthållas, att den angivna beräkningen givetvis icke avser att vara i detalj bindande för dispositionen av anslaget eller för den fördelning av beloppet som, i händelse detsamma beviljas, torde komma att fastställas av Kungl. Maj:t. Då det gäller så många och delvis så stora byggnadsföretag, som här äro i fråga, är det naturligt, att medelsåtgången på varje särskilt håll under de olika åren icke kan på förhand med tillförlitlighet beräknas. Det är således även möjligt, att något av de belopp, som av det för innevarande budgetår beviljade anslaget anvisats för olika företag, kommer att visa behållning vid budgetårets slut. I den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan befinnas önskvärt, torde det för byggnadsplanens genomförande vara förmånligt, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för ett visst ändamål kan ske, mot det att motsvarande minskning vidtages i de anvisade medlen för ett annat ändamål.

Departementschefens hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående i skilda hänseenden anfört och föreslagit får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I) *dels* besluta, att vid den anstalt för kvinnliga asociala imbecilla, som enligt beslut av 1928 års riksdag skall inrättas genom ändring av det utav Svea trängkår tidigare disponerade kasernetablissemnetet i Örebro, skola för en beräknad kostnad av högst 34,000 kronor vidtagas åtgärder för avledande av dagvatten m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordat förslag,

dels ock, med ändring av vad 1929 års riksdag därutinnan bestämt, medgiva, att sammanlagda kostnaden för omändring av berörda kasernetablissemment i Örebro må utgöra högst 1,409,000 kronor;

II) besluta, att ombyggnad av första klasspaviljongerna vid Lunds hospital och asyl skall för en beräknad kostnad av högst 209,000 kronor utföras i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten Carl Westman i november 1927 uppgjorda ritningar, dock med iakttagande av viss av mig i det föregående förordad jämkning;

III) besluta, att vid Växjö hospital skola utföras ny- och ombyggnadsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordat förslag och för en beräknad kostnad av högst 3,807,600 kronor;

IV) besluta, att vid Vadstena hospital och asyl skola för en beräknad kostnad av högst 481,000 kronor utföras vissa ombyggnads- och ändringsarbeten i huvudsaklig överensstämmelse med av mig i det föregående förordat förslag; samt

V) under femte huvudtiteln, avdelningen medicinalstaten samt hälso- och sjukvården, underavdelningen sjukvårdsanstalterna, till hospitalsbyggnader för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag

av kronor 4,700,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Åke Karholm.

Översikt över beräknade kostnader för nyanskaffning av

	Antal platser		1928/1929	1929/1930	1930/1931
	sinnes- sjuka	sinnes- slöa			
Vänersborgs kaserner.....	587	283	1,275,000	1,387,000	—
Sala »	—	370	600,000	550,000	217,000
Örebro »	—	350	400,000	650,000	359,000
Piteå hospitals utvidgning	170	—	1,200,000	1,000,000	—
Vänersborgs hospital	—	—	—	50,000	—
Uppsala hospitals w.c.-anläggning	—	—	—	60,000	174,500
» » köks reparation	—	—	—	—	116,300
Sinnessjukhuset vid Umeå	918	—	—	200,000	1,200,000
» i Jönköping	1,220	—	—	160,000	2,100,000
Växjö hospitals utvidgning	480	—	—	—	200,000
Visby nya hospital	200	—	—	—	—
Vadstena hospitals vattenledning m. m.	—	—	—	—	200,000
Lunds hospital, I klass paviljonger ..	—	—	—	—	100,000
Psykiatrisk klinik i Lund	102	—	300,000	424,100	—
Psykiatriska kliniker i Stockholm och Uppsala	200	—	—	—	—
Hälsingborgs hospital, nya paviljonger	200	—	—	—	—
Länsplatser vid hospitalen	303	—	—	—	—
Nya platser vid hospitalen	150	—	—	—	—
Nytt hospital i Gävleborgs län	518	—	—	—	—
Vaxholms kasern (eller motsvarighet)	—	305	—	—	—
Lunds kaserner	—	612	—	—	—
Större omändringsarbeten	—	—	—	—	—
Summa	5,048	1,920	3,775,000	4,481,100	4,666,800

Bilaga.

hospitalsplatser m. m. under budgetåren 1928/1929—1937/1938.

1931/1932	1932/1933	1933/1934	1934/1935	1935/1936	1936/1937	1937/1938	Summa kronor
—	—	—	—	—	—	—	2,662,000
—	—	—	—	—	—	—	1,367,000
—	—	—	—	—	—	—	1,409,000
—	—	—	—	—	—	—	2,200,000
—	—	—	—	—	—	—	50,000
—	—	—	—	—	—	—	234,500
—	—	—	—	—	—	—	116,300
2,300,000	2,100,000	1,550,000	300,000	—	—	—	7,650,000
2,100,000	2,100,000	290,000	—	—	—	—	6,750,000
1,200,000	1,000,000	1,207,600	200,000	—	—	—	3,807,600
—	300,000	900,000	800,000	315,300	200,000	—	2,515,300
281,000	—	477,350	500,000	—	—	—	1,458,350
109,000	—	—	—	—	—	—	209,000
—	—	—	—	—	—	—	724,100
—	—	500,000	500,000	500,000	500,000	—	2,000,000
—	—	—	—	—	500,000	500,000	1,000,000
—	—	—	—	350,000	350,000	360,500	1,060,500
—	—	100,000	200,000	225,000	—	—	525,000
—	—	—	500,000	1,400,000	1,400,000	844,000	4,144,000
—	—	—	—	222,200	1,000,000	803,450	2,025,650
—	—	175,000	1,750,000	1,750,000	525,000	—	4,200,000
—	350,000	350,000	350,000	350,000	350,000	350,000	2,100,000
5,990,000	5,850,000	5,549,950	5,100,000	5,112,500	4,825,000	2,857,950	48,208,300

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>Inledning</i>	2.
Ordnandet av vården av svårskötta obildbara sinnesslöa	7.
Preliminär byggnadsplan för återstoden av byggnadsperioden	15.
Omändring av Västmanlands trängkårs kasernetablissemment i Sala till anstalt för manliga asociala imbecilla	19.
Omändring av Svea trängkårs kasernetablissemment i Örebro till anstalt för kvinnliga asociala imbecilla	21.
Vissa ombyggnadsarbeten vid Uppsala hospital och asyl	26.
Sinnessjukhuset vid Umeå	28.
Sinnessjukhuset i Jönköping	30.
Ombyggnad av första klass paviljongerna vid Lunds hospital och asyl	33.
Ny- och ombyggnader vid Växjö hospital	36.
Lantbrukskolonien i Korsberga	56.
Ombyggnads- och ändringsarbeten vid Vadstena hospital och asyl	64.
Sammanfattning	74.
Departementschefens hemställan	76.
<i>Bilaga</i>	78.